

GAIRĖS

2011 gruodis
Nr. 10(209)

GAIRĖS
ISSN 1392-0251

Mėnesinis
visuomenės gyvenimo,
politikos, kultūros
ir istorijos žurnalas
Leidžiamas
nuo 1994 metų

Vyriausiasis redaktorius
Algis Kusta

Redakcija
Gediminas Dubonikas
Vaclovas Paulauskas

Maketavo Gražina Majauskienė

Redakcijos adresas:
Laisvės pr. 60 (10 aukštas), 05120 Vilnius.
El.p.: gaires@post.skynet.lt
tel. 241 82 03, 242 88 03
Faksas 241 77 98.

Leidžia UAB „Mūsų gairės“

Pasirašyta spaudai 2011 12 14. SL 971.
Formatas 60x84/8. Ofsetinė spauda. 6 sp. lankai.
Kaina 3,49 Lt (su PVM).

Spausdino AB „Spauda“
www.spauda.com
Laisvės pr. 60, 05120 Vilnius.

Tiražas 1500 egz.
© „Gairės“

TURINYS

■ POŽIŪRIS

- Algis Kusta.* Ar mūsų širdžių nešaldo ledas? 2
Vytautas Skuodis. Išsivadukime
iš sąstingio ir abejingumo 3

■ TEMA

- Gediminas Dubonikas.* Protesto balsas.
Demokratinė teisė ar bereikalingas sumaištis kėlimas? 6

■ POLITIKA

- Vitalijus Balkus.* Ar suteiksime partijoms
valdžios garantijas? 10
Partijos: ką ir kaip reikia finansuoti 12
Albinas Kosciuška. Dešinieji griebia
socialdemokratų gelbėjimosi ratą 15
Algimantas Brazaitis. Berluskonis Lietuvoje? 16
Kaip Zuokui atrodo jo partija 18
Algimantas Indriūnas. Kas nusiskina daugiausia laurų,
kai žmonės neina balsuoti? 19

■ EUROPOS ROŽĖ

- Justas Vincas Paleckis.* Nuo ūkanoto Albiono iki Rusijos 20
Domas Petrulis. Martino Šulco magija
ES biudžetas – finansinės disciplinos
ir investicijų derinys 25
Helmutas Šmidtas. Europos Sąjunga būtina 26

■ TĖVYNAINIAI

- Jonas Rumša.* Lietuvos žydai: tarp praeities ir ateities 28

■ ISTORIJA IR MES

- Dobilas Kirvelis.* Ramybės drumstėjas
Jurgis Smolskis–Smalstys ir jo šeima 32

■ KONTROVERSIJOS

- Eugenijus Misiūnas.* Koordinatorių klasė 40
Slavojus Žižekas. Nebijokime norėti to,
ko iš tikrųjų norime 43

■ GAIRIŲ PAŠTAS

- Julius Norkevičius.* Filologų berželio saktmės 44
Petras Eidukevičius. Kaip gintis nuo panikos
bankų sektoriuje? 45
Petras Marcinkevičius. Būtina įvertinti,
dirbo gerai ar blogai 45
Vytenis Paulauskas. Kam geriau, kai valstybei blogiau? 46
Tadas Butrimonis. Sveikatos kalendorius 47

■ ŠYPSENOS

- Albertas Skyrelis.* Epigramos – be programos 48
Vytautas Gasparavičius. Komprimituojanti medžiaga 48

Ar mūsų širdžių nešaldo ledas?

Algis KUSTA

Mes švenčiame žiemos atėjimą. Jau plevena Kalėdų džiaugsmo šviesa, tviska miestų aikštėse išpuoštos eglės – naujų metų pranašai. Šventinis šurmulyš vis labiau mus įsuka į savo verpetą, pagauna ir neša prieš mūsų valią. Neša neleidamas apsidairyti, apsispręsti, pasukti nuošaliau nuo to turgaus triukšmo. Bet greitai tai praeis, kaip viskas praeina. Mes vėl liksim akistatoje su konkrečia diena – kaip išlikti, kaip neprarasti savasties, idealų, pagaliau – Tėvynės, kuri kartais tolsta nuo mūsų, nors ir lieka toje pačioje žemėje.

„Jūs švenčiate žiemos atėjimą... Bet yra berniukų, kurie neturi nei drabužių, nei batų, nei ugnies namie. Pagalvokit apie tūkstančius būtybių, kurioms žiema atneša vien skurdą ir mirtį“. Čia eilutės iš senokos italų rašytojo E. de Amiči knygos „Širdis“. Aš ją neseniai perskaičiau, nors ji jau buvo skaityta ir guli pas mane seniai, nuo tolimos aštuntos klasės, padovanota tėvų komiteto už gerą mokymąsi (nesigiriu). Ta knyga apie vienos klasės berniukų gyvenimą, jų tėvų ir mokytojų pastangas nuo mažens ugdyti kilnias, geras, jautrias širdis. Kurios gali aukoti gyvybę dėl Tėvy-

nės laisvės ir aukotis dėl sergančios motinos, kurios gali būti drąsios prisipažinti padarius blogą darbą. Kurios turi atjausti nelaimingą, sergantį žmogų.

„Nesitikėk laimės savo gyvenime, jei esi nuliūdinęs savo motiną“. „Nesipratink ramiai eiti pro vargą, kuris tiesia į tavo ranką“. „Mylėk mokytojus, kurie yra tartum dvasios tėvai vaikų, jie ruošia mūsų kraštui geresnius žmones už tuos, kurie dabar jame gyvena“. „Niekink turto ir luomo skirtumus: tik bjaurios sielos žmonės to paiso, vieniems pataikaudami, o kitus stumdydami“. Tai vis sentencijos iš tos knygos, gal ir didaktiškos, bet ar jos nereikalingos mums – sužvarbusiems ne žiemos laukuose, o nuo arogantiškų politikų, niekinančio valdžios požiūrio į tos pačios valstybės žmogų? Ar mums nereikalingos pasiaukojančios širdys, kuo daugiau jų?

Šiame numeryje spausdiname pasakojimą apie vieną tokią širdį. Briuselyje pamilusi jai artimą idėja lietuvių revoliucionierių, palikusi Belgijoje tėvus, belgė mergina atvyksta į Lietuvą, lydi vyrą visuose jo darbuose ir varguose, tampa Lietuvos patriote. Jos mylimasis žūsta nuo lietuvių rankos, bet ji nepaniekina Lietuvos ir jos patriote užaugina savo dukrą.

Ištikimosios širdys, kas jums pastatys paminklą?

Jei dar neskaitėte ar jau primiršote, siūlyčiau paimti ir perskaityti tą E.de Amiči knygą „Širdis“. Perskaityti garsiai savo vaikams ar vaikaičiams, nes ta knyga ir skirta mažiesiems. Ta knyga skaitytina ir pamokanti mokytojams, kurie turi būti ne tik reiklūs, bet ir jautrūs jaunam bręstančiam žmogui.

Tą knygą būtų galima nunešti ir į biblioteką dovanų, ką siūlo Prezidentė. Bet gaila, kad priimami tik

trejų metų senumo leidiniai. „Širdis“ buvo išleista anksčiau. Suprantamas Prezidentės noras papildyti bibliotekų fondus naujesnėmis knygomis – juk per kelis pastaruosius metus jos dėl lėšų stygiaus mažai ką galėjo įsigyti. Tačiau manau, mokyklų bibliotekoms reikėtų sudaryti, kaip A. Zuokas siūlo savo partijos nariams, rekomenduotinos skaityti literatūros sąrašą. Jame galėtų būti ir Jono Biliūno humaniškieji apsakymai „Joniukas“ ar „Kliudžiau“, Petro Cvirkos „Cukriniai avinėliai“, ir naujesni mūsų rašytojų (kad ir Vytauto Rašicko ar Onos Jautakės) vaikams skirti kūrinių. Ten galėtų rasti ir rusų rašytojo Maksimo Gorkio apsakymas „Senė Izergilė“, kuriame, jei kas prisimena, yra gražus pasakojimas legenda apie Danko. Jis, išplėšęs iš savo krūtinės širdį, nušvietė praradusiems viltį gentainiams kelią iš gūdžių pelkėtų nuodingų miškų, į kuriuos juos buvo nustumę atėjūnai.

Kai ateina žiema, aš dažnai prisimenu garsiojo danų pasakininko Hanso Kristiano Anderseno pasaką apie Sniego karalienę – kaip ji pagrobė berniuką Kajų ir jo širdį paverčia ledu. Tik jo sesutės Gerdos narsi širdis, tikėjimas ir gerumas padėjo nugalėti daugybę kliūčių, įveikti piktąją Sniego karalienę ir jos burtus.

Nežinau, kas ir kodėl tai padaro mūsų krašte, bet čia, deja, yra ledinių širdžių. Jos ramiai praeina pro vargą, pro ašaras, pro artimo meilę. Kas gali jas sušildyti? Jei ne knyga, gal sugrįžtanti saulė? Gal mūsų visų pasiryžimas priešintis blogiui, netvarkai, neteisybei, apgaulinėjimams, nesibaigiančiam kiršinančiam tautą skirstymui ir „svetimus“?

Lietuvai reikalingos pasiaukojančios, taurios širdys, kurios nušviestų kelią išeiti iš mus dar slepiančių tamsumų. ■

Išsivadukime iš sąstingio ir abejingumo

Kai kurios mintys atsisveikinant su 2011 metais

Dr. Vytautas SKUODIS

Užbaigdami kalendorinius metus dažnai savęs klausiu: ką jie man davė? Kuo jie buvo man sėkmingi? O gal davė daug rūpesčių? Iš viso – šie metai man buvo geri ar blogi? Panašiai apmąstome ir mūsų tautos bei krašto gyvenimą.

Jeigu susidarytume sąrašą viso to, kuo šie metai Lietuvai ir jos žmonėms buvo geri, toks sąrašas turbūt būtų nedidelis. Žymiai ilgesnis sąrašas būtų, kuriame atsispindėtų sunkiai sprendžiamos arba visai nesprendžiamos ūkinės, socialinės bei kultūrinės problemos.

Mums jau įprasta dėl visų esamų negerovių kaltinti Seimą ir Vyriausybę, tarsi visos negerovės atsirado tik šiais arba praėjusiais metais. Visai nesusimąstoma, kad jų šaknys yra daug gilesnės, siekiančios pirmuosius Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo metus. Tada kraštą valdyti pradėjo tam neturintys patirties žmonės, tačiau

ignoruojantys tuos, kurie tokią patirtį buvo įgiję ankstesnėje politinėje sistemoje, nepataikaudami Maskvai ir dažnai apeidami jos nurodymus. Be tos ignorancijos dar buvo pradėta ieškoti priešų net tarp savųjų. Jau tada padarytos nemažos klaidos savo ruožtu davė pagrindą atsirasti naujoms klaidoms, o tuo suskubo pasinaudoti ir dabar naudojasi tie, kuriems ir dabar gyvenimas yra geras bei turtingas.

Valstybės mastu ir dabar daromos klaidos, kompromituojančios Lietuvą. Stojant į Europos Sąjungą nesugebėta pasipriešinti politiniam reikalavimui uždaryti saugiai veikiančią Ignalinos atominę elektrinę, betgi ir uždaryta kelia nemažai rūpesčių. Nebuvo numatytos tokio veiksmo pasekmės. O jos dabar yra tokios, kad Lietuvos pašonėje turbūt turėsime dar dvi atominės elektrines, taip pat su rusiškais reaktorais. Todėl visai nesuprantamas trečios atominės elektrinės reikalingumas pačioje Lietuvoje.

Lapkričio mėnesio pradžioje gėdingai susikompromituota – pataikaudama Izraeliui ir Amerikai, Lietuva pasisakė prieš Palestinos narystę tarptautinėje mokslo ir kultūros organizacijoje UNESCO. Taip patekome tarp kai kurių Ramiojo vandenyno salų valstybių, kurios taip pat pasisakė prieš. Palestina, kovojanti už savo nepriklausomybės atkūrimo metus. Tada kraštą valdyti pradėjo tam neturintys patirties žmonės, tačiau

tuva, o galėjo balsavime susilaikyti, kaip tai padarė kelios dešimtys kitų šalių. Dėl tokio veiksmo Lietuvai, visų pirma, gėda prieš Islandiją, kuri pirmoji pripažino Lietuvos atkurtą nepriklausomybę. Jos buvęs užsienio reikalų ministras J. B. Hanišonas dabar išreiškė nuostabą dėl Lietuvos parodyto priešiško požiūrio Palestinei. O juk prieš 20 metų pati Lietuva buvo panašioje padėtyje kaip dabar Palestina.

Moralinė atsakomybė mūsų Vyriausybei tenka ir dėl Baltarusijos žmogaus teisių gynėjo Alesio Beliackio išdavimo tos šalies represiniams organams, nors šis žmogus niekam nepadarė jokių nusikaltimų.

Moralinė atsakomybė dabarinei Lietuvos valdžiai, siekiančiai kuo didesnės integracijos į Europos Sąjungą, tenka ir už tai, kad dabar tautiškumas, tautinis tapatumas ir tautiška pasaulėžiūra yra ne tik nuvertinami, bet kai kuriais atvejais laikoma beveik nusikaltimu.

Aš netikiu, kad dabartinė Lietuvos Vyriausybė gyventojų gerovei yra abejinga, nors jos tam tikras atsisirbojimas nuo visuomenės vis tik yra jaučiamas. Nemanau, kad dabartinius krašto žmonių rūpesčius galima išspręsti per vienerius metus, net jeigu valdžia būtų be jokių priekaištų. Dabartines mūsų krašto problemas reikėtų vertinti europiniame kontekste. Esame Europos Sąjungos nariai. O toje Sąjungoje šiandien akivaizdus ekonominis nuosmukis. Išliko ne tik euro, bet ir ▶

► pačios Europos Sąjungos žlugimo pavojus. O visa tai negali neturėti įtakos ir dabartinei Lietuvos vidaus politikai. Turėtume tik džiaugtis, kad nesame atsidūrę tokioje padėtyje, kaip kad bankrutuojanti Graikija arba beviltiškai prasiskolinusios Italija ir Ispanija. Turi nemažų rūpesčių Portugalija ir Airija. Nėra pas mus tokių kruvinių dramų, kurios vyksta Artimuosiuose Rytuose ir nebadaujame taip, kaip badaujama kai kuriose Afrikos šalyse. Net čia pat, visai arti Lietuvos, Baltarusijoje yra didžiulė infliacija ir viskas labai brangsta.

Manau, jog pas mus per daug įsismaginta viską peikti ir niekinti. Turbūt todėl ir vyksta tiesiog masinė emigracija, kitose šalyse ieškant laimės. O ten nusižeminama iki to, kad turint aukštojo mokslo baigimo diplomus dirbamas toks darbas, kurio vengia net vietiniai bedarbiai. Vien Ispanijoje dabar yra daug lietuvių, nors toje šalyje savų bedarbių procentai yra dvigubai didesni negu Lietuvoje.

Dabartinė emigravimo psichozė primena masinę emigraciją į Pietų Ameriką, kuri vyko po Lietuvos nepriklausomybės atgavimo trisdešimtais metais. Daugelis ten nuvykę pateko net į sąlygas, primenančias vergiją. Tai žinau ne iš knygų, o iš bendravimo su tų emigrantų palikuonimis. Iki dabar prisimenu vieno iš jų tikras ašaras, kada mane atvežė į krantinę, kurioje buvo išlaipinami mūsų tautiečiai, atvežti į Argentiną.

Estija, kaip ir Lietuva, Europos Sąjungoje yra viena iš skurdžiausių valstybių. Tačiau iš jos dabar santykinis emigrantų skaičius yra daug kartų mažesnis negu iš Lietuvos. Turbūt ten visuomenės sąmoningumo lygis yra aukštesnis negu mūsų.

Nuolatiniai verkšlenimai dėl mažų pensijų, net ir tų, kuriems tai neaktualu, taip pat yra savotiška epideminė liga. Bet ar yra buvę atvejų, kad kas nors būtų dėl bado

pasimiręs? Net ir viską matanti ir žinanti žiniasklaida tokio atvejo iki šiol dar nepaminėjo. Iš kur Vyriausybei ženkliai padidinti tas pensijas, jeigu dar nežino kaip atstatyti laikinai sumažintas pensijas, nors tai rudenį buvo tvirtai pažadėta? Žinoma, visai nenormalu, kad vieni gauna atlyginimų nustatytus minimumus, o kitų atlyginimai keturženkliai ir net penkiaženkliai, tarytum pirmieji būtų kvailiesni už antruosius.

Mano kartos žmonės gerai prisimena karo ir pirmuosius pokario metus, kada iš visų pusių gresiant pavojams gyvenome pusbadžiu, nors gaudavome maisto korteles. Tada dėl to pusbadžiavimo niekas nieko nekaltino. Šešerius metus „atostogaudamas“ Mordovijos lageryje, patyriau, kad kiekvieno ten esančiojo maitinimui buvo skiriama tik 18 rublių mėnesiui arba beveik 60 kapeikų visai dienai. Mėsos skonis mums buvo tik svajonėse. Tačiau ir be jos nebadavome.

Prisimenu dviejų vadinamųjų „karo nusikaltėlių“ pokalbį: „Ivan, naši sobutilniki už davno pod dernom, a my oba ješčio živy“. (Ivanai, mūsų butelio bendrai jau seniai po žeme, o mes abu dar tebegyvename). Gyveno, nes toms sąlygomis svaigalus pakeitė stiproka arbata.

Liūdna, kad mūsų Seimas, besirūpindamas žmonių sveikata, nuo 2012 metų pradžios įteisino alkoholinių gėrimų reklamas visose žiniasklaidos rūšyse, kad tuo padidintų valstybės biudžetą. Tokiu būdu padidinus girtuokliavimą, valstybės mastu patirti nuostoliai bus žymiai didesni, negu valstybės biudžeto praturtinimas.

Žvelgiant į ateitį, iki kito Seimo rinkimų, kurie įvyks jau mažiau kaip po metų, tikėtis kokių nors pagerėjimų socialinėje bei kultūrinėje plotmėje netenka. Tačiau tiems Seimo rinkimams ruošti reikia pradėti visiems, ne tik partijoms. Labai svarbu, kad į jį būtų išrinkti tikrai verti visuomenės at-

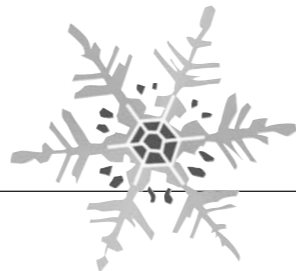
stovai, kaip kad dabartinė Seimo pirmininkė Irena Degutienė. Į tą naująjį Seimą neturėtų patekti savanaudžiai ir korumpuoti žmonės. Tuos, kurie demonstruoja savo tariamą „išmintį“ nedalyvaudami rinkimuose, laikau rėmėjais tų, kuriems ne vieta būti Seime.

Dabartinis Seimas ir Vyriausybė visuomenės apklausose susilaukia vos kelių procentų palankaus vertinimo. Manau, kad dėl anksčiau paminėtų priežasčių toks žemas vertinimas yra neteisingas. Juk ir tose aukštosiose institucijose yra nemažai tikrai gerų žmonių, pateisinančių savo užimamas vietas ir pareigas. Yra būtina, kad tokių būsimame Seime būtų žymi dauguma. Nuo Seimo kokybės priklausys ir Vyriausybės sudėtis. Tik tada bus galima tikėtis greitesnių permainų visuomenės gerovės ir krašto ūkio kėlime.

Įsidėmėtina nuomonė iš šalies. Lietuvoje jau ne pirmus metus gyvenantis intelektualas, Šveicarijos pilietis Markas Roduneris viskuo nusivylusiems lietuviams priekaištuoja: „Jūs kovojote už laisvę kalbėti lietuviškai, rėsti savąjį gyvenimą ant tautinių kultūrinių ir moralės pamatų, kurti šalies ateitį kliaujantis pačių išpažįstamomis vertybėmis. Jūs tą kovą laimėjote. Tad kodėl gi iškovota laisve nesinaudojate? Kodėl nekuriate savo šalies patys, laukdami kol už jus tai padarys Lietuvos Seimas ar Briuselis?“

Ir buvusioji pirmoji Lietuvos Respublikos Ministrė Pirmininkė Kazimiera Prunskienė savo naujoje knygoje rašo: „Niekas už mus pačius neateis ir neišstemp Lietuvos iš gilaus ekonominio, socialinio ir moralinio nuosmukio.“

Noriu tikėti, kad gal 2012 metais atsiras stimulus išsivaduoti iš tokio sąstingio ir beveik visuotinio abejingumo Lietuvos ateičiai. ■

Protesto balsas

Gruodžio 10 d. Lietuvos profesinės sąjungos, prieštaraudamos valdančiosios daugumos ir jos Vyriausybės ekonomikos, finansų ir socialinei politikai, nuskurdinusiai daugumą šalies gyventojų, gruodžio 10 d. surengė protesto akciją Vilniuje. Profesinių sąjungų atstovų iš įvairių rajonų ir pensininkų minia – apie 4 tūkst. žmonių – nuo Seimo Gedimino prospektu nužygiavo į V. Kudirkos aikštę prie Vyriausybės. Čia vyko mitingas.

Pagrindiniai mitinguotojų reikalavimai – nuo 2012 m. padidinti minimalų darbo užmokestį iki 1 tūkst. litų, skatinti naujų darbo vietų kūrimą, mažinti darbo jėgos apmokestinimą, įvesti socialinę atskirtį mažinančią progresinių mokesčių sistemą, užtikrinti asociacijų, susirinkimų, demonstracijų ir kitų viešosios valios reiškimo būdų laisvę.

Opozicinės socialdemokratų partijos lyderis A. Butkevičius sakė, kad „Lietuvoje vyksta pokalbiai ne apie žmones, o apie skaičius. Pagrindinis reikalavimas turi būti: darbo, darbo, darbo“.

Premjeras A. Kubilius, ministrų kabineto nariai neatėjo į mitingą.

„Mūsų Vyriausybė elgiasi pagal Luko evangeliją: „mes jiems kalbėjome, bet jie negirdėjo, mes jiems rodėme, bet jie nesuprato, nes jų širdys nutuko“, – susirinkusiems kalbėjo Pagyvenusių žmonių asociacijos prezidiumo narys A. Bendinskas. Lietuvos profesinių sąjungų konfederacijos pirmininkas A. Černiauskas sakė, kad ši Vyriausybė padarė tik vieną teigiamą darbą – dar labiau paskatino emigraciją.

Šiame ir gretimuose puslapiuose V. Gulevičiaus nuotraukose – protesto akcijos vaizdai.

Protesto balsas. *Demokratinė teisė*

Profesinių susivienijimų mitingai, visuomeninių organizacijų protestai, streikai, netgi universitetų barikados – Vakarų Europoje nieko nestebinantis reiškinys. Tačiau Lietuvoje tokie reiškiniai vis dar yra vertinami savaip. Darbuotojų eiseną – protestą prieš darbdavio diktatą – dažnai bandoma sutapatinti su tarybiniais gegužės paradais. Įvairių socialinių grupių bandymus reikšti savo nepasitenkinimą esama padėti tiek politinis elitai, tiek ir žiniasklaida dažnai marginalizuoja, netgi atvirai rodo panieką savo interesus bandantiems ginti žmonėms.

Gediminas DUBONIKAS

Protesto kultūra – Vakarų pasaulio dalis?

Streikai – masinis darbuotojų atsisakymas atlikti darbą, kol nebus patenkinti keliami reikalavimai – tapo reikšmingi atsiradus didelėms, daugelį darbuotojų samdančioms įmonėms. Darbdaviams turint daug daugiau politinės įtakos, nei darbininkams, daugumoje šalių streikai beveik nedelsiant buvo paskelbti nelegaliu kovos už savo teises būdu.

Pirmieji modernūs darbininkų teisių judėjimai pradėjo kurtis XIX a. Vakarų Europoje ir JAV. Būtent šiuose regionuose, ypač Vakarų Europoje, iki šių dienų išliko stipri tradicija bendrai gintis nuo darbdavio diktato.

Klaidinga darbininkų judėjimus sieti vien tik su komunistiniu judėjimu. Be abejo, tarybinė propaganda profesinius susivienijimus ir darbininkų judėjimą aukštino kaip idealą, tačiau kadangi TSRS vienintelis darbdavys buvo valstybė, darbininkų judėjimas neturėjo realios veiklos sferos. Dažniau visi prisimena fasadinius paradus, o realios kovos prieš darbdavį nebuvo, nes jos ir nereikėjo.

Organizuoto darbininkų judėjimo Lietuvoje neatsirado ir atgavus nepriklausomybę, kai šalis pasuko

kapitalistiniu keliu. Nors bandė ir tebebando nuolat kurtis įvairūs darbuotojų gynėjų susivienijimai, stiprios ir realią įtaką galinčios padaryti organizacijos faktiškai nėra. Tai atspindi ir oficiali informacija. Statistikos departamentas skelbia, kad 2000 m. buvo 56 streikai ar išpėjamieji streikai, 2001 m. buvo 34 streikai, 2005 m. vyko 1, 2007 – 161. Beveik visi streikai, surengti per pastaruosius metus, vyko švietimo sektoriuje. Pavyzdžiui, 2000 m. iš 56 organizuotų streikų ar išpėjamųjų streikų visus juos surengė švietimo sektorius.

Paradoksas, tačiau tikrai ne mažiausius atlyginimus gaunantys švietimiečiai sugeba ginti savo interesus, tuo tarpu, pavyzdžiui, tokios pat gausios profesijos – prekybos

centrų darbuotojai bijo kovoti už savo interesus ir ne itin aktyviai būriasi į profesinius susivienijimus.

Tokio tendencija ko gero logiškai paaiškinama – mažiausius atlyginimus gaunantys žmonės yra labia priklausomi ir nuo tų kelių šimtų litų, kurie yra jų išgyvenimo garantija. Be to, jie turi mažiau galimybių susirasti kitą darbą.

Profesiniai susivienijimai jaučiasi ignoruojami

Pasak vieno iš aktyviausių darbuotojų teisių gynėjų – Nacionalinio pareigūnų profesinių sąjungų susivienijimo vadovo Vytauto Bako, tai yra logiška: „Švietimiečiai ir pareigūnai Lietuvoje turi gausiausias profesinius susivienijimus, todėl jie

ar bereikalingas sumaištis kėlimas?

geriausiai gali ginti savo teises“.

V. Bakas atvirai sako, kad protesto kultūra Lietuvoje yra nevienareikšmiška, o ko gero aktyviausi įvairių protestų organizatoriai ir dalyviai – profesiniai susivienijimai Lietuvoje jaučiasi ignoruojami.

Jo teigimu, protestas yra demokratijos instrumentas, kurio pagalba žmonės gali dalyvauti viešajame gyvenime. „Įvairios akcijos, piketai, streikai – Vakarų pasaulyje yra laikomi civilizuota bei veiksminga priemone ginti savo interesus. Tačiau Lietuvoje situacija yra kiek kita. Mūsų šalyje nėra demokratinės valdžios reakcijos į protestuojančius, politikams dažnai neįdomūs jų interesai. Akivaizdu, kad dalis politikų yra susiję su oligarchija, jiems svarbu ne žmonių interesai, o asmeninė gerovė ar politiniai reitingai“, – įsitikinęs V. Bakas.

Dažnas įvairių protesto akcijų iniciatorius bei dalyvis mano, kad ypač neigiamas požiūris į protestuojančius ar kitaip savo interesus bandančius ginti žmones yra dabartiniame Seime. „Ypač tai matyti iš konservatorių reakcijos. Jie protesto kultūrą siekia marginalizuoti, nors visame demokratiname pasaulyje tai yra normalus ir legalus būdas ginti savo interesus“, – sakė V. Bakas.

Pasak pareigūnus vienijančio profesinio susivienijimo vadovo, dalis jų kolegų taip pat neprisideda prie žmonių interesų gynimo. V. Bakas įsitikinęs, kad kai kurie profesiniai susivienijimai, gaunantys pinigų iš valstybės, rengia tik butaforinius protestus.

Paklaustas, kas turėtų pasikeisti, kad žmonės nebebijotų viešai ginti savo interesų, V. Bakas išreiškė nuomonę, kad žmonės turi patikėti asociacijos galimybėmis, galimybė bendrai ginti savo interesus. Juk tik

vieningi žmonės bus stiprūs. „Be to, valdžios institucijos taip pat turėtų daug laisviau leisti žmonėms reikšti savo įsitikinimus, nevaržyti susirinkimų laisvės. Keista, kai vienai tautinei mažumai išduodamas leidimas piketuoti prie Prezidentūros, tuo tarpu savo interesus ginantys lietuviai negauna leidimų protestuoti“, – sakė V. Bakas.

Jis pabrėžė ir dar vieną akcentą. „Manau, kad Lietuvoje apskritai žmonės turi mažai galimybių dalyvauti valstybės gyvenime. Keista, kad pas mus surengti referendumai praktiškai nėra galimybės. Tuo tarpu kitose Europos šalyse reikia surinkti daug mažiau parašų, norint

inicijuoti referendumą, nors čia gyvena gerokai daugiau gyventojų nei Lietuvoje. Kai žmonės turės daugiau galimybių, jie aktyviau gins savo interesus. Kol to nėra, situacija tikrai neprimena demokratijos“, – sakė vienas aktyviausių Lietuvoje protesto akcijų rengėjų ir dalyvių.

Nuomonės reiškinys – demokratinė vertybė

Pasak žmogaus teisių eksperto Henriko Mickevičiaus, nuomonės reiškinys yra demokratinė vertybė.

„Tačiau situacija Lietuvoje nėra labai demokratiška. Nors gan dažnai visuomenininkai ar organizaci-

V. Gulevičiaus nuotraukos.

► jos nori viešai reikšti savo nuomonę, valdininkai tam sudaro daug keblumų. Už leidimų mitinguoti suteikimą atsakingi savivaldybių valdininkai ne kartą atmetė žmonių prašymus suteikti jiems teisę rengti mitingus. Tai ypač dažnai matome sostinėje. Jei nėra spaudimo, valdininkai dažnai stengiasi nesuteikti leidimų susiburti ir viešai reikšti savo nuomonę. O ir pats terminas „leidimas piketuoti“ neprimena demokratinio“, – sakė H. Mickevičius.

Žmogaus teisių stebėjimo instituto Lietuvoje vadovas įsitikinęs, kad valdininkams dažnai reikėtų papildomų žinių apie žmogaus demokratines teises. Jo įsitikinimu, tai ne tik valdininkų, tačiau ir žiniasklaidos bėda.

H. Mickevičius pastebėjo, kad šalies politinis elitas taip pat dažnai nesupranta, kad žmonių teisė reikšti savo nuomonę ar viešai dalyvauti valstybės gyvenime yra demokratijos dalis. „Dažnai kyla ažiotažas dėl rengiamų mitingų. Politikai, ypač po „Seimo šturmo“, gan skeptiškai atsiliepią apie protestus. Aišku, kai kas sako, kad protestai gali virsti riaušėmis, niokojimu. Tačiau tai ko gero tik siekis neleisti prabilti politiniams oponentams. Juk panašūs

argumentai yra diktatūrose, kai žmonėms neleidžiama protestuoti, kad jie „nesukeltų riaušių“, nors iš tikro bijoma opozicijos“, – sakė H. Mickevičius.

Paklaustas, kaip galima pakeisti situaciją Lietuvoje, H. Mickevičius, kaip ir dauguma kitų „Gairių“ kalbintų analitikų, pažymėjo, kad reikia kelti visuomenės sąmoningumo lygį, aiškinti žmonėms jų teises.

„Būtina keisti ir valdininkų, politikų, žiniasklaidos požiūrį. Štai rengėme seminarą valstybės tarnautojams sostinės savivaldybėje. Nustebau, kiek daug jie nežino apie žmogaus teises“, – sakė H. Mickevičius.

Visuomenėje vyrauja individualizmas ir baimė

Sociologas, ekonomistas Romas Lazutka įsitikinęs, kad protesto kultūros reiškinys Lietuvoje yra, tačiau jis gerokai skiriasi nuo kitų šalių.

„Akivaizdu, kad mes taip pat turime protesto kultūrą, tačiau ji yra ne kolektyvinė, bet individuali. Kiekvienas galvoja apie save, todėl nekovoja bendrai, bet renkasi individualų pasipriešinimo kelią – dažniausiai išvyksta gyventi ir dirbti svetur“, – sakė R. Lazutka.

Mokslininko įsitikinimu, bėgimą iš Tėvynės žmonės supranta kaip geriausią pasipriešinimo formą. Tuo tarpu Vakarų pasaulyje visuomenės grupės bando jungtis ir ginti savo interesus. „Netgi tokiose stabiliose šalyse, kaip Danija ar Belgija, su aukštu pragyvenimo lygiu, girdime apie protesto akcijas, streikus. Tuo tarpu daug skurdžiau gyvenantys lietuviai nestreikuoja, neprotestuotų. Akivaizdu, kad žmonės bijo prarasti tai, ką turi, net jeigu iš gaunamos algos vos įmanoma pragyventi. Žmonės bijo, kad pabandžius protestuoti ar bendrai ginti savo interesus, bus atleisti ir neteks net tų trupinių“, – pastebėjo R. Lazutka.

Sociologas, tyrinėjantis visuomenės procesus, sako, kad darbininkus ginančios organizacijos Lietuvoje yra nustumtos į šalį, dažnai susiskaldžiusios.

Jo įsitikinimu, baimę bendrai ginti savo interesus didina ir tai, kad nėra išplėtotą socialinės apsaugos, garantijų sistema, darbininkas nesijaučia saugus prieš darbdavio savivalę. Mokslininkas pažymėjo, kad dalis individualizmo atėjo ir iš *sovietmečio*, kai dažnas žiūrėjo savo interesus, ypač siekdamas ką nors „sukombinuoti“.

„Manau, kad žmonės nusivylę ir politikais. Kiekvienoje partijoje matome grupelę nomenklatūros, kurios pagrindinis tikslas yra ne žmonės, bet siekis išsilaikyti valdžioje. Tai yra praktiškai visose partijose“, – sakė R. Lazutka. Jis atkreipė dėmesį, kad vyrauja neigiamas požiūris į bandančius savo interesus ginti, protestuojančius žmones. „Dauguma politikų skeptiškai vertina protestuotojus, teigia, kad „statinės“ mitingai problemos neišspręs, tačiau akivaizdu tai, kad jei žmonės nieko nedarys, niekas ir nepasikeis“, – įsitikinęs sociologas. Kaip sakoma, jei kovosi – gali ir pralaimėti, bet jei nekovosi – jau esi pralaimėjęs.

Sudėtinga pasakyti, kada padėtis Lietuvoje pasikeis. Pirmiausia

turi pakisti žmonių sąmonė, žmonės neturi bijoti jungtis ir bendrai ginti savo interesus. Aišku, tokio darbininkų teisių gynimo judėjimo, koks vyko XIX a. pabaigoje, šiais laikais sunku tikėtis, tačiau pokyčiai galimi ir Lietuvoje, įsitikinęs R. Lazutka.

Dėl visuomenės abejingumo kalta ir žiniasklaida?

Ekonomistė Aušra Maldeikienė sutinka su teiginiu, kad Lietuvoje protesto kultūros suvokimas yra ribotas. „Manau, kad žmonės nepakankamai išsilavinę ir nesupranta šalyje vykstančių tendencijų. Tačiau tai ne tik visuomenės problema. Žiniasklaida, kuri turėtų užsiimti visuomenės švietimu, to nedaro“, – įsitikinusi Vilniaus universiteto docentė.

„Prisiminkime nepriklausomybės priešaušrį. Prieš gerus dvidešimt metų pavyko atgauti nepriklausomybę ir todėl, kad žiniasklaida buvo suinteresuota, žmonės dirbo profesionaliai, turėjo idealus. Šiuo metu to nebėra. Lietuvoje žurnalistai, ypač rašantys apie ekonomiką, neturi pasirėngimo, žinių. Be to, ir pačios žiniasklaidos priemonės nesuinteresuotos profesionaliu požiūriu. Daug kur reklamos skyrius tapo svarbesnis nei žurnalistai“, – sakė A. Maldeikienė.

Ji pastebėjo, kad jei žiniasklaida padėtų žmonėms susigaudyti, kas vyksta ir save identifikuoti, visuomenės suvokimas apie savo teises ir galimybes kovoti prieš valdžios diktatą, už savo ir savo artimųjų, socialinės grupės ir galiausiai – tautos interesus, taptų visai kitoks.

Prie „okupantų“ protestų prisijungia ir lietuviai

Darbininkų judėjimai ekspertų laikomi pagrindine protesto kultūros forma, tačiau yra ir daugiau formų. Vakaruose yra stipri jaunimo judėjimų tradicija, savo inte-

resus gina įvairios visuomeninės organizacijos, neformalios grupės.

Pastaruoju metu pasipriešinimo kultūra vis labiau plinta socialiniuose tinkluose. Šiaurės Amerikoje kilęs ir visame pasaulyje vis labiau populiarėjantis prieš bankus ir laukinio kapitalizmo siautėjimą nukreiptas judėjimas, kuriame dalyvauja ypač daug jaunų žmonių, Lietuvoje didesnio susidomėjimo nesulaukė.

Tačiau mūsų tautiečiai, gyvenantys svetur, ko gero, yra sąmoningesni. Spalio 15 dieną kino režisierius Romas Zabarauskas pri-

Mūsų tautietis R. Zabarauskas su savo plakatu Niujorke.

R. Mulon nuotr.

sijungė prie „Užimkime Volstritą“ akcijos įkvėptų pasaulinių protestų prieš nesąžiningą finansų elito ir valdžios politiką. JAV šiuo metu studijuojantis lietuvis į Niujorko „Times Square“ aikštės okupaciją žygiavo su plakatu: „Make Parties Make Love Make History“. (Linksminkis, mylėk ir kurk istoriją).

„Draugai manęs vis klausia – tai dėl ko šie žmonės protestuoja?, – pasakoja R. Zabarauskas. – Protestuojame, nes kenčiame dėl finansinės krizės, kurią sukėlėme ne mes, o bankų spekuliacijos ir valdžios pataikavimas bankams bei korporacijomis. Užuot ėmėsi drakoniškų priemonių karpdami biudžetą,

rinkėjams atstovaujantys politikai turėtų visų pirma nubausti krizės kaltininkus ir pasirūpinti reguliavimu, kuris užkirstų kelią tokioms krizėms ateityje. Protestams JAV ir Europoje yra ir daugiau priežasčių: Amerika švaisto gausybės pinigų beprasmiškiems karams, Italijos premjeras (*jau buvęs-Red.*) Berlusconi ne tik akivaizdžiai korumpuotas, susijęs su mafijos struktūromis, bet dar ir atvirai niekina moteris“, – dėstė menininkas.

Lietuvoje prie pasaulinių protestų prisijungė tik saują protestuotojų. Tačiau JAV gyvenantis mūsų

tautietis patikino, kad nenusivylė padėtimi Lietuvoje. „Ne, tikrai nesu nusivylęs. Maža protestuotojų ne dėl to, kad lietuviams neva viskas vis vien. Šie protestai yra organizuojami šiuolaikinių medijų – Facebook, Twitter ir panašiai – pagalba. Lietuviai dar nepratę taip plačiai naudotis šiomis priemonėmis, todėl ir protestuotojų mažiau. Tačiau apskritai manau, kad lietuviai turi lygiai tokią pačią nuomonę apie savo valdžią ir bankus, kaip ir visi vakariečiai. Prisiminkime, kaip Kauno arenos atidaryme buvo nušvilptas premjeras – tai buvo lygiai toks pat protestas“, – sakė R. Zabarauskas. ■

Ar suteiksime partijoms

Sakoma, kad demokratinėse politinėse sistemose politinės partijos yra svarbiausia politinės veiklos organizacinė forma. Tam tikra piliečių grupė, susibūrusi į specifinę organizaciją – partiją, siekia jos pagalba dalyvauti politinių sprendimų priėmimo bei palaikyti tam tikrą ideologiją. Partijų pagrindinė paskirtis yra rinkimų būdu įgauti galimybę sudaryti vyriausybę ir įgyvendinti savo politines nuostatas. Lietuvoje gana mažai žmonių dalyvauja partijų veikloje, jomis mažai pasitikima, tačiau partijos turi realią valdžią. Ar piliečiai nelieka nuošaly priimant visuomenei svarbius sprendimus?

Vitalijus BALKUS

Greičiausiai esu naivus kvailys, kuris vis dar nori tikėti, kad politinės partijos nėra nei verslo struktūros, nei įdarbinimo biurai ir kad į jas žmonės stoja vedami pasaulėžiūros bei idėjų bendrumo. Todėl labai gerai, kad tarp mūsų politikų atsiranda atvirų ir sąžiningų žmonių, kurie pasiruošę išsklaidyti mano iliuzijas.

Vos buvo paliestas politinių partijų finansavimo klausimas, Seimo kuluaruose pasigirdo siūlymas: „Jei uždrausite juridiniams asmenims finansuoti partijas – panaikinkite vienmandates rinkimų apygardas“. Stulbinantis atvirumas, kai tiesiog

sakoma: „Užtikrinkite, kad mes patektume į valdžią“.

Per pastaruosius 10 metų politinės partijos nepatenka į apatinę visuomenės nuomonės apklausų rezultatų eilutę tik tuo atveju, jei atsakymo variantas „politinės partijos“ nebūna įrašytas apklausos lape. Ne ką geriau piliečiai vertina ir nacionalinį parlamentą, sudarytą iš partijų narių. Kartais bandoma apeliuoti į tai, kad patys piliečiai tą parlamentą ir išrenka, tačiau akivaizdu – pasirinkimo galimybės yra pernelyg ribotos, kad visą kalnę dėl nevykusio Seimo būtų galima suversti patiems piliečiams.

Nors apie tai ne kartą rašyta, tačiau negaliu nepasikartoti primindamas, kad nepriklausomam kandidatui vienoje vienmandatėje apygardoje reikia surinkti tiek šalininkų balsų, kiek pakanka įsteigti politinę partiją, galinčią kelti kandidatus visoje Lietuvoje. Argi šis faktas neramina partinių politikų širdžių? Juk puikiai suprantame, kad kandidatuoti per parlamento rinkimus ir tikėtis palankaus rezultato gali tik labai gerai visuomenei žinomas asmuo. Net jei įvyks stebuklas ir Seime atsiras daugiau nei vienas nepriklausomas parlamentaras, pusė Seimo vis tiek bus

sudaryta vien iš partijų narių. Kogi tuomet bijomasi? Priešingai – esant tokiam mažam pasitikėjimui, partijos turėtų viešai išsiplakti arba bent atvirai nesiekti papildomų valdžios garantijų. Tačiau šiandien vis dar tikimasi, kad papildomi įstatymų saugikliai leis joms neribotą laiką likti valdžioje.

Puikiai suprantu, kad be kelių tradicinių parlamentinių partijų, t.y. partijų, kurios tradiciškai patenka į parlamentą, yra ir tokios, kurios neturi nei valstybės finansavimo, nei stambių rėmėjų. Jos pačios susiranda savo veiklai reikalingų lėšų ir pernelyg nepergyvena dėl perspektyvos tvarkytis be rėmėjų. Priminsiu, kad partinės struktūros tradiciškai būdavo išlaikomos savo narių, mokančių nario mokesčių. Sutikite, kad šis principas buvo ir yra teisingas, ypač žinant, kiek mažai piliečių dalyvauja partijų veikloje.

Apie ką galime kalbėti, jei pinigėmis problemomis skundžiasi didžiausių partijų, turinčių po kelis tūkstančius narių, vadovai? Peršasi tik viena išvada – patys partijų nariai nenori išlaikyti savo organizacijų. Tuomet kyla logiškas klausimas – kodėl piliečiai, nepriklausantys jokiai partijai ir sudarantys

valdžios garantijas?

absoliučią daugumą, turi išlaikyti organizacijas, kurių nenori išlaikyti jų pačių nariai? Šis klausimas dar aktualesnis už klausimą dėl juridinių asmenų paramos partijoms.

Rašydamas šį tekstą dar kartą peržiūrėjau kelias partijų rinkimų kampanijų finansines ataskaitas ir dar kartą įsitikinau, kad didžiosios partijos apskritai galėtų nustoti rinkti nario mokesčius, jei juos dar renka. Kai finansinė jos narių parama partijai nesiekia ir dešimtadalio partijos pajamų, galime kalbėti ne apie partijas, kurios vienija sąmoningus narius, pasiruošusius investuoti į jų veiklą, o apie projektų valdymo struktūrą, kurios tikslas – rinkodaros priemonėmis pasiekti teigiamą rezultatą per rinkimus.

Todėl kalbėdami apie partijoms skiriamų pinigų (rėmėjų ar iš valstybės biudžeto) panaudojimą, galime drąsiai teigti, kad šie pinigai pirmiausia panaudojami konkurenciniam pranašumui didinti. Iš verslo terminologijos galėtume prisiminti dvi pagrindines reklamos strategijas, kurios sako, kad reklamuoti galima produktą arba prekės ženklą. Jei partijų „žaliava“ laikysime ideologiją, o „produktu“ – siūlymus, kaip pakeisti šalies gyvenimą, tuomet suprasime, kodėl taip bijomasi atviros idėjų kovos ir plačiai praktikuojami metodai, leidžiantys pinigais uždusinti potencialų oponentą.

Jei vis dėlto vadovausimės prieštara, kad politinės partijos yra gyvybiškai reikalingos visuomenės institucijos (nors tuo aš labai abejoju), neišvengiamai turėsime nuspręsti, ar norime iš jų konkretaus rezultato įstatymų leidyboje, ar jos reikalingos tik kaip valdymo ka-

drų šaltinis, užpildantis valstybės tarnybos etatus. Pirmuoju atveju būtina kuo rimtesnė ir kuo atviresnė partijų konkurencija, antruoju pakanka, kad susiformuotų kelios nomenklatūrinės grupės, galinčios pakeisti viena kitą ir žinančios visas valdymo žaidimo taisykles.

Štai čia mes aptinkame paradokšą pačioje mūsų visuomenėje. Retas Lietuvos gyventojas palaiko vieną ar kitą partiją vien dėl to, kad šioji tiesiog buvo valdžioje, tačiau realus veiksmas – balsavimas – rodo ką kita. Mūsų bendrapiliečiai demonstruoja stulbinantį vieningumą atiduodami savo balsus už „valdymo kadrus“, t.y. partijas, jau buvusias valdžioje ir galinčias užtikrinti ramią politinio proceso raidą.

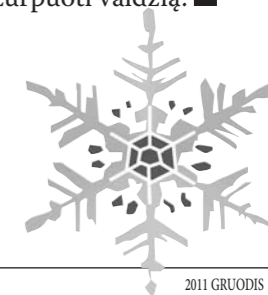
Jau minėjau, kad per rinkimus piliečiai nėra laisvi pasirinkti ir kad tradicinė Lietuvos politinė sistema yra gerai jos pačios apsaugota, tačiau yra ir gilesnė priežastis. Mes gyvename postautoritarinės visuomenės sąlygomis ir vis dar vadovaujamės įsitikinimu, kad valdžia ir piliečiai – tai atskiri visuomenės dariniai, kur įtakos vektorius nukreiptas iš viršaus į apačią. Vienpartinės tarybinės sistemos sąlygomis įsigalėjo dvigubos pilietinės pozicijos principas, kai tas pats pilietis būdavo ir opozicionierius savo virtuvėje, ir valdančiosios grupuotės šalininkas viešumoje. Be to, mus slegia istorijos nulemta permainų baimė, nes kelių kartų patirtis rodo, jog visos didžiosios permainos Lietuvoje veda tik į blogą.

Grįžkime prie valdžios kuluaruose nuskambėjusio siūlymo dar labiau sumažinti ir taip nepakankamas piliečių valdymo galias. Toks siūlymas visiškai prieštarauja

dabar vykstantiems pasaulio procesams. Panaikinę vienmandates rinkimų apygardas mes taptume keistu nesusipratimu. Ispanai, įkvėpti arabų revoliucijų, nuvertusių dešimtmečius valdžiusius režimus, išėjo į gatves su šūkiu „*Demokracía Real Ya*“, kuris gimė kaip atsakas į mums puikiai pažįstamus „sąrašinius“ rinkimus. Neformalaus pilietinio aktyvumo banga Vakarų šalyse tik didėja. Piliečiai išeina į gatves ne tik dėl to, kad yra nepatenkinti krizės metu pablogėjusia ekonomine padėtimi. Jie nepatenkinti ir savo menku vaidmeniu priimant visuomenei svarbius sprendimus. Jie nori patys dalyvauti valstybės valdyme.

Visai tikėtina, kad dabartinis politinis Lietuvos bomondas vis dar tikisi išlikti užuovėjoje ir savo kailiu nepajusti permainų. Tai bus didžioji jo klaida.

Tiesa, norėčiau nuliūdinti pernelyg revoliucingai nusiteikusius skaitytojus – lietuviai tradiciškai linkę atrasti naują mesiją ir atiduoti jam visas savo politines galias, o ne reikalauti daugiau savarankiškumo. Jei politinė šalies sistema bus įstumta į dar didesnę stagnaciją ir įvyks rimtas sukrėtimas, piliečiai ant savo pečių į valdžios Olimpą gali užnešti tokį „mesiją“, kuris palaidos net ir tuos šleivos bei kreivos demokratijos likučius. Tokios perspektyvos tikimybė turėtų irgi tapti paskata valdančiosioms partijoms. Jos turi rimtai pagalvoti, ar iš tiesų verta uzurpuoti valdžią. ■

Partijos: ką ir kaip reikia finansuoti

Seimas priėmė Prezidentės siūlytas politinių partijų finansavimo įstatymo pataisas. Nuo kitų metų draudžiama verslui, juridiniams asmenims finansuoti partijas. Apribota ir fizinių asmenų parama – jie galės aukoti tik rinkimų kampanijos dalyviams. Maksimali leistina fizinio asmens auka per metus sumažinta nuo šiuo metu nustatytų 20 vidutinių mėnesinių darbo užmokesčio dydžių iki 10-ties, t.y. maždaug nuo 40 iki 20 tūkst. litų. Tačiau leista partijoms pervesti 1 proc. gyventojų pajamų mokesčio. Tuo pačiu kitais metais iš biudžeto partijoms finansuoti bus skiriama daugiau lėšų. Prezidentė tikisi, kad taip politinis gyvenimas bus skaidresnis. „Gairės“ teiravosi politikų ir politologų nuomonės dėl partijų veiklos finansavimo.

J. OLEKAS:
partinę veiklą reikia finansuoti,
nes tai atstovaujamoji
demokratija

Socialdemokratai Seime balsavo už įstatymo pataisas. „Mes pritarėme, kad partijų finansavimas ir veikla būtų skaidrūs ir nekeltų niekam abejonių“, – „Gairėms“ sakė LSDP pirmininko pavaduotojas, Seimo narys Juozas Olekas. Nors, jo nuomone, kai kurie įstatymo pakeitimai yra kontroversiški. „Nebūtinai visi juridiniai asmenys – įmonės, galėdamos paremti vieną ar kitą jiems priimtina politinę kryptį, turėdavo kokių slapčių užmačių. Mes, galėčiau sakyti, neturėdavome jokių konkrečių išpareigojimų rėmėjams. Jie matydavo, kad prie

socialdemokratų yra stabilesnė ekonomika, tvarka, be kokių nors naktinių mokesčių pervartų, ir tai lemdavo jų pasirinkimą įstatymų rėmuose remti mūsų partijos veiklą. Bet problema yra ta, ką, pavyzdžiui, girdime Darbo partijos byloje, kad dalis lėšų, neaišku iš kur atėjusių, gali būti nuslėpta, viešai nedeklaruojama. Čia jau tam tikros tarnybos, Vyriausioji rinkimų komisija turėtų žiūrėti, kad tokių šešėlinių pinigų nepatektų partijoms“, – sakė J. Olekas. Jis mato naujajame įstatyme atsiradus ir gerai galimybei fiziniams asmenims skirti dalį savo mokestinių įnašų paremti vienos ar kitos partijos veiklai: „Tai bus tam tikras barometras, kokią politinę jėgą žmonės palaiko. Fiziniai asmenys dabar galės skirti lėšų ne tik labdarai, bet ir demokratijos plėtrai mūsų šalyje“.

J. Olekas nemano, kad įstatymo pataisomis būtų ribojama fizinių asmenų parama. Lietuvos žmonės neturį labai daug lėšų, kad galėtų didelėmis sumomis švaistytis, fiziniam asmeniui leistina paramos per metus suma 20 tūkst. litų – tai pakankama riba. „Svarbu, – sakė J. Olekas, – ne tai, kad kas galėtų daug paremti partijas, bet kad daugiau būtų rėmėjų. Mes turim gerą pavyzdį JAV prezidento Oba-

mos rinkimų kampanijoje – daug lėšų atėjo iš labai smulkių rėmėjų. Tad manau, jei mūsų partijos sugebės parodyti savo nusiteikimą dirbti, parodyti savo ideologinius privalumus kitų partijų atžvilgiu, gali sulaukti kaip tik tokios didesnės paramos“. J. Olekas pastebėjo, kad įstatymo pataisomis yra pozityvios ir tuo atžvilgiu, jog žmogui, norinčiam paremti pagal savo išgalas nedidelę sumą, nereikės įsisukti į biurokratinę pajamų deklaravimo procedūrą. Nors, kas be ko, gali pasitaikyti ir piktnaudžiavimo, jei įmonės savininkas imtų versti savo darbuotojus remti tam tikrą partiją. Tai būtų nesąžininga.

J. Olekas nesutinka su nuomone, kad naujas partijų finansavimo įstatymas dar labiau nustumia į nuošalę mažąsias partijas. „Šis įstatymas lygus visoms partijoms – ne tik tradicinėms, ir naujai susikūrusios gali būti paremiamos piliečių, kurie tikisi ko nors naujo, tam skirdami 1 proc. nuo savo sumokėtų mokesčių. Taip pat leidžiama finansuoti ir rinkimų kampaniją, nieko neišskiriant“, – teigė J. Olekas.

Į klausimą, ar dabar partijoms teksiantis didesnis finansavimas iš biudžeto nepakenks jų autoritetui ir nesusilauks mokesčių mokėtojų

neigiamos reakcijos, LSDP vicepirmininkas atsako, kad tai yra visuomenės apsisprendimo reikalas – ar norim tolesnės demokratijos raidos, vystyti politinę veiklą per partijas. „Demokratija kainuoja. Pažangių šalių patirtis rodo, kad einama atstovaujamosios demokratijos keliu per politines partijas, per renkamus parlamentarus, tad ta jų veikla turi būti koku nors būdu finansuojama“, – sako J. Olekas. Pasak jo, dabartiniais partijų finansavimo įstatymo pakeitimais siekiama, kad kuo mažiau ta veikla priklausytų nuo tam tikrų rėmėjų, kurie gali turėti savo interesų, kad būtų atstovaujama visų piliečių interesams.

J. Oleko nuomone, visuomenės pasitikėjimas partijomis priklauso nuo to, kaip jos dirba, kokius priima sprendimus, kiek sugebama diskutuoti, kokia politinės veiklos forma būtų priimtina. „Kokios veiklos formos yra pasaulyje, kur mes norim nueiti? Jei norim turėti tokią tvarką kaip Skandinavijoje – aukštą gyvenimo lygį, socialines

garantijas, valstybės rūpestį žmogui, tai kelias tenlink yra per partinę sistemą, kai žmonės patys gali dalyvauti politinėje veikloje, rinkti savo atstovus“, – įsitikinęs J. Olekas. Pasak jo, Lietuvoje šiuo atžvilgiu yra sudėtinga todėl, kad partinė sistema buvo kelis kartus diskredituota. Smetonos laikais valdė vieni tautininkai, kitos partijos buvo uždarytos, jų veikėjai sodinami į kalėjimus. TSRS laikais vėl turėjom vieną partiją ir vieną tiesą. Atsikūrus valstybei atsirado daug partijų, tačiau ne visos jos kūrėsi ideologiniais pagrindais, atsirado nemažai populistinių, kurios nuvilią žmones.

„Jeigu norim valdymo procesą sutvarkyti, tai galim padaryti demokratiškai per partinę sistemą. Kito kelio nėra“, – tvirtina J. Olekas. Ir čia reikia atviriau diskutuoti, įtikinti žmones. Rinkėjai esą apgaulinėjami, kai tvirtinama, kad esamą sistemą gali pakeisti nepriklausomi kandidatai, visuomeniniai judėjimai ar organizacijos – jei jie dalyvauja politinėje veikloje, tai

K. GIRNIUS:
reikia didinti skaidrumą

Kalbėdamas apie partijų finansavimo peripetijas, pastaruoju metu vis dažniau gvildentas tiek Seime, tiek ir viešojoje erdvėje, politologas Kęstutis Girnius akcentavo, kad siūlymai partijas finansuoti tik iš

biudžeto turi nemažai trūkumų.

„Visų pirma, neleidus partijų finansuoti privačiomis lėšomis, beveik nebeliks galimybių naujoms partijoms reikšti savo idėjas. Susikūrusios naujos partijos, jei tik jų steigėjai nebus milijonieriai, neturės jokių galimybių skleisti savo idėjas bei patekti į Seimą, nes neturės jokie finansavimo“, – įsitikinęs analitikas. Jo teigimu, Lietuvoje ir taip trūksta naujų politinių idėjų, o įvedus naujas finansavimo nuostatas nauji politikai nebeteks galimybės reikštis bei pretenduoti į Seimą ar savivaldybes.

„Be to, partijų finansavimas vien iš biudžeto būtų didelė našta valstybei. Dar viena tendencija – padidėtų nepasitenkinimas, nepasitikėjimas Seimu ir politinėmis partijomis. Jau dabar visuomenė pyksta, kad partijoms iš valstybės biudžeto skiriamos nemažos do-

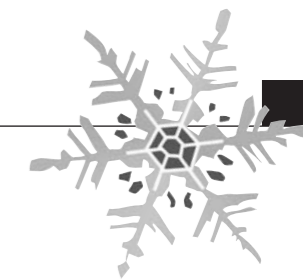
iškart tampa politine partija.

J. Olekas linkęs nesutikti su pasakymu, kad visos partijos „jos tokios“. Pasak jo, reikia aiškiai brėžti liniją, kad žinotume ko norim ir ką galim padaryti, – ar mes norim daugiau valstybės dėmesio žmogui ir įtakos jo gyvenimui, ką siūlo socialdemokratai, ar paliekam individui pačiam kovoti už būvį. „Konservatorių, liberalų įgyvendinama situacija „individas prieš individą“ sukelia dideles įtampas, gobšumą, asmeninio pelno siekis stumia į bankų griūtį, ekonominį nuosmukį. Jeigu norim užtikrintos, darnios visuomenės raidos, tada tenka rinktis socialdemokratinę kryptį. Kai tą skirtumą galėsime įtikinamai parodyti, išmušim iš rankų kozirį, kad „jie visi vienodi“. Čia, manau, ir politikų, kairiosios spaudos paskirtis, kad žmonės tuos skirtumus matytų, – sako J. Olekas. – Linkėčiau, kad 2012 metai būtų socialinio teisingumo, darnos, solidarumo metai, kad po įvairių sunkumų žmonės pamatytų perspektyvą, kurią galime garantuoti kartu žengdami į priekį“.

Įvedus biudžetinį finansavimą, žmonės dar labiau reikš nepasitenkinimą šalies politikais“, – mano K. Girnius.

Eksperto manymu, galbūt reikalinga drausti įmonėms remti partijas. „Manau, kad žmonės turi teisę remti vienas ar kitas politines partijas fiksuota parama. Tačiau reikėtų didinti tokio finansavimo skaidrumą, taip pat skirti nuobaudas nesąžiningai finansuojamoms partijoms – tarkim, nubraukti dotacijas iš valstybės, reikėtų didinti nuobaudas ir nesąžiningiems partijų rėmėjams“, sako K. Girnius.

„Kita vertus, per daug laisva finansavimo sistema taip pat nėra gerai. Tarkim, JAV beveik nėra jokių finansavimo apribojimų, tačiau tokia sistema sudaro galimybę korupcijai“, – sakė ilgai Amerikoje gyvenęs politologas.

► **T. JANELIŪNAS:**
mažosioms partijoms reiktų suteikti galimybę

Vilniaus universiteto Tarptautinių santykių ir politikos mokslų instituto dėstytojas Tomas Janeliūnas įsitikinęs, kad juridiniams asmenims finansuoti partijų veiklą neturi būti leidžiama. „Akivaizdu, kad įmonės partijas remia ne dėl jų ideologijų, bet siekdamas naudoti. Kaip parodė viešieji pirkimai, įmonių įtaka partijoms gali būti didelė. Todėl būtina užkirsti kelią tokio pobūdžio finansavimui“, – sakė politologas. Jis įsitikinęs, kad būtina atskirti verslą nuo politikos, todėl pritaria nuostatomis, kad geriau jau partijas finansuoti iš biudžeto, nei leisti verslininkams skirti nemažą lėšas mainais į galimą paramą po rinkimų.

Tačiau analitikas pritarė galimybei partijų finansavimą palikti privatiems asmenims, partijų nariams. „Partijos turi būti suinteresuotos didinti narių skaičių, o biudžeto parama būtų skirta daugiau partijos struktūrai palaikyti“, – mano politologas.

Paklausus, ar finansavimo ribojimas nesužlugdytų mažų, neparlamentinių partijų, politologas išsakė idėją, kad turėtų būti sudaryta galimybė mažosioms partijoms išlikti politiniame žemėlapyje. „Be abejo, vien iš fizinių asmenų aukų mažoms partijoms išgyventi daug sunkiau nei didelėms. Tačiau mažąsias partijas, kaip ir parlamentines, taip pat galima būtų kiek finansuoti biudžeto

lėšomis. Pavyzdžiui, sumažinus kartelę, kiek procentų balsų per rinkimus turi surinkti partija, kad gautų finansavimą. Šiuo metu cenzas yra gan nemažas, todėl paramą gauna tik didžiosios partijos. Tačiau sumažinus cenzą ir partijai surinkus kad ir porą procentų Seimo ar savivaldybės rinkimuose, net jos nariams ir nepatekus į vykdomosios valdžios institucijas, jau galima būtų skirti finansavimą. Tai reikštų, kad partija ir jos idėjos turi tam tikrą visuomenės palaikymą“, – sakė analitikas.

„Be abejo, nelogiška skirti finansavimą tik susikūrusioms partijoms. Žmonės tada galėtų pradėti jas kurti tik dėl dotacijų. Tačiau jau minėtas dalyvavimas rinkimuose su nuleista cenzo kartele ir pasiekti kad ir nedideli rezultatai būtų tam tikra apsauga nuo tokių butaforinių partijų, tuo pačiu galimybė mažoms, tačiau realiai veikiančioms partijoms užsitikrinti sąlygas veikti“, – įsitikinęs T. Janeliūnas.

V. LINKIENĖ:
finansuokime galimybę reikšti idėjas

Lietuvos socialdemokratų sąjungos pirmininko pavaduotoja Violeta Linkienė teigia, kad niekas, net Prezidentė, teikdama Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės (PPPKFFK) įstatymo pataisą, nedrįsta judinti biudžetinio partijų finansavimo klausimo.

„Prezidentės užmojis atimti iš partijų verslo pinigus atrodytų tei-

singas žingsnis, bet nežengus kito žingsnio – persikirstyti biudžeto pinigus visoms veikiančioms partijoms iš esmės sunaikina už parlamento ribų veikiančias partijas“, – mano V. Linkienė. – Gal kam nors atrodo, kad kuo mažiau partijų, tuo geriau, tačiau tarp neparlamentinių partijų yra ir tokių, kurioms svarbios idėjos ir principai ir kurios galėtų tapti svarbia alternatyva ir opozicija parlamentinėms partijoms“.

Pasak V. Linkienės, pažvelgus į tai, iš ko gyvena partijos, akivaizdūs parlamentinių ir neparlamentinių partijų skirtumai: pagrindiniai parlamentinių partijų pragyvenimo šaltiniai yra nario mokesčiai, verslo parama, biudžeto dotacijos, joms atstovauja biudžeto pinigais išlaikomi parlamentarai ir jų padėjėjai. Tuo tarpu neparlamentinės partijos gyvena iš nario mokesčio ir labai kuklios verslo paramos bei dirba visuomeniniais pagrindais. Šias nevienodas galimybes garantuoja minėtas PPPKFFK įstatymas. Jis labiausiai dosnus parlamentinėms partijoms: daugiau mandatų – daugiau biudžetinių pinigų, daugiau galimybių veikti. Susiformavo uždara politinė sistema, į kurią patekti be nemenko pradinio finansinio kapitalo yra labai sunku. Nenuostabu, kad politikoje neatsiranda naujų veidų, o jeigu ir atsiranda tai dažniausiai tie, kurie susiję su verslo pasauliu ar jo pinigais.

V. Linkienės nuomone, jeigu taip svarbu taupyti valstybės pinigus, „finansuokime ne politines partijas, o jų rinkimų kampanijas per Vyriausiąją rinkimų komisiją. Tačiau ir dabartinis rinkimų kampanijų finansavimas iškreipia pagrindinę idėją: pinigai išleidžiami ne tam, kad rinkėjai kuo geriau pažintų tuos, už kuriuos jie balsuos, galėtų išgirsti diskusijas jiems svarbiais klausimais, o rinkimų procedūrų apmokėjimui, partijų finansinės veiklos patikrinimui ir pan. Taip, finansinis skaidrumas ir kontrolė labai svarbu, bet kur kas svarbiau rinkėjui žinoti, kam jis patiki savo balsą“.

Dešinieji griebia socialdemokratų gelbėjimosi ratą

Albinas KOSCIUŠKA

Valstybės biudžeto svarstymas Seime visada sukelia didelį erzėlį. Šįkart įtampos būta dar didesnė – sunkūs, sunkesni nei manyta, metai prieš akis šmėžuoja, pinigų kaip bepasisuksi trūksta tragiškai. Reikia iš kažko atimti, kelti mokesčius, jau nekalbant apie skolinimąsi iš užsienio bankų.

Konservatorių frakcija priešgyniavo savo partijos vadui, be didelių sentimentų buhalteriskai skaičiuojantį pensininkų ir kitų suvargėlių pinigėlius. Seimo pirmininkė drąsinosi per parą parengti prabangos mokesčio įstatymą. Liberalai kone alpo, išgirdę apie didelio turto apmokestinimą. Valdantieji konservatoriai – tie protingieji, anot Andriaus Kubiliaus, regis šįkart ne tik buvo sau ištikimi, bet ir ėmė viena akimi žvilgčioti į tuos, kas rinks kitų metų Seimą, taigi ir valdžią (o kokia ji saldi, žino ne vieni konservatoriai), taigi – į žmones, į kuriuos šiaip nekreipiama labai didelio dėmesio. Dešinieji tapo tiesiog gailėstingos seselės. Prakalbo net nemylimų socialistų retorika.

„Priebrendo reikalas padidinti mokesčių našta turtingiesiems, nes socialinė atskirtis Lietuvoje yra viena didžiausių“. „Aiškiai esame pasisakę už progresinių mokesčių atsiradimą“. „Apskritai bendruomenės nariai, kurie turi daugiau turto, turėtų pasidalyti su kitais. Tai tam tikras socialinis teisingumas“. Tai pasakė ne koks socialdemokratas, o Seimo Biudžeto ir finansų komiteto pirmininko pavaduotojas konservatorius Vitas Matuzas, „Lietuvos ryto“ televizijoje prkalbęs apie aiškia politinę kryptį

– „apmokestinti prabangų turta“, „mažinti socialinę atskirtį“.

„Tai, ką dabar blaškydamiesi bando siūlyti konservatoriai, jau seniai siūlė Lietuvos socialdemokratų partijos frakcija, – sakoma jos pareiškime. – Mūsų pateiktas gyventojų pajamų mokesčio įstatymo pakeitimas, įvedant progresinius mokesčius, deja, guli užkonservuotas Seimo komitetų stalčiuose. Tačiau konservatoriai ir jų sąjungininkai net nebandė svarstyti mūsų siūlymo, iš anksto pareiškę, kad jis netinkamas. Mes, socialdemokratai, siūlome ir nekilnojamojo turto mokesčio įvedimą, kuris yra LSDP programinis siekis. Svarbiausia, jis neturi pažeisti eilinių piliečių interesų. Toks mokeskis nestabdo ekonominės plėtros, tačiau skatina nekilnojamojo turto rinką, nors iš dalies didina persikirstymą per biudžetą, išryškina galimus fiktyvius turto perleidimo atvejus. Be to, mūsų manymu, būtina įvesti prabangaus turto mokesčių, kuris apimtų asmeninius lėktuvus, jachtas, prabangius automobilius ir pan.“

Išėina, kad dėl žmonių gerovės pagaliau sutapo dešiniųjų ir kairiųjų nuomonės?

LSDP pirmininko pavaduotojas Seimo narys Algirdas Sysas mano kitaip: „Prisimenant svarbiausius Andriaus Kubiliaus Vyriausybės 2008–2012 m. prioritetus ir palyginus juos su rezultatais, peršasi kelios išvados. Prioritetai buvo drąsūs, bet ne tie. Valdantiejiems konservatoriams ir liberalams rūpėjo ne tiek padėti žmonėms įveikti sunkmetį, kiek žmonių sąskaita gelbėti verslą ir valstybės biudžetą“. Tai, kas vyksta Seime svarstant biudžetą, akivaizdžiai rodo, kad konservatoriai

ir liberalai dirba kapitalui. Pasak A. Syso, ten, kur Ministrų Kabinetas išsikėlė drąsius ir tinkamus tikslus, kaip kova su nedarbu, darbo vietų kūrimas, skurdo ir socialinės atskirties mažinimas, kova su emigracija ir korupcija, ten – nesėkmė, nuostukai ar net krachas! Vienintelis pažadas, kuris buvo įvykdytas ir tebevykdomas toliau, yra taupymas. Bet ar šis prioritetas patrauklus bent 5 proc. Lietuvos gyventojų?“

Štai Vyriausybės programoje įrašytas kovos su nedarbu ir darbo vietų kūrimo prioritetas. O 2010 m. bedarbių skaičius viršijo 300 tūkst. ir buvo didžiausias per visą nepriklausomybės laikotarpį. Arba 2010–2011 m. žadėta kovoti su emigracija, bet ji irgi pasiekė rekordinį lygį. Pernai iš Lietuvos emigravo net 83 tūkst. žmonių, o šiemet nuo sausio iki spalio – beveik 50 tūkst. Kova su socialine atskirtimi – ypač nesėkminga. Šiandien daugiau nei pusė milijono gyventojų gauna maisto paketus. O socialinės nelygybės indeksas, rodantis skirtumą tarp 20 proc. turtingiausiųjų ir 20 proc. neturtingiausiųjų, per metus pablogėjo nuo 6.3 iki 7.3. Daugiabučių renovavimo tikslo pasiekti irgi nepavyko. Šviežiausias pavyzdys: spalio 12 d. Vyriausybė paskelbia savo 2012 m. veiklos prioritetus, tarp kurių – finansinis stabilumas, o lapkričio 14 d. žlunga bankas „Snoras“.

„Tačiau valdantieji mokosi ir, jei anksčiau sakydavo „padarysime“, dabar sako „sieksime“, – ironizuoja A. Sysas.

Bet kai nebėra išeities, atsidūrus ties praraja, ką darysi – tenka griebti oponentų siūlomą gelbėjimosi ratą. Bet ar to nereikėjo daryti anksčiau? ■

Berlusconi Lietuvoje?

Iš Italijos į Lietuvą ateina daug madų, atvežama gero vynu. Atrodo, mūsų pilkoje padangėje ima rasti ir Italijos kai kurių pokštauti linkusių politikų pasekėjų. Jų daugiausia tarp liberalų, populistinių ir marginalių partijų

Algimantas BRAZAITIS

Perfrazuodami žinomą posakį apie margą genį, politikos apžvalgininkai sako, kad Italijos politinis gyvenimas dar margsnis. Gal šiek tiek perdedama, nes nuo 1946 iki 1983 metų to margumo daug ir nebuvo – be pertraukų šalį valdė konservatyvi dešinioji Italijos krikščionių demokratų partija. Ji sėkmingai manipuliavo premjerais ir vyriausybe, kartais, kylant krizėms premjerus ir ministrus keisdama vos ne kas mėnesį. Tačiau paprastai italams tai įgriso, jie matė: valdžia keičiasi greitai ir lengvai, o gyvenimas sunkėja, siautėja mafija, kapitalistai plėšia nuo darbo žmonių paskutinį kailį. Pavojaingai didėja atskirtis tarp valdžios ir piliečių, tarp turtingųjų ir skurstančiųjų. Todėl 1983 metais italai pagaliau išdrįso balsuoti už Socialistų partiją, pažadėjusią pertvarką kairiosios politikos kryptimi. Socialistai, remiami arba konstruktyviai kritikuojami kairiųjų demokratų bei komunistų, išsilaikė beveik ketverius metus.

Po socialistų valdymo prasidėjo itališkai spalvingas politinis festivalis: valdžioje buvo tai krikdemai, tai kairiųjų demokratų suburta Romano Prodi Alyvų koalicija, tai vėl socialistai, vėl nepriklausomieji ir taip toliau, kol šį kaleidoskopą 1994 metais ryžtingai supurtė iš verslo ir žiniasklaidos į politiką atėjęs Silvio Berlusconi. Savo asmeninėje partijoje „Forza Italia“ (Drąsiau, Italija) jis pirmiausia sutelkė nepatenkintus verslo sąlygo-

mis stambiuosius ir smulkiuosius buržua, meistriškai pasinaudojo situacija, kai visuomenėje įsigalėjo neigiama pažiūra į politikus ir populiaru tapo nuomonė, kad „visi jie tokie, nėra už ką balsuoti“. Berlusconiui pavyko įtikinti italus, kad ne visi tokie – būtent jis kitoks, būtent jis yra laisvų žmonių simbolis. Nestandartiškai elgdamasis, pajungdamas piliečių nuomonių manipuliavimui savo asmeninio kapitalo ir žiniasklaidos galią, jis net tris kadencijas sugebėjo laimėti rinkimus. Italų neatbaidė nei nesibai-giantys jo teismai, interpeliacijos, nei oligarchinis gyvenimo būdas, nei visiškai nekrikščioniškas asmeninis elgesys, nors „Forza Italia“, o vėliau ir sąjunga „Laisvės žmonės“, deklaravo krikščioniškųjų vertybių reikšmę. Nevaržydamas savęs religinėmis dogmomis ir elgesio standartais, Berlusconi tapo pačiu charizmatiškiausiu Italijos politiku ir po Musolinio ilgiausiai išbuvo valdžioje. Berlusconi vis dar artistiška šypsojosi, bet jo liberalios politikos vaisiai tapo labai kartūs. Italija grėsmingai prasiskolino, šalį sukaustė 2010–2011 metų krizė – ši situacija apsukrųjį vertelgą pagaliau išmetė iš valdžios sosto.

Atrodo, panašaus tipo politikų ima rasti ir Lietuvoje. Pažiūrėkim, ar į Berlusconi nepanašus Artūras Zuokas.

Lietuvos piliečiams, kaip ir italams, įgriso politikų tuščiažodžiavimas apie geresnį gyvenimą, jų rietenos naudojant net *sovietmečio* laikų argumentus. Nuomonė, kad „visi jie

tokie, nėra už ką balsuoti“ paplito mūsų krašte ne ką mažiau nei Italijoje. Tai pajutę politikonai metėsi Arūno Valinsko televizijos laidų dalyviai ir šiaip įvairūs keistuoliai, juokais ar rimtai rinkėjams žadėdami prikelti Lietuvą „Dešimties Dievo įsakymų“ programa. Ir jiems pasisėkė. Tiesa, Seimo neužkariavo, bet jame šiltai įsikūrė. Vadinasi, įrodė, kad tokia politikos be politikos kryptis verta dėmesio. Bent tam tikrą dalį rinkėjų išjudina iš apatijos ir privilioja prie rinkimų urnų.

Kad Lietuvoje yra „kitokių“ politikų, sekdamas Berlusconi pavyzdžiu, pradėjo įrodinėti ir Vilniaus charizmatiškasis liberalas Artūras Zuokas. Jis taip pat, kiek leidžia Lietuvos aplinkybės, bando elgtis ne standartiškai, sumaniai vaidinti „kitokį“ politiką: tai dviračiais važinėja, tai šarvuočiu valo sostinės gatves nuo draudžiamose vietose pastatytų automobilių, tai siūlo pirkti iš bankrutuojančios Graikijos salą, ten įkurti dar vieną sostinės seniūniją, ir kitokių atrakcionų prigalvoja. Trumpai tariant, patikėjęs Valdo Adamkaus bendražygio „Šviesos–Santaros“ organizacijoje Vytauto Kavolio sugalvotu amerikoniškai krikščionišku atsakingu liberalizmu, bando įpiršti jį ir Lietuvos piliečiams, per daug nesukdamas galvos dėl to, kad liberalizmas tik jo teoretikų knygose suderinamas su krikščioniškąja dorove ir gerove visiems, bet ne gyvenime.

A. Zuokas gerai suprato, kad visuomenėje, kuri nusivylė komunistais, socialistais, o dabar ir kon-

A. Berlusconi ir A. Zuokos gyvenimo būdas ir veiklos priemonės skiriasi, bet jie abu panašūs nestandartine politiko elgsena.

servatoriais, prie jų prisiliejusiais „netikrais“ liberalais, liberalizmo iliuzijos dar gali būti einamas pinigais. Juk prie liberaliojo centro tai iš dešinės, tai iš kairės glaudžiasi beveik visos Lietuvos partijos. A. Zuokas supranta, kad liberalizmas ypač reikalingas kapitalą kaupiantiems „naujesiems lietuviams“ ir vilioja dar nepabėgusius iš Lietuvos, laukiančius geresnių laikų jaunus žmones. Lietuva ne mažiau gėdingai už Italiją atrodo pagal korupcijos ir kyšininkavimo lygį, nusikalstamumą, biurokratų savivalę ir nenorą spręsti gyvenimo problemų, naiviai tikint, kad individualūs santykiai tarp asmenų ir privačių ūkio subjektų gali sėkmingai pakeisti valstybės vaidmenį. Tačiau dar gyvas tikėjimas, kad gerovė visiems gali sukurti tik dar

didesnė laisvė kapitalui – liberalų siūloma laisvė. Tai įrodė paskutiniai savivaldybių rinkimai. A. Zuokas, kaip Berlusconi, praėjęs teismus ir skaudžius kaltinimus privatizacijos voratinkliais, korupciniais ryšiais su „Rubikonu“, pasitraukęs iš „nuobodaus Seimo“ ir „blogos didžiosios politikos“, net bėgęs nuo STT agentų iš Vilniaus į Varšuvą, vis tik subūrė judėjimą, kuris būk tai veikdamas ne taip kaip kitos partijos, bet „teisingai“, yra pašauktas sukurti partijas, už kurias žmonės nenori balsuoti, nes „jos visos tokios“.

Pasisėkė. Vilniečius šiek tiek supurtė, nes nepartinių sąjūdis TAIP įveikė konservatorius ir laimėjo rinkimus į sostinės Tarybą. A. Zuokas antrą kartą sėdo į Vilniaus mero kėdę. Tikriausiai ši sėkmė paskatino žengti ir kitą žingsnį – Berlusconi pavyzdžiu visuomeninį judėjimą paversti savo asmenine partija TAIP (Tėvynės atgimimas ir perspektyva). Nestandartiškai A. Zuokas pasielgė šios partijos steigiamajame suvažiavime, skelbdamas, kad į Seimą neisias, kad liks Vilniaus meru, ir iš šių pareigų pasitrauks tik pasiūlius jam Premjero postą, kad galėtų kurti modernią Lietuvos valstybę,

kurioje kiekvieno dirbančiojo alga bus ne mažesnė kaip 6 tūkst. litų.

Net fantastų talentą turintieji negali įsivaizduoti, kaip tokį laimės žiburį pasiekti. Bet kodėl nepabandyti – svarsto jau beveik viskuo nusivylę jauni žmonės. Gal amerikiečių pavyzdžiu bus galima gražiai gyventi lengvų kreditų sąskaita, gal nenutiks taip, kaip nutiko Graikijai, Italijai, Portugalijai, kai jos pasuko liberalų teorijomis grįstu keliu? Gal? Gal? Gal? Ir ko gero eis balsuoti už „kitokią“ partiją, už „kitokį“ lyderį, kas kad jo pažadais kelias tikrai ne į dangų grįstas.

Sunkus nepriklausomos Lietuvos dvidešimtmetis gimdo ir kitas iliuzijas. Žmogui būdinga tikėti geresniu gyvenimu. Jeigu ne žemėje, tai bent po mirties Danguje. Liberalai, atstovaudami bankininkų ir verslininkų interesams, aišku, siūlo ne mįslingąjį Dangu, bet realųjį rojų Žemėje. Patrauklu. Ypač patrauklu mums, lietuviams, nuo senų laikų trokštantiems gyventi kaip Amerikoje. Tik ar tokios iliuzijos, paremtos aklu tikėjimu liberalais, nesibaigs krachu – kaip Graikijoje arba Italijoje. Arba kaip romane „Frankas Krukas“. Aišku, A. Zuokos lietuvišku „graboriumi“ vadinti neišeina – pelnosi iš kitokio verslo. Jis tikrai patrauklus, simpatiškas, sėkmingai kuriantis nestandartinio politiko įvaizdį. Todėl ir palyginau jį su S. Berlusconi. ■

A. Janušonio pieš.

Kaip Zuokui atrodo jo partija

„Laisvė ir atsakomybė – tai dvi vienos monetos pusės. Tai vienintelė tvirta valiuta“, – Artūras Zuokas cituoja garsų dirigentą serą Yehudi Menuchiną ir teigia: tik ši valiuta, o ne euras išgelbės Lietuvą. Tikriausiai reikia suprasti, kad „ši valiuta“ ne kieno kito, o A. Zuoko rankose? Ir jis žino, ką su ja daryti.

Kuo ši partija skirsis nuo kitų? A. Zuoko atsakymas:

„Sąjungos TAIP“ esminė nuostata – atsakingas liberalizmas ir krikščioniškos vertybės.

Mes ne seno tipo partija, nors veiksime pagal politinių partijų įstatymą. Mūsų pavadinimas – „Sąjunga TAIP“. TAIP – tai pats pozityviausias žodis lietuvių kalboje ir trijų labai svarbių žodžių trumpinys: Tėvynės Atgimimas ir Perspektyva. „Sąjungos TAIP“ nariams svarbiausia – kompetencija, išsilavinimas, profesinė ir gyvenimo patirtis. Kiekvienam sąjungos nariui bus privalu susipažinti ir perskaityti rekomenduotinos literatūros sąrašą.

Mūsų organizacijos struktūra yra visiškai nauja ir originali Lietuvos visuomeniniame ir politiniame gyvenime. Mūsų pagrindas – visuomeninis judėjimas Tėvynės Atgimimas ir Perspektyva „TAIP“, kuris šiuo metu vienija daugiau nei 10 tūkstančių simpatikų ir tikrųjų narių. Judėjimas TAIP vienija skirtingų organizacijų žmones, kur ideologijos ir skirtingos pasaulėžiūros yra pagrindas diskusijai. Partijų gyvenime yra priešingai – tai pagrindas ginčams ir konfliktams. Judėjimo nariai steigia „Sąjungą TAIP“, kaip instrumentą, kuris leistų aktyviai dalyvauti politiniame gyvenime.

Formuojasi dvi Lietuvos – val-

džios ir žmonių, bet nyksta valstybė, kurią norėtume vadinti Tėvyne. Kai nebėra Tėvynės, ir emigruoti nesunku, ir grįžti nebėra dėl ko. Štai tokia dabartinė situacija diagnozė verčia mus imtis konkrečių veiksmų.

Ką siūlo TAIP? A. Zuoko atsakymas:

Trumpai galiu pasakyti taip – Adamas Smitas knygoje „Tautų turtas“ prieš 250 metų suformulavo tai, ko turėtume siekti: „Dokus atlyginimas už darbą skatina paprastų žmonių darbštumą“. Visomis priemonėmis mes sieksime, kad žmonės būtų suinteresuoti ir dirbti, ir gyventi, ir auginti vaikus savo Tėvyneje. Mūsų savivaldos rinkimų pažadas dėl siektino 6400 Lt vidutinio atlyginimo Vilniuje neturi būti utopija ir visos Lietuvos mastu.

Kitas svarbus darbas – atkurti Seimo autoritetą visuomenėje. „Sąjunga TAIP“ dalyvaus rinkimuose ir ne tokį Seimą, kurį matome ir kuriuo pasitikėjimas tarp žmonių yra pats žemiausias parlamentinės Lietuvos istorijoje. „Sąjunga TAIP“ paruoš įstatymų rinkinį, kurie reformuos Seimo instituciją, kad ji savo gebėjimais ir kompetencija atitiktų šių dienų valstybės ir visuomenės poreikius.

Paminėsiu tik keletą siūlymų: būtina sumažinti Seimo narių

skaičių iki 101 Seimo nario. Per 20 metų Lietuva neteko 700 tūkst. savo gyventojų, o politinė valdžia nesumažėjo. Antra – prailgintume Seimo nario kadenciją iki penkerių metų tam, kad pertvarkymų iniciatoriai galėtų sulaukti ir jų rezultatų, o kartu prisiimtų ir atsakomybę už tai. Kartu tai taupytų ir rinkėjų pinigų. Trečia – Seimo narys galėtų būti renkamas tik dvi kadencijas iš eilės, o po to grįžtų į darbo rinką, kad pats pagyventų pagal tas taisykles, kurias kūrė, kad nenutoltų nuo žmonių ir realaus gyvenimo. Tai tik kelios idėjos ir neabejoju, kad „Sąjunga TAIP“ sukurs „Seimo atgimimo programą“.

Taigi liberalas A. Zuokas atsiri- boja nuo liberalų (su kuriais buvo kartu) *abejingos ir savanaudiškos laisvės* ir kuria „naują, atsakingo liberalizmo sąjungą“, kviesdamas naujus liberalus prie *dalyvavimo laisvės*. „Atsakingas liberalizmas – tai pati vaisingiausia liberalizmo šaka, išaugusi ant krikščionybės medžio“, tvirtina A. Zuokas. Tik bėda, kad iš medžio galima iškristi...

Sąjungos TAIP pavadinimo iššifravimas, pateiktas internete pikty komentatorių

TAIP – Tai Artūro Išsigalvota Partija

TAIP – Turtingų Avantiūristų Įteisinimo Partija

TAIP – Tėvynės Apiplėšimas ir Palaidojimas

TAIP – Tik Aš Išduriu Plikšius.

TAIP – Teistas Abonentas ir Partneriai

Kas nusiskina daugiausia laurų, kai žmonės neina balsuoti?

Dr. Algimantas V. INDRIŪNAS

Paskutiniuose Seimo ir savivaldybių rinkimuose dalyvauja ne daugiau kaip pusė į sąrašus įrašytų rinkėjų. Panagrinėkime, kas iš to turi naudą?

Imkime 2011 metų savivaldybių tarybų rinkimus. Vyriausiosios rinkimų komisijos duomenimis, į Vilniaus miesto rinkėjų sąrašus buvo įrašyti 439709 rinkėjai. Renkamas 51 trybos narys. Vadinasi, jeigu būtų balsavę visi rinkėjai, tai vienam mandatui vidutiniškai būtų reikėję surinkti 8621 balsą. Panagrinėkime, kiek balsų pakako daugiausiai mandatų gavusiems dviems rinkimų sąrašams.

Artūro Zuoko ir Vilniaus koalicija gavo 34136 balsus, arba 17,74 procento atėjusiųjų balsuoti, ir pelnė 12 mandatų. Jeigu būtų atėję balsuoti visi rinkėjai, šis balsų skaičius sudarytų 12,88 procento nuo įrašytųjų į sąrašus. Kas atitinka 34136/8621 = 3,96 mandato.

Lenkų rinkimų akcijos ir Rusų Aljanso koalicija „Valdemaro Tomaševskio blokas“ gavo 28988 balsus, arba 15,07 procento atėjusiųjų balsuoti, ir pelnė 11 mandatų. Jeigu būtų atėję balsuoti visi rinkėjai, šis balsų skaičius sudarytų 6,59 proc. nuo įrašytųjų į sąrašus. Kas atitinka 28988/8621 = 3,36 mandato.

Suvestiniai duomenys pateikti lentelėje, kurioje Vyriausiosios rinkimų komisijos pateikti skaičiai pajuodinti.

Vadinasi, jeigu į savivaldybių tarybų rinkimus būtų atėję balsuoti visi į sąrašus įrašyti rinkėjai, politinių jėgų pasiskirstymas Vilniaus

Rinkimų sąrašo pavadinimas	Iš viso rinkėjų sąrašuose	Gauta iš viso galiojančių biuletenių	Gautų balsų % nuo sąrašo	Gautų balsų % nuo dalyvavusių	Faktinis gautų mandatų skaičius	Vienam mandatui gauti reikėjo balsų (nuo dalyvaujančių)	Vienam mandatui gauti reikėtų balsų (nuo sąrašo)	Galimas mandatų skaičius, dalyvaujant 100 % rinkėjų
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Iš viso Vilniaus mieste	439709	192406	44.2	100	51	8621	8621	51
Artūro Zuoko ir Vilniaus koalicija		34136	7.76	17.74	12	2844.7	8621	3.96
Lenkų rinkimų akcijos ir Rusų Aljanso "Valdemaro Tomaševskio blokas"		28988	6.59	15.07	11	2635.3	8621	3.36

miesto taryboje būtų kitoks.

Pateikti duomenys parodo, kad rinkėjo balso teisė nedingsta jam neatėjus balsuoti, taip pat sugadina biuletenį. Ji atitenka tiems, kurie dalyvauja rinimuose. Minėtuose rinkimuose kiekvienas balsavęs turėjo 439709/192406 = 2,28 balso teisės. Kiekvienas neatėjęs balsuoti arba sugadinęs biuletenį savo balso teisę atidavė pagrindinai A. Zuoko ir V. Tomaševskio šalininkams.

Taigi, kas turi naudą, kai rinkėjai neateina balsuoti arba sąmoiningai sugadina biuletenį?

Pirma, tos politinės jėgos, kurios turi savo užtikrintą, visada už jas balsuojantį elektoratą. Tačiau jos neagituoja, kad neverta eiti balsuoti, nes tam kvietimui gali pasiduoti ir jų elektorato rinkėjai, ir jie gautų mažiau balsų.

Antra, nesąžiningi politikai, kurie perka balsus. Kad tokių pasitaiko, rodo teismuose iškeltos bylos. Kai mažiau rinkėjų ateina balsuoti, tokiems politikams reikia nupirkti mažiau balsų, kad laimėtų rinkimus. Jie visais rafinuotais bū-

dais išsijuosę agituoja, kad žmonės neitų balsuoti, kad visi kandidatai neverti mandato, kad kandidatuoja vien savanaudžiai, kad reikia boikotuoti rinkimus ir pan. Gaila, kad tokiems kvietimams pasiduoda kai kurie sąžiningi rinkėjai, kai kurie iš jų, nesuvokdami rinkimų padarinių, patys padeda nesąžiningoms politinėms jėgoms, pradeda agituoti prieš dalyvavimą rinkimuose.

Dabar, kai vieta rinkimų sąrašė neturi jokios reikšmės, nes viską lemia reitingavimas (pavyzdžiui, Seimo 2008 m. rinkimuose Tautos prisikėlimo partijos sąrašė Inga Valinskienė buvo 23 vietoje. Ši partija per rinkimus gavo 13 mandatų. Dėka reitingavimo I. Valinskienė tapo Seimo nare). Iš kelių šimtų kandidatų rinkėjas gali rasti nors vieną jam priimtina kandidatą ir jį reitinguoti. Tokiu atveju rinkėjas pasiliks sau balso teisę ir neatiduos jos dažniausiai toms politinėms jėgoms, kurias jis blogiausiai vertina. Tikėtina, kad taip elgiantis rinkėjams, išrinktųjų sudėtis bus visais atvejais ne blogesnė. ■

S&D

SPECIALUS ŽURNALO SKYRIUS

Rengiamas kartu su Europos Parlamento Socialistų ir demokratų pažangiojo aljanso grupe ir Lietuvos socialdemokratų delegacija

Jame informuojame apie Socialistų ir demokratų pažangiojo aljanso grupės ir Lietuvos socialdemokratų delegacijos Europos Parlamente veiklą ir požiūrius į Europos bei Lietuvos aktualijas

Nuo ūkanoto Albiono iki Rusijos - teisingumo ir demokratijos žygis tęsiasi

Šiame pokalbyje su Europos Parlamento (EP) socialistų ir demokratų frakcijos nariu, Lietuvos socialdemokratų delegacijos vadovu Justu Vincu PALECKIU apžvelgsime kelias aktualijas, susijusias su jo parlamentinio darbo sritimis bei neseniais politiniais įvykiais.

– *Tad pradėkime nuo Anglijos. Teko girdėti, kad ten viešėjote po 10 metų pertraukos.*

– Lankiausi Lietuvos ambasadoje, kurioje anksčiau teko dirbti keletą metų (*J.V. Paleckis 1996-2001 m. buvo Lietuvos Respublikos nepaprastasis ir įgaliojantis ambasadorius Jungtinėje Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Karalystėje – Red.*). Malonu buvo vėl užėiti į daugeliui lietuvių pažįstamą senąją ambasados pastatą Glouster Pleis gatvėje, apžiūrėti patalpas, kur dirbo kolegos. Tai buvo paskutinė ambasados darbo diena šiame pastate. Dabar ji įsikūrė prie Temzės, taip pat judrioje gatvėje prie pat Lambeto tilto. Penki aukštai ir dar vienas „beismente“ (pusrūsyje), viskas įreng-

J. V. Paleckis (kairėje) Europos socialistų konferencijoje.

ta šiuolaikiškai ir patogiai. Vien tik konsulinis skyrius užims tris aukštus. Jo lankytojams patogumų bus gal šimtą kartų daugiau, negu senosios ambasados rūsyje. Įrengta erdvi salė konferencijoms, priėmimams, koncertams, kurios anksčiau neturėjome. Su geru pavydu žvelgiau į kolegas diplomatus, kurie gauna puikią galimybę padirbėti jau pagal europietiškus standartus. Labai norisi tikėti, kad iš to bus naudos Lietuvai.

– *Aišku, nepraleidote progos pasižvalgyti po Londoną.*

– Nors laiko turėjau nedaug, negalėjau neužėiti į taip gerai pažįstamą didžiulį knygyną „Voterstouns“

Pikadilio gatvėje. Skaitytojų, kuriems pastatyti patogūs foteliai, krėslai, ir ypač pirkėjų - žymiai mažiau negu prieš 10 metų, krizė. Nusipirkau keletą istorijos, politikos knygų. Ten pat pavarčiau Eriko Hobsbavmo (jį reklamos meistrai pristato kaip žymiausią iš šiuolaikinių istorikų) knygą „Kaip pakeisti pasaulį“. Jis rašo, kad kova tarp privataus ir visuomeninio, tarp gryno individualizmo ir gryno kolektyvizmo baigėsi lygiosiomis: bankrutavo tarybinė ekonomika, dabar bankrutuoja „rinkos fundamentalizmas“. „Alternatyvi sistema dar neišnyra horizonte, tačiau dabartinės sistemos dezintegracijos arba net žlugimo galimybė negali būti atmesta“.

Ir londoniškai, su kuriais susitikau lapkričio darangoje, daugiausiai kalbėjo apie judėjimo „okupuok finansinių institucijų gatves ir aikštes“ virusą, atsiritusį nuo Volstryto, apie įvykius prie Šv. Pauliaus katedros: įsivaizduojat, ją pirmą kartą nuo pat karo laikų, nuo 1940 metų teko uždaryti! Mat prie pat katedros, šalia Londono biržos įsikūrė protestuotojų prieš bankus ir biržos maklerius palapinių miestelis. Katedros vadovas dėl savo sprendimo - uždaryti katedrą - buvo priverstas atsistatydinti, nes pirmą kartą per pastaruosius dešimtmečius visuomenės dauguma palaikė ne *istablišmentą*, o protestuotojus. Kolegas sukritikavo pats Kenteburio vyskupas, kuris palaikė „okupantų“ siekius, supeikė bankus ir pasiūlė kuo greičiau uždėti jiems finansinių transakcijų mokestį. Britų žiniasklaida irgi kupina komentarų apie socialinę nelygybę ir skaičių, atspindinčių „nepriimtina kapitalizmo veidą“ (tą frazę nukalė buvęs premjeras Edvardas Hytas - beje, konservatorius). Štai kad ir toks Ciuricho analitikų suskaičiavimas: 147 didžiausios transnacionalinės kompanijos valdo 40 proc. pasaulio turtų.

Kai grįžęs į Briuselį pasakojau įspūdžius Parlamento kolegoms vokiečiams, jie minėjo, kad ir Frankfurto bankų kvartale kunkuliavo „okupantų“ judėjimas. Vokietijoje kapitalizmo krizės tema diskutuojama ypač aštriai. Europarlamentaras, išrinktas vienoje iš naujųjų žemių, sakė, kad tenai dar daug kas prisimena VDR laikus. Ir spaudoje, ir politinėse diskusijose dažnai sakoma: socializmas bijojo bet kokios kritikos – ir žlugo dėl to. Kodėl kapitalistai nesupranta, kad jų gali laukti toks pats likimas?

Albertas Kamiu sakė: nenusileisti nė per plauką – kas dėl teisingumo, ir neatsitraukti nė per milimetrą – kas dėl laisvės. Žodžiu, jokiū būdu negalima atskirti socialinio teisingumo nuo laisvės. Kitaip vėl atsidursime bjauriame socializme arba ne ką geresniame kapitalizme. Ir gyvensime geriausiame iš pasaulių, stebėdamiesi, kad jame bręsta kažkas grėsmingo.

– *Apie šias grėsmes buvo kalbama ir Briuselyje vykusiame Europos socialistų partijos suvažiavime. Būtų įdomu sužinoti Jūsų įspūdžių iš šio renginio.*

– Tai buvo tikras „protmūšis“ – į šį unikalų renginį susirinkę politikai, aktyvistai, profsąjungų ir nevyriausybinių organizacijų atstovai, akademikai iš visos Europos diskutavo, keitėsi mintimis, pasiūlymais suformuluoti tokią naują politiką, kuri padėtų sukurti teisingą ir tvaresnę visuomenę XXI amžiuje. Šalia 50 darbo grupių ir plenarinių debatų dalyviai sėmėsi įkvėpimo ir iš filmų bei fotoparodų peržiūrų, knygų apžvalgų, koncertų, kurie atspindi socialdemokratų vertybes. LSDP Konvente atstovavo 18 narių delegacija, joje buvo mūsų partijos pirmininkas Algirdas Butkevičius, Seimo nariai Juozas Olekas, Vytenis Povilas Andriukaitis, Birutė Vėsaitė. Atvyko ir 13 jaunųjų socialdemokratų. Suvažiavime priėmėme gaires, nuostatas, kaip turėtų vykti Europos socialistų partijos (ESP) kandidato į Europos Komisijos postą 2014 metų ES rinkimai, taip pat politinę reformų bei principų deklaraciją. Suvažiavime kalbėjo Europos socialdemokratų lyderiai, tarp jų ir EP socialistų ir demokratų frakcijos pirmininkas Martinas Šulcas, pabrėžė, kad ES krečia moralinę, politinę, ekonominę krizės. Daugelyje ES valstybių toliau auga nedarbas, mažėja atlyginimai. Ypač kenčia moterys, jaunimas ir senjorai. ES yra blogose rankose, ją valdo dešinieji. Gėdinga, kad kreditų reitingų agentūros įgavo per daug įtakos demokratiškoms valstybėms. Socialdemokratų lyderiai pabrėžė, kad ateina blogi laikai pasauliniam finansiniam kapitalizmui, prognozavo, kad artimiausiu metu ES valstybėse turėtų būti įvestas finansinių transakcijų mokestis. Jie kvietė socialdemokratinę partijas stipriau veikti ES lygmenyje, labiau įsiklausyti į įvairių pilietinių judėjimų balsus, dirbti gatvėse, kaimuose, mažuose miesteliuose, žmonių susirinkimo vietose, pačioms partijoms tapti judėjimais, išmokti geriau paaiškinti socialdemokratinis tikslus.

– *Jūs užsiminėte apie socialdemokratų lyderius. Kuris iš jų jums artimiausias?*

– Iš kairiųjų, socialdemokratų politikų man visad labiausiai imponavo vokietis Vilis Brantas ir švedas Olafas Palme. Dabar, po Europos socialistų partijos Konvento, prie jų aš tvirtai prijungčiau daną Polą Ny-rupą Rasmuseną. Gaila, kad dėl ligos jis atsisakė ESP pirmininko posto. Dėkoję jam bičiuliai iš įvairių ES valstybių pabrėžė, kad Polas buvo tikras lyderis, kovotojas, didis politikas. Laikinuojau ESP pirmininku, iki būsimosios partijos kongreso 2012-ųjų rugsėjo 28-tą Bukarešte, tapo 46-erių metų Sergėjus Staniševs, buvęs Bulgarijos premjeras ir šios šalies socialistų lyderis. Studijavęs Londono ekonomikos mokykloje, be akcento kalbantis angliškai ir rusiškai, Sergėjus irgi geras oratorius, įdomus pašnekovas. Pirmą kartą Europos socialdemokratams ir socialistams vadovaus politikas iš Rytų Europos. ▶

► – *Jums berods kartu P. Rasmusenu teko dirbti ir Europos Parlamente?*

– Su Danijos premjeru P. Rasmusenu susipažino 1993 m. Pretorijoje, PAR sostinėje, kur dalyvaudavo prezidento Nelsono Mandelos inauguracijos iškilnėse. Jau tada įsidėmėjau, kad tas danų premjeras, socialdemokratų partijos lyderis, yra draugiškas ir paprastas, mėgstantis pajuokauti. Tuo metu Danijoje artėjo parlamentiniai rinkimai, tad premjeras su valiūkiška šypsena porino: „Padėtis mūsų šalyje tikrai gera, tik štai bėda – rinkėjai šito nesuvokia“. Vis dėlto rinkėjai tą kartą suprato ir P. Rasmuseno pajuokavimus, ir jo politiką – rinkimus laimėjo socialdemokratų partija, premjeras tęsė savo darbus.

2004 -2009 m. kartu su Polu dirbome Europos Parlamente, kartu posėdžiavome socialistų frakcijoje ir užsienio reikalų komitete. Niekad nepamiršiu, kaip dar prieš prasidedant krizei jis aistringai agitavo už didesnį finansinių rinkų reguliavimą, bankų ir ypač rizikingųjų *hedž* fondų kontrolę. Tačiau ir Parlamente, ir Komisijoje, ir Taryboje daugumą turėjo dešinieji, į protingus ir P. Rasmuseno, ir kitų mūsų frakcijos narių pasiūlymus, rezoliucijas, galėjusias bent sušvelninti krizę, nebuvo atsižvelgta. 2007 m. P. Rasmusenas išleido knygą „Godumo laikmetis“, kurioje kaip tik ir išpranašavo, kad godus finansinis kapitalizmas - be kontrolės ir reguliavimo apynasrio - atves į krizę, į darbo vietų naikinimą.

Nepamiršiu ir to vakaro, kai Polas pakvietė į Briuselio restoraniuką kolegas iš EP: bulgarę Ilijaną Jotovą, lenką Andžėjų Šeiną ir mane. Vakariene buvo tik pretekstas, svarbiausia buvo pokalbis – atviras, nuoširdus, ilgas. Jis traukte traukė iš mūsų – kas įdomaus, pamokančio vyksta mūsų šalyse, kaip mes vertinam įvykius Europoje ir pasaulyje, kokias idėjas, pasiūlymus galėtume pateikti artėjant rinkimams ir EP. Jaučiau, kad jam įdomu ir svarbu, ką mes pasakojame, kad tai jo bendravimo su žmonėmis stilius. Klausantieji Polo pajusdavo, kad kairiosios, socialdemokratinės idėjos gali ir turi išgelbėti pasaulį, padaryti jį geresnį. Pagalvojau: reikėtų ir mums, Lietuvos socialdemokratams, daugiau tokio draugiško bendravimo, ypač partijos vadovams nuvykus į miestus, rajonus. Užuot pasakojus šmaikščias istorijas, barsčius patarimų ir nurodymų, semkimės kuo daugiau iš pašnekovų, išklauskime nuomones, pasiūlymus, pajuskime nuotaikas.

– *Dabar persikelkime į kaimyninę šalį. Jūs buvote tarptautinis stebėtojas Rusijos Dūmos rinkimuose. Kaip sekėsi atlikti tas pareigas?*

– Esu stebėjęs rinkimus net ir tolimojoje Afrikoje. O į kaimyninę Rusiją, į Maskvą prieš Dūmos

rinkimus važiauvau gerai nusiteikęs. Nujaučiau, kad gali būti įdomu.

Centrinės rinkimų komisijos pirmininkas V. Čiurovas savo paskaitėlėje tarptautiniams stebėtojams porino, kad pirmą kartą rinkimams buvo registruotos visos partijos ir visi kandidatai (išimtis – tik du atvejai). Į vieną vietą Dūmoje pretenduoja 6,5 kandidato. 5 proc. rinkimų apylinkių aptarnaus naujosios balsavimo mašinos, kurios po trejų metų įsitvirtins visoje Rusijoje. Atvyko 700 tarptautinių stebėtojų – du kartus daugiau nei prieš ketverius metus. 200 iš jų atstovaus ESBO, kurios padalinius ODHIR pateikia kompetentingą rinkimų įvertinimą.

Teorijoje viskas skamba gražiai, o praktikoje – dar gražiau. Kad patektum į rinkimų apylinkę reikia praeiti pro metalo detektorius, kuris, tiesa, nureguliuotas tik didesnio metalo gabalui. Kiekvieną apylinkę saugo 7 policininkai. Visur mane stebino prekystaliai su vaisiais ir daržovėmis, kojineėmis, porceliano dirbiniais bei kitokiomis prekėmis. Klausiu pirmininko – kuo gi jos patrauklios, jų gi pilna bet kurioje parduotuvėje? Pasirodo, parduodamos 15-20 procentų pigiau, nei artimiausiose parduotuvėse. Pirmą kartą balsuojantieji gauna prizus. Vienoje apylinkėje jiems įteikinėjo dideles šokolado dėžes, komisijos nariams darniai plojant, o kitoje – šratinukus bei ženkliukus be jokių plojimų. Iš kur tos dėžutės ir šratinukai? Aiškina, kad *sponsoriai* pasistengė.

Atsisakiau kvietėjų siūlomos palydos ir mašinos, Maskvoje rinkimų dieną judėjau metro ir pėsčiomis (pastaruoju būdu, kaip užfiksavo žingsniamatis, sukuriau 18 kilometrų). Gal todėl rinkimų komisijų pirmininkai, šnairuodami į purvu aptaškytus mano batus, kiek nepatikliai žvelgė į paties V. Čiurovo pasirašytą tarptautinio stebėtojo pažymėjimą ir į pasą.

Pagrindinę misiją – stebėjimo, pažeidimų fiksavimo – atlikti buvo nelengva. Kadangi pažeidimai nekrito į akis, o vietiniai stebėtojai, kurių didelė dalis buvo iš opozicinių partijų, irgi nelabai kuo galėjo padėti. Tačiau kai ką bendromis jėgomis traukėme į dienos šviesą. Štai puošnioje apylinkėje, įsikūrusioje Maskvos merijos patalpose, stebėtojai susodinti per keliasdešimt metrų nuo kabinų ir balsadėžių - įžvelgti galimas manipuliacijas pavyktų nebent su žiūronais. O prieiti arčiau rūstus pirmininkas jiems neleidžia (kitose apylinkėse tokio draudimo nebuvo). Beje, ir šiuo, ir kitais atvejais stebėtojai nuolat siuntinėjo žinutes, nuotraukas, video įrašus ir įvairius tinklaraščius, pilietinis aktyvumas kunkuliavo.

Tenka pastebėti, kad labiausiai pažeidimų ieškojo „Jabloko“ ir Komunistų partijos deleguoti komisijų nariai ir stebėtojai visose apylinkėse. Būtent jie atkreipė mano dėmesį, kad daug kas balsuoja pagal „otkrepitelnije udostoverenije“ (paliuosuojantys pažymėjimai). Pasirodo, pagal Rusijos įstatymus gy-

venamoje vietoje galima gauti tokį pažymėjimą ir balsuoti bet kurioje kitoje rinkimų apylinkėje. Vienoje iš apylinkių, kur lankiausi, su tokiais pažymėjimais balsavo 10 proc. rinkėjų. Nereikia nė aiškinti, kad tai palengvina falsifikacijas.

Maskvoje išmokau du naujadarus – „vbrosy“ (įmetimai) ir „karuselė“ (ne vaikiška, o visai kitokia). Būtent tie pažymėjimai patogūs „karuselei“ sukintis – kai tas pats žmogus balsuoja keliose vietose, priėdamas prie nurodyto jam stalo, už kurio sėdi bendrininkas. Na o „įmetimai“ ne krepšinio - į balsadėžę vietoj vieno biuletenio įkišami keli, kur pažymėta viena partija, kažkokiu būdu pašalinus tikruosius biuletenius. Tačiau nei man, nei kolegoms iš EP tokių pažeidimų aptikti nepavyko.

– *Tačiau girdėti, kad falsifikacijų šiuose rinkimuose būta nemažai.*

– Jau grįžęs namo peržiūrėjau „Jabloko“ stebėtojo tinklaraštį, kuriame jis aprašo dramatišką situaciją rinkimų apylinkėje Nr. 6 Arbate. Jis į savo demaskuojantį *blogą* įdėjo mano nuotrauką, kur nusifotografavome su rinkimų komisijos nariais. Po ja tekstas: „Pas mus keletą kartų tą dieną užėjo ir vėliau dalyvaavo balsų skaičiavimo procedūros pradžioje tarptautinis stebėtojas iš Lietuvos Justas Paleckis. Ech, Justai Justai, jeigu tu tik žinotum, kaip ne laiku tu išėjai iš šios apylinkės galvodamas, kad viskas idealu.“

6-oje apylinkėje sekmadienį praleidau ne tiek ir daug laiko, nes kaip tik kaimyninėje apylinkėje Nr. 9 (jos abi toje pačioje mokykloje), regis, vyko svarbesni įvykiai. Ten be pakankamų įrodymų, kaip man susidarė įspūdis, rinkimų komisijos nario įgaliojimai buvo atimti iš Komunistų partijos atstovo.

Iš tiesų galvojau, kad 6-oje apylinkėje rinkimai praėjo jei ne idealiai, tai bent be didelių pažeidimų. Tačiau tinklaraštininkas, nedavęs ramybės galiams klastotojams visą naktį, aštuntą ryto užfiksavo, kad pasirašytas balsų skaičiavimo protokolas, jo nuomone, grubiausi būdu falsifikuotas. „Vieningoji Rusija“ pagal apylinkės rinkimų protokolą gavo 128 balsus, o rajoninei komisijai perduotas dokumentas, kurioje tos partijos balsų skaičius išaugo iki 515! O štai „Jabloko“ liko tik 4 balsai vietoj 134. Labai sumažintas ir Komunistų partijos balsų skaičius.

Jeigu tai, ką „Jabloko“ stebėtojas užfiksavo, yra teisybė - o panašu, kad taip ir yra - tai tenka prisipažinti: esu šokiruotas, kitaip regiu politinę panoramą. Išvykdamas iš Maskvos pats sau svarsčiau: rinkimų falsifikacijos, galimas dalykas, įtilptų į 3-5 proc. rėmus. Tačiau po to „bloginio šoko“ ir kitų įtikinamų demaskavimų, po rinkimų rezultatų aptarimų su kolegomis, su Rusijos opozicionieriais daugiau linkčiau į tai, kad tas skaičius galėtų būti 3-4 kartus didesnis.

Antra vertus, mes, tarptautiniai stebėtojai, matėme rinkimus beveik vien tik didmiesčiuose. Vietintelis kolega, kuris nusigavo į kaimus Jaroslavlivo srityje, sakė, kad ten veik visi nuolankiai balsavo už valdančiąją partiją, manipuliacijų valdžiai nebeprireikė.

– *Kokie rinkimų Rusijoje atgarsiai girdėti Europos Parlamente?*

– EP posėdžiuose Briuselyje ilgai netilo kalbos apie rinkimus Rusijoje. Diskutavome su kolegomis, irgi stebėjusiais rinkimus, taip pat mūsų frakcijos delegacijų vadovų posėdyje, susitikime su Gari Kasparovu ir kitais „kietaisiais“ Rusijos opozicionieriais. Jie labai sveikino EP socialistų ir demokratų frakcijos bendradarbiavimą su „Teisingosios Rusijos“ frakcija Dūmoje, su visa partija. Jos lyderis S. Mironovas kels savo kandidatūrą prezidento rinkimuose ir tuo apsunks V. Putinui kelią laimėti. Tačiau kai ko opozicionieriai niekaip negalėjo suprasti. Pasirodo, dešinioji, didžiausia Europos Parlamente Liaudies partijų frakcija (joje dirba ir lietuviškosios Tėvynės sąjungos atstovai) pasirašė bendradarbiavimo sutartį... su V. Putino, D. Medvedevo „Vieningąja Rusija“!

Teisybės dėlei reikia pasakyti, kad ginantieji oficialius rinkimų rezultatus turi stiproką argumentą. Rusijoje sociologinių apklausų lyderis - *Levados centras* - išpranašavo, kad „Vieningoji Rusija“ gaus arti pusės visų rinkėjų balsų. Pataikė į dešimtuką, o to centro nešališkumu netgi opozicija neabejoja. Tiesa, gal Rusijoje iki šiol veikia „Lietuvos fenomenas“, kai prieš 1992 metų Seimo rinkimus, kuriuos triuškinamai laimėjo LDDP, žmonės tiesiog bijojo prisipažinti, už ką balsuos?

„Vieningosios Rusijos“ palaikytojai aiškino rinkėjams, kad ir krizės metu šalyje išsaugotas socialinis stabilumas, nemažintos pensijos, socialinės išmokos, algos, kai kurioms gyventojų kategorijoms netgi pakeltos. Kitur Europoje, tikino jie, toli gražu ne taip. Tokie argumentai, reikia pripažinti, veikė. Ypač streikų, demonstracijų, susirėmimų su policija fone, kuriuos rusai matė TV reportažuose iš Graikijos, Ispanijos, Italijos ir kitų šalių.

Skubėdami begaliniais EP koridoriais į posėdžius persimėtėme įspūdziais su austru Hanesu Svoboda – mūsų frakcijos vicepirmininku, EP pranešimo apie santykius su Rusija rengėju. Abu sutarėme, kad po Dūmos rinkimų peripetijų V. Putinui laimėti prezidento postą bus žymiai sunkiau. Gal prireiks ir antrojo turo. Tačiau vargu ar įvyks stebuklas – ES, ko gero, dar šešerius metus turės kalbėtis su tuo pačiu senuoju-naujuoju prezidentu, besiremiančiu gan tvirta, kad ir ne konstitucine Dūmos dauguma. O juk galėjo būti kitaip - jeigu rinkimų rezultatai nebūtų buvę „pakore-►

► guoti“. V. Putinas būtų priverstas ieškoti kompromiso su parlamentu, kuriame vyratų opozicinės partijos, įskaitant „Jabloko“, jame atsirastų koalicinė vyriausybė. Tai būtų ne tik teisybės atkūrimas. Tokia situacija būtų naudinga rusams ir Rusijai – „valdžios partijos“ visagalybės pabaiga reikštų daugiau demokratijos ir optimalesnių politinių bei ekonominių sprendimų, mažiau nebaudžiamumo ir korupcijos.

Mano senas pažįstamas, žymus Rusijos politologas Dimitrijus Treninas, Karnegi fondo Maskvoje vadovas, TSRS žlugimo 20-mečiui anglų kalba išleido knygą „Postimperija: Eurazijos istorija“. Joje argumentuotai įrodinėjama, kad Rusija yra ne neimperinė, bet postimperinė valstybė. Rusijai trūksta vizijos ir patrauklumo, ekonominių ir žmogiškųjų resursų ekspansijai. Dabartinė sistema, kuri remiasi ekonominiu augimu be plėtros, kapitalizmu be demokratijos ir didžiavalstybine politika be tarptautinės visuomenės supratimo, yra nepatvari. Rusijai pavojus gresia daugiau ne iš išorės, o iš vidaus.

Tą išvadą patvirtina ir didžiausios šiame šimtmeityje demonstracijos Maskvoje, kituose Rusijos miestuose, kur reikalauta surengti naujus rinkimus, paleisti politinius kalinius. Rusija kunkuliuoja, perima „internetinių revoliucijų“ patirtį, ginčijasi. Ir keičiasi – tikėsimės, į gerąją pusę.

Martino Šulco magija

Domas PETRULIS

Panevėžio rajono savivaldybės tarybos narys

Su būreliu Lietuvos jaunųjų socialdemokratų teko dalyvauti Europos socialistų suvažiavime, vadinamajame konvente, Briuselyje. Tai renginys, kuris sutraukė įtakingiausias bei aktyviausias socialdemokratinę vertybių skleidėjas (apie 2000 dalyvių). Šiame konvente daug dėmesio buvo skiriama idėjoms ir vertybėms. Ne vieną kartą buvo akcentuota, kad dabartinė ekonominė krizė yra politinė krizė, kai nereguluojama rinka išsigimė, o politikoje moralė ir principai nustumiami į nuošalę.

Konvente galėjai išgirsti ne vien tik įkvepiančias kalbas, susipažinti ne tik su deklaracijomis, politinėmis pozicijomis, viešų kalbų žanrais, bet ir su iškilomis asmenybėmis, kurios formuoja visos Europos – 500 milijonų žmonių gyvenimą. Tarp Europos kairiųjų politikos žvaigždžių – Socialistų internaciona-

– *Esame ant laiko sandūros. Kokios Kalėdų, Naujų metų švenčių tradicijos yra Europos Parlamente, socialistų frakcijoje? Su kokia viltimi pasitinkate 2012 metus – ar tikrai nežlugs Europos Sąjunga?*

– Tradicijų ypatingų per tuos septynerius metus EP neįsiminiau. Žinoma, Parlamento erdvėse Briuselyje bei Strasbūre mirga eglių siluetai ir kiti papuošimai, jaučiasi Kalėdų nuotaika. EP pirmininkas plenariniame posėdyje pasveikina visus EP narius ir darbuotojus. Frakcijoje metų virsmą pažymime jaučiau: pagal skandinaviską tradiciją ateina pasveikinti vainikuotos mergaitės baltomis suknytėmis, pasikeičiame simboliškais dovanėlėmis. Bet po trumpo „kalėdinio intarpo“ vėl tęsiamos diskusijos apie svarbius reikalus, kurių metų pabaigoje visad susikaupia ypač daug.

O dėl ES ateities – taip, Sąjunga keisis, jau dabar matome naujovių kontūrus. Europos Sąjungoje gali daugiau išryškėti skiriamosios linijos tarp šalių, kurios nori glaudžiau bendradarbiauti ir kurios to vengia, tarp euro zonos ir jai nepriklausančių valstybių. Sukrėtimai galimi, bet subyrėjimo, esu tikras, nebus. Globaliame pasaulyje išsivaikščiojimas reikštų regresą geriausiu atveju, o blogiausiu – konfliktus ir karus. ■

lo prezidentas graikas Georgas Papandreu, Serbijos prezidentas socialdemokratas Borisas Tadičius, buvęs Danijos premjeras Poulas Nyrupas Rasmusenas, Europos Parlamento socialistų ir demokratų frakcijos vadovas Martinas Šulcas. Pastarasis viešo kalbėjimo įgūdžiais bei magija man padarė didžiausią įspūdį. Jo politinė retorika yra išskirtinė. Tribūnoje jis spinduliuoja ryžtą ir energiją, yra nepalaužiamas lyg sužeistas žvėris, o jo sąmojus visą laiką lydi plojimai ir garsus juokas.

Socialdemokratams ne vien tik deklaracijomis vertėtų vadovautis, bet svarbiausia palaikyti dialogą su visuomene ir niekada nepamiršti įsiklausyti į žmogų, kalbėtis su juo paprastai ir aiškiai. Geras tokio paprastumo pavyzdys man – eroparlamentaras vokietis M.Šulcas. Jis nepasididžiavo prieiti prie mūsų delegacijos, su visais pasisveikinti, pasiteirauti, ar viskas tvarkoje, kaip patinka renginys. ■

ES biudžetas – finansinės disciplinos ir investicijų derinys

Europos Parlamentas (EP) patvirtino galutinį kitų metų ES biudžetą. Pagal pasiektą EP ir Tarybos susitarimą, ES biudžeto mokėjimai kitąmet sieks 129,1 mlrd. eurų (tai 1,86 proc. daugiau negu šiemet), o įsipareigojimai – 147,2 mlrd. eurų. ES biudžetas, palyginti su šiais metais, padidės mažiau nei 2 proc. Atsižvelgiant į prognozuojamą 2 proc. metinę infliaciją, tai reiškia biudžeto įšaldymą.

Kitų metų išlaidų augimas bus apribotas – kaip ir reikalavo valstybės narės. Tačiau Komisija, Taryba ir Parlamentas susitarė stebėti sąmatos vykdymą kitais metais, siekiant nustatyti, ar nereikės papildomų pakeitimų.

Biudžete atsižvelgta į EP reikalavimus skirti daugiau lėšų ekonomikos augimui, inovacijoms, darbo vietų kūrimui, sienų apsaugai, migracijos kontrolei ir paramai demokratijos plėtrai arabų šalyse.

„Mes laikėmės savo prioritetų ir aš džiaugiuosi, kad juos priėmė Taryba, – kalbėjo EP nuomonės biudžeto klausimu rengėja, Socialistų ir demokratų frakcijos narė iš Italijos Francesca Balzani. – Tai pirmas biudžetas, kuris atsižvelgia į „ES 2020“ plėtros strategiją skatinti ekonomikos augimą ir darbo vietų kūrimą. Jame daugiau lėšų moksliniams tyrimams, darbuotojų kvalifikacijos tobulinimui ir Europos konkurencingumui.“ Jos nuomone, Taryba turi užtikrinti strategijos finansavimą nepaisant raginimų taupyti. „ES 2020“ siekia sukurti ekonomikos atsigavimo pamatą ir siūlo konkretų atsakymą, kaip išeiti iš krizės. EP mano, kad investuoti reikia dabar – toliau atidėlioti negalime“, – sakė F. Balzani.

Pasak Socialistų ir demokratų frakcijos nario iš Ispanijos Eidero Rubialo Gardiazábalo, „parlamentas pritarė kai kurių išlaidų, daugiausia administracinių, mažinimui. Tačiau ES biudžetas iš principo yra investicinis. Dideli karpymai reiškia neigiamas pasekmes šalių ekonomikoms, o Europos socialistai pasisako prieš tokį kovos su krize būdą.“

Tačiau E. R. Gardiazábalo nuomone, nepakankamai finansuojama pagalba besivystančioms šalims. „Kiekvienais metais turime prašyti daugiau lėšų būtiniausioms reikmėms: Palestinei, pagalbai naujoms demokratijoms Šiaurės Afrikoje, strategijai „Europa 2020“. Taip pat turime skirti daugiau lėšų tokioms programoms kaip „Žmonės“, „Mokymasis visą gy-

Socialistų ir demokratų frakcijos narė iš Italijos F. Balzani.

venimą“, „Erasmus–Mundus“ ir „Eures“, sakė E. R. Gardiazábalas.

Pasak Socialistų ir demokratų frakcijos nario Justo Vinco Paleckio, kai kurios ES valstybės garsiai deklaruoja taupymo politiką ir teigia, kad ES biudžetas yra per didelis (tokį požiūrį Lietuvoje išsako ir dalis žiniasklaidos). Tačiau realybė yra kitokia. „Mūsų frakcijos posėdyje buvo pateikti įdomūs skaičiai apie ES biudžetą. Nuo 2000 iki 2010 m. ES valstybių nacionaliniai biudžetai išaugo 62 proc., tuo tarpu ES biudžetas per tą patį laikotarpį išaugo 37 proc.. 2011 m. ES biudžetas buvo apie 140 milijardų eurų. Tai beveik 50 kartų mažiau, negu visų 27 ES šalių biudžetai, kurie kartu sudarė 6 300 milijardų eurų sumą. ES biudžetas mažesnis negu vidutinio dydžio ES šalių, tokių kaip Belgija ar Austrija, biudžetai. O svarbiausias šis skaičius – net 94 proc. viso ES biudžeto yra išleidžiama šalyse narėse programoms ir projektams, kurie duoda tiesioginę naudą tų šalių piliečiams“, sakė J.V. Paleckis..

Paties Parlamento biudžetą siūloma padidinti tik 1,44 proc. palyginti su šiemetiniu – tai mažiau negu infliacija. Šias lėšas numatoma panaudoti daug efektyviau. Į jas įskaičiuotos ir išlaidos aštuoniolikai papildomų EP narių, kurie prie EP turėtų prisijungti per artimiausius mėnesius (jų neįskaičiavus, biudžeto padidėjimas sudarytų tik 0,8 proc.). Vykdydamas organzacinius pokyčius, Parlamentas ketina sutaupti lėšų vertimui raštu ir žodžiu, taip pat 5 proc. sumažinti kelionės išlaidas bei įšaldyti kitas išmokas 2011 m. lygyje. ■

Europos Sąjunga būtina

Spausdiname buvusio Vokietijos kanclerio (1974-1982), ekonomisto, socialdemokrato Helmuto Šmidto mintis iš jo kalbos Vokietijos socialdemokratų partijos suvažiavime.

Buvau ir likau Europos integracijos šalininkas. Žako Deloro (tuometinio Europos Komisijos pirmininko) darbo dėka, Fransua Miteranas (Prancūzijos prezidentas) ir Helmutas Kolis (Vokietijos kancleris) 1991 m. Maastrichte įsteigė bendrą euro valiutą, kuri po dešimties metų tapo apčiuopiama. Eurus tapo antra pagal svarbą valiuta pasaulio ekonomikoje. Ši Europos valiuta tiek viduje, tiek išorėje lig šiol yra stabilesnė nei amerikiečių doleris ir stabilesnė nei Vokietijos markė, buvusi per pastaruosius dešimt metų. O visi svaičiojimai ir rašliava apie tariamą „euro krizę“ tai lengvabūdiški žiniasklaidos, žurnalistų ir politikų plepalai.

Tačiau pasaulis pasikeitė nuo Maastrichto laikų. Išgyvenome Rytų Europos tautų išsilaisvinimą ir Tarybų Sąjungos griūtį. Išgyvename Kinijos, Indijos, Brazilijos ir kitų „pereinamojo laikotarpio šalių“, anksčiau vadintų Trečiojo pasaulio šalimis, kilimo fenomeną. Tuo pačiu didžiųjų pasaulio šalių ekonomikos „globalizavosi“ – beveik visos šalys priklauso viena nuo kitos. Tačiau visų pirma globalizuotų finansų rinkų veikėjai pasisavino beveik nekontroliuojamą valdžią.

Tačiau kartu – ir beveik nepastebimai – žmonija žaibiškai padidėjo iki 7 milijardų. Kai aš gimiau (1918 m. –Red.) buvo tik 2 milijardai. Visi šie ypatingi pasikeitimai galingai paveikė Europos tautas, jos valstybes ir jų gerovę!

Kita vertus, visos Europos tautos sensta ir Europos piliečių skaičius mažta. Pasaulyje XXI a. viduryje veikiausiai gyvens jau 9 milijardai žmonių, o Europos tautos kartu sudaro tik 7 proc. visų pasaulio gyventojų. 7 procentai iš 9 milijardų! Išstisus du dešimtme-

čius iki 1950 m. europiečiai sudarė per 20 proc. pasaulio gyventojų. Bet jau 50 metų mūsų, europiečių, mažėja, ir ne tik imant absoliučiais skaičiais, bet ir lyginant su Azija, Afrika ir Lotynų Amerika. Lygiai taip pat mažėja ir europiečių sukuriama pasaulio socialinio produkto dalis – visos žmonijos sukuriama pridėtinės vertės dalis. 1950 m. ji sudarė 30 proc. Iki 2050 m. ši dalis sumažės 10 proc.

Kiekviena pavienė Europos tauta 2050 m. sudarys tik 1 proc. visų pasaulio gyventojų. Tai reiškia: jei norime turėti viltį, kad mes, europiečiai, esame reikšmingi pasauliui, tai to galime pasiekti tik kartu. Nes pavienes valstybes, nesvarbu, Prancūzija, Italija, Vokietija, Lenkija, Olandija, Danija ar Graikija, tuomet jau skaičiuosime ne procentiniais skaičiais, o tik matuosime promilėmis.

Iš to išplaukia ilgalaikis nacionalinių valstybių strateginis integracinio vienijimosi interesas. Šis strateginis Europos integracijos interesas įgaus didesnę svarbą. Tautos tai dar ne visiškai suvokia. Vyriausybės taip pat nepadeda tautoms to įsisąmoninti.

Tačiau jeigu Europos Sąjungai ateinančiais dešimtmečiais nepavyktų, net ir ribotai, pasiekti bendro gebėjimo veikti, tai negalima atmesti galimybės dėl atskirų Europos valstybių ir Europos civilizacijos pačių sukeltos marginalizacijos. Negalima atmesti tokiu atveju ir konkurencinių ir Europos valstybių kovų dėl prestižo.

Pasaulinio švietimo, pavienio žmogaus teisių ir jo orumo, teisinės valstybės ir demokratizacijos sklaidos procesas iš Europos nebūtų veiksmingi impulsai. Atsižvelgiant į šiuos aspektus Europos bendrija yra gyvybiškai būtina mūsų senojo kontinento

nacionalinėms valstybėms.

Mes visi prieš ateities Europą atsakingi už visa tai, ką Vokietija šiandien daro arba ko nepadaro. Mes privalome mąstyti europietiška, ir ne tik mąstyti, bet ir turėti jautrią širdį savo kaimynų ir partnerių atžvilgiu.

Vienu svarbiu klausimu mano nuomonė sutampa su Jurgeno Habermaso (Jürgen Habermas) neseniai pasakytomis mintimis, kad „mes iš tiesų pirmą kartą ES istorijoje išgyvename demokratijos silpninimo laikotarpį!“ Iš tikrųjų, ne tik Europos Vadovų Taryba, įskaitant prezidentus, taip pat Europos Komisija kartu su jos pirmininku ir įvairios ministrų tarybos kartu su visa Briuselio biurokratija į šalį nustūmė demokratijos principą. Tada, kai priėmėme sprendimą dėl visuotinių rinkimų į Europos Parlamentą, aš klydau, manydamas, kad Parlamentas pats įgis svarbos. Iki šiol jis nepadarė jokio pastebimo poveikio krizei įveikti, nes jo svarytymai ir sprendimai lieka visuomenės nepastebėti. Europos Parlamento proveržiui galbūt labiausiai tiktų nuo 2008 m. G-20 taip ir likusi nepakankama bankų, biržų ir finansinių institucijų priežiūros sritis.

Jei niekas nieko nedarys, tada veiksmų privalės imtis euro zonos dalyviai. Tokiu atveju reikėtų vadovautis Lisabonos sutarties 20 straipsniu. Jame numatyta, kad atskiros arba keletas ES valstybių narių „... tarpusavyje sukuria sustiprinto bendradarbiavimo būseną“. Kad ir kaip būtų, euro zonos šalys turėtų imtis bendrą finansų rinką reguliuojančių priemonių, pradėdant normalių komercinių bankų ir kitų investicinių ir šešėlinių bankų atskyrimu ir baigiant skolinų vertybinių popierių pardavimo ateities terminais, prekybos išvestinėmis priemonėmis, jei jos nepatvirtintos oficialios biržų priežiūros uždraudimu, ir veiksmingų euro zoną veikiančių reitingų agentūrų veiklos apribojimu.

Žinoma, viso pasaulio bankų lobistai prieš tai panaudos visus svertus. Jie jau sutrukdė veiksmingų taisyklių įvedimą. Tai jie savo pačių naudai suteikė galimybę finansų maklerių miniai priversti į keblį padėti patekusias Europos valstybių vyriausybes rengti vis naujus „gelbėjimo ratus“, ir svertų pagalba

vis labiau juos plėsti. Atėjo laikas tam pasipriešinti. Jei europiečiams pakaks drąsos ir jėgų parengti išsamią finansų rinkos reguliavimo sistemą, tai po kiek laiko galėsime tapti stabilumo zona. Tačiau jei mums nepavyks, Europos svarba toliau mažės, o pasaulis vystysis Vašingtono ir Pekino duumvirato link.

Dabar svarbiausia imtis visų sumanytų būtinų veiksmų, nuo kurių priklauso artimiausia euro zonos ateitis. Tai gelbėjimo fondai, viršutinės skolinimosi ribos ir jų kontrolė, bendra ekonominė ir fiskalinė politika bei įvairios nacionalinės mokesčių, išlaidų, socialinės ir darbo rinkos politikos reformos. Tačiau bendras skolinimasis taip pat neišvengiamas.

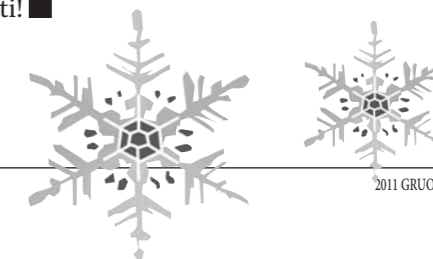
Tačiau neturime teisės visai Europai propaguoti kraštutinės defliacijos politiką. Priešingai, Žakas Deloras teisus, reikalaujamas, gerėjant biudžetų būklei vykdyti ir finansuoti augimą skatinančius projektus. Jei nebus augimo, nebus kuriamos naujos darbo vietos, nė viena valstybė nepagerins biudžeto būklės. Jei kas nors galvoja, kad Europa gali

pasveikti vien tik taupydamas biudžeto lėšas, tegul pastudijuoja Heinricho Briūningso 1930-1932 m. defliacijos politikos padarinius, sukėlusius depresiją, didžiulio masto nedarbą ir sąlygojusius pirmosios Vokietijos demokratijos žlugimą.

Žinoma, XXI a. Europą ir toliau sudarys nacionalinės valstybės, kiekviena su sava kalba ir savo istorija. Tad iš Europos federacinės valstybės nebus. Tačiau Europos Sąjunga neturi virsti vien tik valstybių sąjunga. Europos Sąjunga turi išlikti dinamiškai besivystančiu vienetu. Žmonijos istorijoje tokių pavyzdžių nėra. Mes, socialdemokratai, privalome prisidėti prie laipsniško šios sąjungos klestėjimo. Tvirtai tikiu trimis mūsų pagrindinėmis vertybėmis: laisve, teisingumu ir solidarumu.

Šiandien didžioji Europos dalis džiaugiasi žmogaus teisėmis ir laisve, to nė negalėjome įsivaizduoti nei 1918, nei 1933, nei 1945 metais. Tad dirbkime ir kovokime už tai, kad istoriškai unikali Europos Sąjunga iš dabartinio silpnumo pakiltų tvirta ir savimi pasitikinti! ■

Panaikinkime visus stabdžius kurie trukdo stabilizuoti euro zoną. Mes matome varžybas tarp anoniminių jėgų ir tai yra neįtikėtina rizika demokratijai. Jai rinkos nesuteikia reikiamo laiko. Parodykime solidarumą su Italija ir Graikija, kurios dabar kovoja su gilia krize. Mes turime pašalinti bet kokias kliūtis, kurios trukdo stabilizuoti šias šalis. Dabar jos yra ne tik perdėto įsiskolinimo aukos, bet taip pat spekuliacijų taikiniai. Europos Parlamento socialistų ir demokratų frakcijos vadovas Martinas Šulcas.

Lietuvos žydai: tarp praeities ir ateities

Tęsiame pasakojimus (žr. „Gairės“, 2011, Nr. 8) apie tautines mažumas mūsų šalyje. Lietuvos žydų bendruomenės daugiau kaip šešių šimtų metų istorija paženklinta savita ir turtinga kultūra, daugelio žymių žmonių biografijomis, Holokausto tragedija, tautiniu atgimimu nepriklausomoje Lietuvoje. Su Lietuvos žydų bendruomenės pirmininku, socialinių mokslų daktaru Simonu Alperavičiumi kalbasi žurnalistas Jonas Rumša.

– Kaip žydai prigijo, įaugo į Lietuvos žemę?

– Lietuvos žydų istorija siekia XIV amžių. Tai viena seniausių šalies tautinių bendruomenių. Jos istorija prasidėjo nuo 1388 m., paskelbus Vytauto Didžiojo privilegijas. Į šias žemes mūsų protėviai neatėjo kaip užkariautojai ar neprašyti svečiai, o buvo pakviesti pačios Lietuvos valstybės. Čia jie dirbo amatininkais, prekiavo, nemažai prisidėjo prie ekonomikos kūrimo, krašto stiprinimo.

– Vėliau Lietuvos žydus imta vadinti litvakais?

– Terminas *litvakai* kilo nuo Lietuvos vardo. Laikui bėgant litvakai pasklido po įvairius kraštus, nes emigracija vyko įvairiais laikotarpiais. Po Pirmojo pasaulinio karo labai daug žydų emigravo į Pietų Afriką. Yra paskaičiuota, kad maždaug 95 proc. Pietų Afrikos žydų yra kilę iš Lietuvos.

Siekiame suburti išeivius. Vilniuje įvyko trys pasaulio litvakų kongresai (2001 m., 2004 m. ir 2009 m.). Ypač pasisekė pirmasis. Atvyko litvakų iš keturiolikos šalių, ypač daug iš Izraelio, JAV. Pats kongresas, jo darbas, moksliniai

Lietuvos žydų bendruomenės pirmininkas dr. Simonas Alperavičius: „Lietuvos žydų bendruomenė gyvuoja ir su viltimi žvelgia į ateitį“.

pranešimai, meninė programa paliko labai didelį įspūdį. Tačiau litvakų kongresai netapo tradicija. Sukurti vieningo litvakų judėjimo nepavyko. Tam mes neturime nei fizinių galimybių, nei lėšų. Be to, praėjo daug laiko, daugelis nutolo nuo savo šaknų. Bet mes nenuleidžiame rankų. Organizuojame daug kitų renginių, į kuriuos atvyksta svečių iš užsienio šalių. Bendraujame su Europos, Amerikos žydų bendruomenėmis, patys dalyvaujame tarptautiniuose simpoziumuose, konferencijose.

– Tarp litvakų buvo daug žymių, nusipelnusių žmonių...

– Labai daug garsių žmonių yra kilę iš Lietuvos. Visų net neįmanoma būtų išvardinti. Bene žymiausias tarp jų – smuiko legenda Jaša Heifetsas. Skulptorius Markas Antokolskis, dailininkas Isaakas Levitanas, filosofas Emanuelis Levinas, rašytojas Romanas Gary, esperanto kalbos sukūrėjas Lazaris Zamenhofas ir daug kitų yra susiję su Lietuva.

Mano žiniomis, septyni litvakai yra apdovanoti Nobelio premija.

Tačiau neseniai sužinojau, kad dvidešimt du Nobelio premijos laureatai yra kilę iš Lietuvos. Jie atstovauja įvairioms mokslo sritims: fizikai, chemijai, ekonomikai. Būtų galima įdomią knygą apie juos parašyti.

– Kaip Lietuvoje įamžinamas žymių litvakų atminimas? Kokius vardus reikėtų įamžinti?

– Per pastaruosius keletą metų Vilniaus viešojoje erdvėje atsirado ne vienas akcentas, primenantis žydų istoriją, kultūrą, žymius žmones. Atidengti skulptoriaus Romo Kvinto paminklai gydytojui humanistui Cemachui Šabadui, rašytojui Romenui Gary. Kybartuose yra dailininko I. Levitano biustas. Vien šiomet Vilniuje atidengtos atminimo lentos žydų literatūros klasikui Abraomui Suckeveriui, mokslininkui ir rašytojui Zalmanui Reizeniui, Panevėžyje – režisieriui ir aktorui, vaidinusiame jidiš kalba, Benjaminiui Zuskinui.

Tačiau būtina dar daug ką įamžinti. Štai J. Heifetsas. Jis buvo ne tik genialus smuikininkas, bet ir vienas žymiausių Vilniaus ambasadorių pasaulyje. Apie jį primena tik kukli atminimo lenta Vilniaus gatvėje. Argi J. Heifetsas nenusipelnė paminklo?

Reikėtų atminimo lentos ant Žemaitijos gatvėje esančio namo, kuriame buvo garsi Mato Strašūno žydų viešoji biblioteka.

Mes esame pateikę Vilniaus miesto savivaldybei sąrašą žymių veikėjų, istorinių vietų, kurias, mūsų nuomone, reikėtų vienaip ar kitaip įamžinti. Tikėsime, kad į mūsų pasiūlymus bus atsižvelgta.

– Lietuvoje, pirmiausia Vilniuje, buvo sukurta turtinga ir įvairiapusė žydų kultūra. Papasakokite apie tai plačiau.

– Vilnius, bėgant amžiams, tapo ne tik Lietuvos žydų kultūros, mokslo, švietimo centras, bet ir svarbi pasaulio žydijos traukos vieta.

Plačiau garsėjo bibliotekos, o tarp jų mano minėta žymiausia ne

tik Vilniuje, bet ir visoje Rytų Europoje, rabino, mokslininko, mecenato, bibliofilo M. Strašūno. Tai buvo mokslinė biblioteka, į kurią atvažiuodavo daugelio šalių mokslininkai susipažinti su unikaliais joje saugomais leidiniais. Iš viso biblioteka turėjo daugiau nei 50 tūkst. knygų, tarp jų daugiau nei 13 tūkst. hebrajų kalba, apie 5,5 tūkst. – jidiš, daugiau nei 3,5 tūkst. – vokiečių, taip pat rusų, prancūzų, lotynų, anglų, lenkų, lietuvių, ispanų, vengrų ir arabų kalbomis.

„Meficei haskala“ („Švietimo skleidėjų“) bibliotekoje buvo saugoma 55 tūkst. knygų.

Vaikų aprūpinimo knygomis draugijos biblioteka turėjo 232 tūkst. knygų.

Žydų kultūrai suklestėti labai didelės įtakos turėjo ne tik bibliotekos, bet ir leidyklos. 1913 m. Vilniuje buvo 43 žydams priklausiusios spaustuvės (iš viso mieste buvo 61 spaustuvė). Žymiausia buvo 1799 m. įkurta Romų leidykla, spausdinusi daugiausia religinę literatūrą hebrajų kalba. Šia literatūra naudojosi viso pasaulio žydai. Ir dabar šios leidyklos knygų galima aptikti Izraelyje, JAV, Pietų Afrikoje, Prancūzijoje bei kitur.

Kita žymi buvo Boriso Kleckino leidykla. Čia buvo spausdinamos knygos, vadovėliai jidiš kalba visam žydų pasauliui.

Žydų spaustuvėse buvo spausdinama daug lietuviškų, rusiškų, lenkiškų leidinių. Jos turėjo didelės reikšmės apskritai Lietuvos kultūrai. Akademikas Vytautas Merkys teigė, kad „Lietuvos poligrafijos kultūrą, knygų ir periodikos spausdinimo meną reikšmingai plėtojo gausūs žydų spaustuvininkai“.

Vilniuje buvo įkurtas Žydų mokslo institutas (JIVO), žymiausia žydų mokslo institucija, kurią šefavo garsiausi pasaulio žydai Albertas Einšteinas, Zygmundas Froidas ir kiti. Į šią mokslo įstaigą rašyti mokslo darbų, tobulintis vykdavo žydų jaunimas iš viso pasaulio. Dabar JIVO veikia Niujorke.

Vilniuje ėjo šeši žydų dienraš-

Mokslininko ir rašytojo Zalmano Reizenos atminimo lenta prie namo J. Basanavičiaus gatvėje.

čiai, buvo keli chorai, orkestras, muzikos institutas, jidiš teatrai ir daug kitų kultūros įstaigų.

– Vilnius buvo vadinamas Lietuvos Jeruzale. Kuo jis pelnė tokį vardą?

– Žydai Lietuvoje turėjo galias religines tradicijas. Iš čia kilo daug žymių rabinų, kantorų, Toros ir Talmudo žinovų, čia veikė žymios ješivos.

Vilniuje buvo apie 110 sinagogų ir kloizų (studijų bei maldos namų), apie 10 ješivų. Miesto žydų bendruomenė nuo seno garsėjo savo dvasiniais vadovais. Vilniaus Gaono Elijahu ben Šlomo Zalmano, garsiausio XVIII a. išminčiaus, pasaulinio garso Toros ir Talmudo komentatoriaus, vardas išgarsino Vilnių kaip Lietuvos Jeruzalę, o Didžioji sinagoga tapo jos simboliu. Išstisus amžius garsinusi Vilnių, per Antrąjį pasaulinį karą ji buvo smarkiai apniokota ir galutinai suldyginta su žeme tarybiniais metais, nors buvo galima ją atstatyti. Beje, panašus likimas ištiko ir žydų bibliotekas. Hitlerinės okupacijos metais, o vėliau ir tarybiniais laikais labai daug knygų sunaikinta. Bet ir tie likučiai, kuriuos pavyko išsaugoti ir kurie dabar sutelkti Nacionalinės M. Mažvydo bibliotekos Judaikos sektoriuje, traukia pasaulio mokslininkų dėmesį.

Apie Lietuvos žydų kultūrą būtų ▶

► galima pasakoti daug. Tačiau ir iš to ką pasakiau galima suprasti, ką turėjome ir ką negrįžtamai praradome.

– *Holokaustas – didžiausia XX amžiaus tragedija. Priminkite skaitytojams Lietuvos žydų netektis Antrojo pasaulinio karo metais.*

– Iki Antrojo pasaulinio karo Lietuvoje gyveno apie 220 tūkst. žydų. Per karą vykusio Holokausto metu maždaug 90–95 proc. išžu-

Vilniaus choralinė sinagoga.

dyta. Brutaliai buvo žudomi vyrai, moterys, seneliai, vaikai. Tai tragedija, dėl kurios pirmiausia kalti naciai, nemažai prisidėjo lietuvių tautos išgamos.

1995 m. lankydamasis Izraelyje tuometinis Lietuvos Prezidentas Algirdas Brazauskas visos tautos vardu atsiprašė dėl tų, kurie žudė žydus. Bet aš manau, kad ši problema tęsiasi iki šiol, nes daug kas nesuprato atsiprašymo, daug kas visiškai neteisingai pasmerkė už tai A. Brazauską.

Nepamiršime taurių žmonių, gelbėjusių savo bendrapiliečius žydus nuo sunaikinimo. Nustatyta, kad apie trys tūkstančiai lietuvių gelbėjo žydų tautybės žmones. Pagal 2011 m. pradžios duomenis, 800 Lietuvos piliečių už žydų gel-

bėjimą Holokausto metu suteikti Pasaulio tautų teisuolių vardai.

– *Kaip vertinate Holokausto švietimą?*

– Holokausto tragedijos negalima pamiršti. Kasmet rugsėjo 23-iąją minima Lietuvos žydų genocido diena. Tą dieną 1943 m. buvo likviduotas Vilniaus žydų getas.

Lietuvos Respublikos Seimas 2011 metus paskelbė Holokausto

formaliai, paviršutiniškai ir nepakankamai, lieka daug neaiškumų. Vaikams sunku suprasti, kas iš tikrųjų vyko. Reikia parašyti išsamiai ir objektyviai arba iš viso nerašyti.

Holokaustas niekada neturi pasikartoti žydų ar kitų tautų atžvilgiu – tokia turėtų būti viso švietimo esmė, jo šerdis. Visos tautos turi būti apsaugotos ir jaustis saugios. Turi būti sukurta tokia atmosfera, kad niekam net mintis nekiltų skirstyti žmones pagal tautybę – šis savas, anas svetimas, savą reikia gerbti, svetimą galima pažeminti.

Neseniai Vilniuje mane pakvietė į vieną apskritojo stalo diskusiją, kurioje buvo aptariamas lietuvių mentalitetas. Aš pasidomėjau, kodėl manęs klausiate. Mes norėjome išgirsti nuomonę iš šalies – atsakė man. Jeigu, pavyzdžiui, Amerikoje kas nors taip pasakytų savo bendrapiliečiui žydai, tai jam būtų iškelta byla teisme ir priteista didžiulė bauda. Aš esu Lietuvos pilietis. Mano tėvai, seneliai, proseneliai gyveno Lietuvoje. Dabar aš staiga tampa žmogumi iš šalies. Lietuva save vadina Europos centru, bet tokia pozicija liudija, kad esame dar labai provincialūs.

– *Lietuvių ir žydų santykius temdo antisemitizmo apraiškos, žemina Lietuvą tarptautinės bendrijos akyse. Ką reikia daryti, kad būtų išgyvendintas toks gėdingas reiškinys kaip antisemitizmas?*

– Ši problema yra labai rimta. Mano nuomone, antisemitizmas kyla iš siauro mąstymo, bukumo ir provincialumo. Deja, jis yra visame pasaulyje. Labai daug vandalizmo atvejų. Kai ekonomikoje reikalai klostosi blogai, tai kyla antisemitizmo bangos. Labai lengva apkaltinti kitus dėl visokių bėdų ir trūkumų. Tie žmonės, kurie taip elgiasi, nesupranta, kad jie kenkia ne žydams, jie kenkia Lietuvai. Bet aš turiu pasakyti, kad yra ir pagerėjimo. Jaunimas ima suprasti, kad ne žydai yra problema, o blogai

tvarkoma ekonomika, nedarbas, valdininkų savivalė. Todėl kyla nepasitenkinimas savo padėtimi.

Gaila, ne visada antisemitizmo atvejai sulaukia aukščiausių valstybės pareigūnų įvertinimo, operatyvaus teisėsaugos įsikišimo, visuomenės pasmerkimo. Daugiau apie tai turėtų kalbėti inteligentai, rašytojai, mokslininkai, valstybės veikėjai. Reikia žmonėms aiškinti, ką žydai davė Lietuvai. O davė labai daug.

– *Ką nuveikė bendruomenė per dvidešimt nepriklausomybės metų?*

– Mūsų bendruomenė labai nedidelė. Iki Antrojo pasaulinio karo Lietuvoje buvo 8 proc. žydų nuo visų gyventojų, tai dabar nepalyginamai mažiau. Oficiali statistika skelbia, kad Lietuvoje gyvena apie tris tūkstančius žydų. Aš manau, kad iš tikrųjų yra 5–6 tūkstančiai. Ne visi surašomi, ne visi nurodo savo tautybę.

Atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, šalies žydų bendruomenė, padedama valstybės, ėmėsi aktyvios veiklos. Padaryta labai daug. Žinoma, jeigu turėtume daugiau lėšų, mūsų veikla būtų platesnė. Iš esmės padaryta tai, ko iš viso nebuvo, nors Lietuvoje žydų padėtis buvo žymiai geresnė negu visoje likusioje Tarybų Sąjungoje. Čia žydai turėjo meno saviveiklos kolektyvų, atlikėjų.

Minėjau lėšas. Civilizuotose šalyse, pavyzdžiui, Austrijoje, Vokietijoje žydų bendruomenės gauna nuolatinę dotaciją. Mes žinome sudėtingą mūsų šalies finansinę padėtį ir to nereikalaujame.

– *Šiomet Seimas priėmė Geros valios kompensacijos už žydų religinių bendruomenių nekilnojamoji turtą įstatymą. Kaip vertinate šį įstatymą?*

– Bendruomenė sveikino, kad priimtas toks įstatymas. Žinoma, numatoma kompensacijos suma (128 mln. litų) neatitinka vertės to visuomeninio, religinio turto, kuris buvo prarastas. Aš jau nekalbu

apie privatų turtą. Šios lėšos bus panaudotos religiniams, kultūros, švietimo, mokslo tikslams.

– *Kuo šiandien gyvena Lietuvos žydų bendruomenė?*

– Labai aktyvus bendruomenės kultūrinis gyvenimas. Turime lektoriumą, kuriame jau keturiolika metų skaitomos paskaitos, rengiami koncertai, minėjimai.

Aktyvi meno kolektyvų veikla. Veikia žydų kultūros klubas, vienišantis žydų, lietuvių ir rusų inteligentiją. Dažnai pranešimus skaito žymūs Lietuvos kultūros atstovai. Veikia vaikų, jaunimo, studentų ir suaugusiųjų chorai. Savo chorą turi senjorų klubas. Aktyvus senjorų klubas dainuoja, švenčia Šabatą, bendrauja prie arbatos ar kavos puodelio, žaidžia šachmatais.

Minime pagrindines žydų šventes – Pesach, Purim, Sukot, Chanuka.

Padedame tvarkyti masinių žydų žudynių vietas. Pagal įstatymą tai daro valstybė, bet mes kiek galime prisidedame.

Šalyje yra per dvidešimt žydų organizacijų, tarp jų – įvairių vaikų ir jaunimo susivienijimų. Regioninės žydų organizacijos veikia Vilniuje, Kaune, Klaipėdoje, Šiauliuose, Panevėžyje, Ukmergėje, Druskininkuose.

Socialinis centras padeda neturintiems, vienišiesiems žydams. Mes gauname nuolatinę paramą iš *The American Jewish Joint Distribution Committee* organizacijos, esančios JAV. Dabar ji pradėjo rinkti žinias apie žmones, pergyvenusius Holokaustą, kad galėtų juos remti.

Bendruomenė leidžia įvairaus pobūdžio knygas, tarp jų žmonių, patyrusių geto baisumus, prisiminimus, rengia žydišką televizijos laidą „Menora“, radijo laidą per Nacionalinį transliuotoją, turi internetinę svetainę.

Galima sakyti: Lietuvos žydų bendruomenė gyvuoja ir su viltimi žvelgia į ateitį. ■

Vilniuje pastaraisiais metais daugėja akcentų, primenančių žydų istoriją, kultūrą, žymius žmones. Skulptoriaus Romo Kvinto sukurti gydytojo humanisto Cemacho Šabado, rašytojo Romeno Gary (apačioje) paminklai. *Jono Paršeliūno nuotraukos*

Ramybės drumstėjas

Jurgis Smolskis–Smalstys ir jo šeima

Kiekviena tauta savo formavimosi pradžioje turi pradininkus – asmenybes, kurios ženkliai veikė tolesnį žmonių gyvenimą, lėmė tautos likimą. Nors ne vieną jų amžininkai vertino neigiamai, o vėlesnės kartos net ir nenori jų žinoti ar prisiminti. Keistoka, kad dabar lietuviai kuria odes arkliavagiams, teroristams, padaro juos iškiliais sviesto lygintojais, partizanais, ir visiškai nenori matyti tokių asmenybių, kurios pradėjo žadinti lietuvius kurti Lietuvos valstybę – Nepriklausomą Demokratinę Respubliką, ir pačių lietuvių buvo grubiai nužudyti, kad buvo socialdemokratai. Tokia užmiršta asmenybė yra Jurgis Smolskis–Smalstys.

Dobilas KIRVELIS

Enciklopedija nurodo, kad Jurgis Smolskis–Smalstys, gimęs 1881 m. gegužės 3 d. Kamajuose, miręs 1919 m. liepos 6 d. ir palaidotas Pakriaunyje, Rokiškio raj., 1947 m. palaikai perlaidoti Obelių kapinėse. Žinomas kaip knygnešys, dramaturgas, prozininkas, revoliucinis politinis veikėjas. Kaip ir priklauso enciklopedijoms, pateikiama informacija skamba formaliai ir sausai. Tuo tarpu šios asmenybės gyvenimo istorija verta įdomiausio romano ar filmo.

Apie Jurgį ir jį formavusią aplinką

Jurgio protėvius ir jo tėvą kamajiškiai vadino Smalsčiais. Rusų valdžios įstaigose jie buvo registruojami kaip „Smolski“. Bet Kamajų klebonui Jakimavičiui, besibroliaujančiam su lenkų šlėktomis, nepatiko pavardės rašymas ir tarimas nei lietuviškas, nei rusiškas, pasiūlė šeimai vadintis „Smolskienski“ais“. Klebonas Jurgio tėvą tokia pavarde savavališkai ir įregistravo Rokiškio metrikose. Tai sužinojęs Jurgis nuvyks į Rokiškį ir privers rusų valdininkus atstatyti jau sulenkintą

pavardę į labiau lietuvišką. Taip Jurgio biografijoje atsirado dviguba pavardė – Smalstys–Smolskis. Beje, atsisakyti sulenkintų pavardžių Jurgis sukurstė ir kitus to meto Kamajų jaunuolius.

Jurgio tėvas Juozapas buvo griežto būdo, darbštus, nieko nebijojęs, miestelio gerbiamas kaip protingas ūkininkas. Turėjo gerą iškalbą, neblogai išmanė įstatymus. Apie 1900 m. miestelio gyventojų vardu jis iškėlė vietos dvarponiui grafui Pšezdeckiui bylą, trukusią 18 metų, dėl bendruomeninių ganyklų. Tokios bylos buvo būdingos to meto Lietuvoje, nes po baudžiamos panaikinimo bendruomenines ganyklas dvarai bandė nusavinti. Juozapo pakelti kamajiškiai, vieno incidento metu, pono nurodymu eiguliams bandant ganyklas suarti, subėgę su dalgiais ir moterų šauksmais „didžponi“ nuvijo, ganyklas išsaugojo bendruomenei.

Kaip pasiturinčio ūkininko vyriausias sūnus, Jurgis, pramokęs Kamajuose, mokėsi Rygos gimnazijoje. Rygą pasirinko todėl, kad ten gyveno dėdė. Tuo metu Ryga jau buvo Rusijos imperijos pramonės miestas, burbuliavo darbininkija, taip pat ir lietuvių tautinės bei kitos legalios ir nelegalios visuomeninės organiza-

cijos. Čia jis „užsikrėtė“ lietuviybės ir socializmo idėjomis. Tarp lietuvių jau plito „Aušra“ ir „Varpas“, o besidominančių giliau ir plačiau – socialdemokratinės Europos visuomenės raidos idėjos. Jie jau buvo girdėję apie tik ką įsikūrusią Lietuviškąją Socialdemokratinę Partiją (LSDP, 1896), apie jos Programą minimum, kurios siekis – sukurti „nepriuginę Demokratinę Lietuvos Respubliką“. Šias draudžiamas mintis Jurgis ir jo bendraminčiai platino savo gimtuosiuose kraštuose prie Šetekšnos. Negana to, jis vykdavo ir į Prūsus kaip kontrabandininkas–knygnešys, į šią veiklą įtraukė ir savo jauniausią brolių Antaną.

Jurgio tėvui sūnaus „socializmas“, kurį nuo jaunų dienų Rygos gimnazistas, atvažiuojęs atostogų, sėjo tarp kamajiškių, buvo nepriimtinas. Tėvas buvo paklusnus katalikas, klebonas jam buvo autoritetas, jo svajonė: vyriausias sūnus Jurgis – kunigas. Bet motina Karolina, kilusi iš Malaišių – Juozo Tumo (būsimojo Vaižganto) kaimynystės, kuri taip pat buvo ištikima katalikė, taip pat svajojanti apie sūnų kunigą, į sūnaus nenorą eiti į kunigystę, priešingai nei motinos kitose to meto šeimose, žiūrėjo atlaidžiau. Laikė, kad jeigu širdis netraukia, tegu renkasi tai, kas

Šiaurės rytų Lietuvos ramybės drumstėjas Jurgis Smalstys–Smolskis.

arčiau. Karolina, pagimdžiusi trylika vaikų, iš kurių išgyveno tik penki – keturi sūnūs (Jurgis, Balys, Napalys, Antanas) ir duktė Marytė, suabejodavo Dievo teisingumu. Jurgiui atsisakius stoti į kunigų seminariją, teko atsisakyti tėvų paramos, persikelti į Petrapilį, kur jau buvo galimas savarankiškas gyvenimas iš „ponų“ vaikų mokymo.

1900 m. Jurgis baigė Petrapilio gimnaziją ir įstojo į Petrapilio universitetą, studijavo teisę. Piteryje jis galutinai susiformavo kaip tvirtai tikintis ateities socializmu – tapo aktyviu socialdemokratijos ideologu, lietuviybės ir socializmo idėjų platintoju. Vasaros atostogų metu, atvažiuojęs į Kamajus, jis organizuodavo disputus apie ateitį, organizavo teatro ratelį, pats rašė apsakymus ir pjeses, pagal kurias buvo vaidinama.

Kai kurie jo eilėraščiai buvo atspausdinti „Ūkininke“. Dauguma jų kvietė skriaudžiamuosius į kovą: „Į kovą, į kovą! Mūs šalį vargingą... Žus jungas vargingas. Liks kraštas laimingas!“. Kaip tik tokių kvietimų laikas atėjo į Rusiją ir Lietuvą.

Kamajų ir kitų respublikų kūrėjas

1905 m. revoliucijos išvakarėse Jurgis jau buvo gan brandus Lietu-

vos socialdemokratas.

1904 m. vasarą kartu su Steponu Kairiu, Vladu Sirutavičiumi šio tėviškėje, Kairiškėse, organizavo Lietuvos socialdemokratų partijos jaunimo organizacijos suvažiavimą. Čia buvo pradėta formuoti nauja LSDP politinė nuostata ateičiai, jaunieji socialdemokratai pradėjo ruošti revoliuciniams įvykiams, Nepriklausomos Demokratinės Lietuvos Respublikos kūrimui. Dėl politinių jaunimo neramumų 1905 m. pradžioje uždarius Petrapilio universitetą, studentai išsivažinėjo į savo gimtuosius kraštus, nešdami revoliucines nuotaikas. Jurgis už savo aktyvią veiklą buvo ieškomas policijos, kratos buvo atliktos ne tik jo bute, kur gyveno, bet ir Kamajuose pas tėvus.

Vilniuje, Kaune, Šiauliuose vyko darbininkų streikai, be ekonominių reikiškesi ir politiniai reikalavimai prieš patvaldystę. Miestuose ir miesteliuose, kur buvo žydų, provokatoriai bandė organizuoti pogromus. Kai Kamajuose vos tik pabandė nusiaubti vaistinę, Jurgis, pasižymėjęs aktyvumu, iškalba ir gebėjimu paveikti minią, pogromą sustabdė. Sesers Marytės padedamas parengė, šapirografu padaugino ir išplatino atsišaukimą „Šalin pogromą Kamajuose!“.

Prasidėjo aktyvi revoliucinė veikla. Jurgis buvo ne vienas. Jam talkino užpalielis, veterinarijos studentas Pranas Sagadinas, dusetiškis Antanas Baltakis, jūžintiškis Juozas Paknys, studentas medikas Jonas Kaškaitis ir net pakeniškis, mylimas pusbrolis Jonas Zakarevičius.

Pirmasis žygis – sekmadieninis mitingas Jūžintuose. Kai tik žmonės pasibaigus mišioms išėjo iš bažnyčios, pagal susitarimą jaunieji socialdemokratai pradėjo politinį mitingą. Pirmuoju kalbėjo Sagadinas, antruoju Kaškaitis, trečiuoju – Jurgis, raginantis nebeklausyti caro valdžios, kad miesteliuose reikia imti valdžią patiems, kurti Jūžintų Respubliką. Tokius pirmuosius socialdemokratinės propagandos

mitingus jie organizavo Obeliuose, Dusetose, Zarasuose, Rageliuose ir kitur. Rimčiausią mitingą surengė Rokiškyje, kur buvo pagrindiniai grafų Tyzenhauzų–Pšezdeckių dvaro rūmai, policija, kareiviai, ten buvo renkami rekrūtai į carinę armiją. Čia Jurgis gavo pirmąjį politinį „krikštą“ – jam bemitinguojant, kviečiant neiti į kareivius, atsirado pristavas su uriadniku. Jurgis buvo areštuotas, surakintas, atvestas į nuovadą. Čia jis sužinojo, kas tai yra gauti į „mordą“.

Bet suėmimai nenuramino vadinamųjų „cicilikų“. Jie pradėjo organizuoti dvarų darbininkų streikus, kuriais buvo reikalaujama geresnių darbo sąlygų, didesnių atlyginimų. Ypač aktyvi veikla prasidėjo rudenį, po 1905 m. rugsėjo 5 d. Rusijos pralaimėjimo, pasirašius taikos sutartį su Japonija. Nors carinė valdžia revoliuciniam judėjimui raminti iš Japonijos fronto permetė armiją, Lietuvos socialdemokratai gegužės mėnesį savo konferencijoje jau buvo priėmę specialų LSDP Manifestą, kuris nurodė, kaip versti carinę valdžią ir kurti lietuvišką. Jurgio sutelktas „cicilikų“ būrys dviračiais lakstė po visą Rokiškio ir net Utenos kraštą, kviesdamas žmones kurti vietines lietuviškas savivaldas.

Taip Šiaurės rytų Lietuvoje pradėjo kurtis vietinės savivaldos. Jurgio iniciatyva Kamajuose buvo nuversta carinė administracija, visiems kamajiškiams matant caro uriadniką privertė nešti raudoną vėliavą ir giedoti internacionalą. Išrinktą valdžią liaudis pavadino „Kamajų Respublika“. Jos vadovas buvo Jurgis Smalstys. Be Kamajų, jo pavaldybėje buvo Salos, Duokiškis, Panemunėlis, Jūžintai, Svėdasai ir Kunigiškių kaimas. Užpalių apylinkei vadovavo jo draugas P.Sagadinas. Kriaunų – pusbrolis J.Zakarevičius. Suprasdami, kad susilpnėjusi caro valdžia gražiuoju nepasiduos, jie dar iš anksto pradėjo ginkluotis. Ginklų įgydavo nuginkluodami miestelių uria-

Kamajų miestelis prieš Pirmąjį pasaulinį karą.

► dnikus. Pirmasis, labai nelauktai staigiai, buvo nuginkluotas Jūzintų uradnikas. Jį nuginklavo Baltakis. Ginkluotų vyrų būrys, socialdemokratai su raudona vėliava, o anarchistai juoda, atėdavo į miestelius, nuginkluodavo uradnikus, žmonėms stebint daužė carinės degtinės butelius ir naikino monopolius, keitė seniūnus–viršaičius, mokytojus labiau lietuviškais, taip imdavo valdžią darydami ją lietuviška. Iš ponų dvarininkų ir šlėktų, net ir iš kunigų revoliucijos reikmėms ėmė mokesčius pinigais. Už tai, kad apmokestindavo dvarininkus, žmonės pritarė, bet kunigų apmokestinimą smerkė. Ypač Kamajų krašto žmonės piktino jų gerbiamo Panemunėlio klebono Jono Katelės apmokestinimas. Visa tai buvo daroma pagal 1905 m. vasarą LSDP priimtą scenarijų vadovaujantis LSDP Manifestu.

Šitaip Jurgio ir jo draugų socialdemokratų būrys veikė iki metų galo. Jurgis aktyviai dalyvavo Didžiąjame Vilniaus Seime, veiklą plėtė Seimo nutarimų dvasia. Ten, kur atsiradavo bent vienas kitas aktyvesnis socialdemokratas, Jurgio būrys atvykdavo su pagalba kurti respubliką. Taip pasiekė Utenos kraštą, nukeliavo net iki Alantos. Šios respublikos egzistavo nuo 1905 m. rugsėjo iki 1906 m. pradžios, kai pradėjo siausti kazokų

baudžiamosios ekspedicijos, ir visiems revoliucionieriams teko slėptis ar bėgti iš Rusijos valdų. Už Jurgio aktyvią veiklą Kamajų krašte caro įsakymu iš patrankų buvo šaudomi jo tėvo namai. Jis pats ir jo draugai buvo ieškomi policijos. Buvo suimtas ir įkalintas Ukmergės–Kauno kalėjime J. Zakarevičius, kur po pusmečio sveikas vyras mirė būk tai džiova. Sagadinas, Baltakis, Kaškaitis ir kiti išbėgo į Vakarų Europą, po to į JAV. Jurgis nelegaliai per Tilžę pabėgo į Vokietiją, o iš ten į Šveicariją. Kartu su Sagadinu ir kitais socialdemokratais apsigyveno Berne.

Klajonių metai

1906 m. vasarą Jurgis vėl per Tilžę nelegaliai atsiranda Lietuvoje. Suprantama, Kamajuose pasirodyti negalima – ieškomas policijos. Juozo Sviderskio pavarde įsikuria Vilniuje – LSDP Vilniaus komiteto narys. Jis organizuoja Suvalkijos žemės ūkio darbininkų, o 1907 m. – Baltstogės tekstilininkų streiką, rašo straipsnius „Naujamajam Gadynei“. Gaudomas policijos nutaria pasitraukti į Rusijos pietus. Vyksta į Krymą, bet Jaltaje suimamas, kalinamas Simferopolyje. Kalėjime jis susidraugauja su paleidžiamu kaliniu, valstiečiu Antonu Makovskiu, kurį sudomina savo žiniomis, pla-

čiu požiūriu ir užkrečia jį socialistinėmis idėjomis. Makovskio simpatijos Jurgiui pasiekia tokį lygį, kad pasiūlo susikeisti drabužiais ir dokumentais ir taip iš kalėjimo pabėgti. Planas pavyko, prie Mogilovo, Lučinsko stotyje paleistas Makovskis–Smolskis policijai kaip mat dingo iš akių. Padedamas Rusijos socialdemokratų, per Lvovą ir Krokuvą atkeliavo į Zakopanę, kur uždarbiaudamas pamokomis praleido 1906–1907 m. žiemą. Taip atsidadė Austro–Vengrijos imperijos teritorijoje. Bet ir iš čia, policijai pradėjus domėtis jo asmenybe, teko vėl bėgti į Šveicariją, Davosą, kur spaustuvininku dirbo anksčiau atbėgęs brolis Napalys. 1910 m. Jurgis įsikūrė Arozos kurorte, iš kur, netverdamas pasyvaus gyvenimo būdo ir tuščių kalbų su politiniais emigrantais, sugalvojo vykti į Briuselį, kur buvo įkurtas Laisvasis universitetas, priimančias studijoms jaunuolius be jokių išankstinių dokumentų. Čia jį sudomino kairiųjų nuostatų sociologo prof. Vilhelmo de Grefo paskaitos ir jaunutė besitobulinanti mokytoja Žermena.

Briuselio Laisvasis universitetas ir Žermena-Mena

Dar XIX a. pradžioje, belgų, kalbančių prancūziškai (valonų), ir kalbančių olandiškai (flamandų), pažangioji inteligentija įkūrė dviejų kalbų – dvilypi Laisvąjį Briuselio universitetą, kaip atsvarą Lioveno katalikiškajam. Laisvajame universitete vyravo kairiosios politinės nuostatos, orientuotos į neturtingų jaunuolių mokymą. Prancūziškajame universitete garsėjo prof. Gijomas (Vilhelmas) de Grefo savo paskaitomis, kaip vienas iš nedaugelio to meto Vakarų Europos kairiųjų nuostatų sociologas. Suprantama, kad Jurgis pasirinko studijas profesoriaus Grefo aplinkoje. Nors lankė paskaitas abiejuose universitetuose, ten, kur buvo jam kas nors aktualaus. Kadangi reikėjo kažkaip pragyventi, Jurgis Briuselyje vertėsi

privačiomis paskaitomis, bendravo su rusų politiniais emigrantais, daugumoje anarchistais, užsiėmė literatūrine veikla. Čia jis rašė apsakymus apie revoliucionierius („Keršytojas“), žmonių gyvenimo transformacijas („Ir nuvyto kaip rožė“) bei kitus.

Briuselyje Jurgis apsigyveno privačiai, bet pietauti eidavo į šeimyninį pensionatą, kuriame prie pietų stalo kartu pietaudavo jaunutė mokytoja, kukliai apsirengusi simpatiška valonė Žermena – Germain Geelens. Žermena, rytų Belgijos Vervje miesto pramonininko dukra, dėstė vienoje Briuselio mokykloje, kuri buvo žinoma kaip mokanti vaikus pagal naujas pedagogikos idėjas, platinamas profesoriaus Dekroli. Suprantama, jaunuoliai prie pietų stalo negalėjo nepasidomėti vienas kitu. Žermenai Jurgis buvo „didysis rusas“. Sutapusi skoniams ne tik pagal išvaizdą, bet ir idėjomis, jie – Žermena, vadinama Mena, ir Jurgis – susitarė ir prisiekė būti neatskiriami visam gyvenimui.

Jurgis ir Žermena caro Rusijoje ir Lietuvoje

Vos tik 1913 m. gale Jurgis baigė Briuselio Laisvąjį universitetą, gavęs sociologo diplomą, vedamas idėjų, svetimu Piotro Orlovo pasu slapta grįžo į Rusiją. Ten, kur 1905 m. revoliucijos nusikaltėlio Jurgio Smolskio vis dar ieškojo caro Nikolajaus II įsakymas jį suimti ir teisti. Jurgis–Orlovas, atvykęs į Rusiją, įsidarbino vienoje Uralo kalnų kasykloje buhalteriu ir laukė vasaros, kada pagal susitarimą į Lietuvą atvyks ir Mena. Jie susitikti turėjo ne Urale, bet Šiauliuose, Bazilijonų kaime.

Mena 1914 m. birželio pradžioje atsiveikino su Paryžiuje ir Belgijoje gyvenančiais draugais, atvykusi į Vervje, nustebindama tėvus, kad išvyksta pas savo vyrą į Rusiją, sėdo į traukinį ir per Kelną, Berlyną išvažiavo į Vilnių. Čia, nemokėdama nei rusiškai, nei lietuviškai, susirado traukinį į Šiaulius, kur ją sutiko iš anksto Jurgio informuotas studijų

draugas, advokatas, socialdemokratas Pelikšas Bugailiškis. Jis Meną įkurdino Bazilijonų kaime tarp miškų, kur jos jau laukė iš Uralo slapta atvykęs Jurgis. O po savaitės, birželio 28 d., Sarajeve „narodovolcai“ nužudo Austro–Vengrijos kronprinčą – prasideda Pirmasis pasaulinis karas. Ir Lietuva, ir Belgija pakvimp krauju ir paraku.

Neaiškumai pradėjo jaustis ir Lietuvoje. Bijodami Bazilijonų klebono ir pristavo, Mena ir Jurgis, kaip sesuo ir brolis Siuzanos ir Piotro Orlovų dokumentais, vyksta į Petrapilį. Jurgis įsitraukia į lietuvių nacionalinį–politinių gyvenimą, kartu su idėjiniais socialistais ėmė rengti carinės Rusijos demokratizacijos revoliuciją, taip svajodami iškovoti Lietuvai nepriklausomybę. Mena pradžioje mokė prancūzų kalbos Petrapilio žydų vaikus, vasarojančius Suomijoje, vėliau dirbo karininko gydytojo vaikų guvernante.

Prasidėjus Rusijos–Vokietijos karo veiksmams, ir Vilniaus ochrankos (*saugumo policijos –Red.*) archyvą pergabenus į Petrapilį, Jurgiui teko iš jo bėgti. Nutarė karo laikotarpiui pasislėpti Sibire. Bet jau nuvažiavęs penkis tūkstančius kilometrų, Irkutsko krašte, už Baikalo, geležinkelio žandarmerija, tikrindama pasus, čia pat traukinyje Jur-

gį areštuoja, grandinėmis sukausto kojas. Žermena, jau pramokusi rusų kalbos, priversta grįžti į Petrapilį, o Jurgis atgabenamas į Velikije Luki kalėjimą. Iš čia jis perkeliamas į Kostromos kalėjimą, iš kurio, jam prašant bei draugams padedant perkeliamas į Maskvos kalėjimą Didžioios Ordynkos gatvėje. Čia atsirado galimybė bendrą gyvenimą įteisinti – Žermenai ir Jurgiui susituokti. Jungtuvės įvyko 1916 m. Maskvos kalėjime. Juos sutuokė specialiai į Maskvą atvykęs Jurgio tėvų ir jo paties pažįstamas, labai gerbiamas kunigas Juozas Tumas–Vaižgantas.

Kilo Rusijos Vasario revoliucija – caras atsisakė sosto. Kaliniai paleidžiami. Mena ir Jurgis trumpam išvyksta atgauti jėgų į Kaukazą. Pailsėję grįžta į Maskvą. Artimai draugaudami su socialdemokrato dr. Stasio Matulaičio šeima tampa aktyviais lietuvių ir Lietuvos visuomeninių organizacijų veikėjais. Jurgis – LSDP kairiojo sparno narys, aktyviai besireiškiantis spaudoje ir LSDP veikloje. Rusija jau tampa demokratine valstybe, dabar svarbiausia – Lietuvos ateities klausimai.

Lietuvių Seime Petrapilyje

Lietuvių, per karą pasitraukusių į Rusiją, reikalais rūpinosi Lietuvos ►

Jurgio būrys dviračiais laikstė po Rokiškio ir Utenos kraštą, kviesdamas žmones kurti lietuvišką savivaldą. 1905 m.

Jau vedę: Mena ir Jurgis Smalsčiai.

► draugijos nukentėjusiems nuo karo šelpti centrinis komitetas. 1917 m. kovo mėn. buvo sukurta Lietuvių Tautos Taryba ir Laikinasis Lietuvos valdomasis komitetas. Šios organizacijos gegužės 17 d. (pagal naują kalendorių – birželio 9 d.) sušaukė Seimą Petrapilyje. (Analogiškai vokiečių okupuotoje Lietuvoje lietuvių Konferencija buvo sušaukta Vilniuje 1917 m. rugsėjo mėn. 21–22 d.) Petrapilio Seimas užtruko tris aršių ginčų dienas, neradęs aiškaus lietuvių sutarimo dėl Lietuvos nepriklausomybės. Ypač nelauktai elgėsi kairieji – socialdemokratai ir socialistai liaudininkai. Disputuose kaip kairiųjų socialdemokratų atstovas ypač reikėsi Jurgis Smalstys–Smolskis.

Pagal socialistų teorinius samprotavimus, vargu ar yra prasminga kovoti dėl Lietuvos nepriklausomybės, kai socialistai savo idėjomis ir veikla jau sugriovė vieną imperiją, ir jau griūna dar dvi Europos imperijos – kaizerinės Vokietijos ir Austro–Vengrijos. Jų manymu, gimsta nauja demokratinė, net socialistinė Europa, kurioje bus panaikintos tarpvalstybinės sienos, pranyks karų pavojai, prasidės visoje Europoje idealus demokratinis gyvenimas. Todėl reikia ne skirtis nuo demokratinės Rusijos, bet kartu su ja kultūrinės demokratijos dvasia

kurti naują teisingą Rusijos ir Europos visuomenę. Kai Seimas 140 balsais prieš 132 kairiuosius priėmė Lietuvos Nepriklausomybės rezoliuciją, kairieji protestuodami, iškėlė raudoną vėliavą, dainuodami internacionalą, iš Seimo salės išėjo. Išėjo ir Jurgis. Jis, bendravęs su Vakarų Europos socialistais, pažinęs kalėjime ir laisvėje rusų socialistus bei anarchistus, buvo linkęs tikėti senosios Europos socialistų idėjos – Jungtinių Europos Valstijų realybe, tuo, ką šiandien mes vadiname Europos Sąjunga.

Bet socialistai nenumatė Rusijos bolševikų perversmo ir naujos imperinės diktatūros gimimo. 1917 m. spalio mėn. Vladimiro Uljanovo (Lenino) suorganizuotas spalio perversmas viską sujaukė, ir realybėje viską apvertė „aukštyn kojom“ – sukėlė Rusijos pilietines skerdynes. Lietuvių socialistai ir socialdemokratai suskilo. Vincas Mickevičius–Kapsukas, Zigmas Aleksa–Angarietis ir kiti kairieji socialdemokratai pasuko bolševizmo keliu, susiliejo su rusų bolševikais, o kiti – Kipras Bielinis, Vaclovas Biržiška, J. Smolskis–Smalstys nuo bolševikų atsiskyrė. Jurgiui buvo nepriimtinas bolševikinis kategoriskumas ir Kapsuko paklusnumas rusų bolševikams. Brest–Litovske Rusijai ir Vokietijai pasirašius taikos

sutartį, atsirado proga grįžti į Lietuvą. 1918 m. birželio mėn. Mena ir Jurgis kartu su Maskvos draugais bendraminčiais Ona ir Feliksu Valiukais, Vl. Sirutavičiumi, Stasio Lukausko šeima, būreliu draugų, prekiniu, pilnu pabėgėlių traukiniu per Daugpilį po keliolikos klajonių metų parsigavo į savo kraštą, svajodami kurti Nepriklausomą Demokratinę Lietuvos Respubliką.

Rokiškio savivaldos komiteto pirmininkas ir narys

Jurgis ir Žermena Rokiškyje. Radę vežimą po valandos kitos jau ir Kamajuose – pas tėvus. Tėvams pristato žmoną – Žermeną–Meną. Nors jau pasirašyta Rusijos–Vokietijos taika, bet kaizerinė armija dar Lietuvoje. Vilniuje Lietuvos Taryba formuoja laikinąją Lietuvos vyriausybę. Jurgis nenustygsta – Rokiškyje susiranda senus idėjinius draugus socialdemokratų. Lapkričio 11–12 dienomis, griuvus kaizerio Vokietijai, Rokiškyje prasidėjo savos lietuviškos valdžios kūrimasis. Iš Vilniaus socialdemokratų VIII suvažiavimo grįžęs Antanas Purėnas atvežė nuostatą, kad reikia kurti demokratinę savivaldą – Rokiškio apskritį, iš vokiečių perimti valdžią, ir kad reikės organizuoti Steigiamojo Seimo rinkimus. Buvo sušauktas apskrities valsčių suvažiavimas, kuris suformavo vietos valdžią – komitetą iš 12 asmenų. Jurgiui, kaip ekonomistui, teisininkui ir sociologui, teko bendroji politika – praktiškai Rokiškio komiteto pirmininko pareigos. Jo bendraminčiai dar iš Petrapilio laikų A. Purėnas prižiūrėjo mokyklas ir švietimą, jo žmona advokatė Liuda Vienažinskaitė–Purėnienė teismo reikalus, medikas Vladas Lašas – ligoninę ir sveikatos priežiūrą, Purėnienės broliai Vienažinskai Apolinaras, Antanas ir Justinas – kitas sritis. Į komitetą nebuvo išrinktas nė vienas iš keturių dalyvavusių kunigų. Ypač skausmingai reagavo Obelių klebonas. Bet už tai į komitetą buvo išrinkti du komunistai. Jų

autoritetas buvo Obelių mokytojas Edvardas Tičkus (vėliau žuvo Rokiškio geležinkelio stotyje bandant nuginkluoti vokiečių dalinį).

Rokiškio apskrityje buvo reformuojamas švietimas. Vadovaujantis nuostata, kad kunigai neturi kištis į pasaulietinę mokyklą, bažnyčios atstovai nebuvo įtraukti į švietimo komisiją. Į tai ypač skausmingai reagavo klebonas Jankauskas. Sakydamas pamokslą, visada buvęs ramus, nelauktai pradėjo isteriškai šaukti, prasidėjo priepuolis, ir po kelių dienų mirė.

Žermena, jau šiek tiek pramokusi lietuvių kalbos, pradėjo Rokiškio gimnazijoje vaikus mokyti prancūzų kalbos. Jurgis buvo visas paskendęs Rokiškio krašto savivaldos organizavimo darbuose – ištiesom dienom važinėjo po miestelius, kaimus, aiškindamas žmonėms apie naują gyvenimą, kurį visi kartu turi kurti. Bet visa tai nutrūko, kai gruodžio pradžioje Daugpilyje atsirado jo ankstesni Maskvos draugai – V. Mickevičius–Kapsukas ir Z. Aleksa–Angarietis su bolševikiniu Pskovo pulku.

Rokiškyje Revkomas - Jurgis persona non grata

Gruodžio 22 d. Rokiškio valdžią perima komunistai, remiami iš Daugpilio atsistų aktyvistų, kuriems diktavo Kapsukas. Vietoje savivaldos komiteto Rokiškį pradėjo valdyti Revkomas (Revoliucinis komitetas). Pagrindinis Revkomo štabas buvo Obeliuose. Tuoj pat buvo gautas Kapsuko nurodymas Smolskį atleisti, šalinti iš bet kokių pareigų kaip sociališdaviką. Jurgį bandė ginti A. Purėnas, net jo reikalu buvo nuvažiavęs pas Kapsuką į Daugpilį. Bet Kapsuko pyktis Jurgiui buvo neįveikiamas. Buvo pakartota – jokių pareigų Smolskiui. Žinoma, net ir visada būdamas diplomatiškas, flegmatikas A. Purėnas, slapta nuo Kapsuko, Jurgį įdarbino savo pavaduotoju ir pavedė rūpintis Rokiškio apskrities mokyklomis.

Žermena su dukrele tarp savo mokinių Marijampolės Jono Rygiškio gimnazijoje.

Sausio pradžioje Rokiškyje pasirodė Raudonoji armija. Nors buvo sakoma, kad ji sudaryta iš lietuvių, bet iš tikro buvo rusai – žygiavo Trockio pulkas iš Pskovo. Vėliau šis pulkas buvo pervardintas Žemaičių pulko vardu. Pirmiausia buvo suminti ir į Daugpilį išvežti dvarininkai. Jie turėjo išsipirkti – sumokėti Kapsuko valdžiai. Po dviejų savaičių paleisti. Nors Kapsukas iš dvarininkų pinigų gavo, bet Rokiškio apskrities mokytojams atlyginimai nebuvo mokami. Mokytojai badaavo, ypač Smolskio šeima. A. Purėnas nuvyko į Daugpilį. Ten rado Angarietį – bet šis išmokėti atlyginimus atsisakė kategoriškai. Tada A. Purėnas nuvyko pas Kapsuką, kuris su savo bolševikiniu štabu jau buvo pasitraukęs į Smolenską. Čia jis iš Kapsuko ištraukė 10 tūkst. rublių, buvo išmokėti šie tokie atlyginimai, atkuto ir Smolskai.

Taip skurstant Rokiškis sulaukė birželio pradžios, kai vėl prasidėjo chaosas: tai vokiečiai golcininkai, tai vėl raudonieji, bėgantys atgal, ir pagaliau – lietuviška armija. Atrodė – dabar bus tvarka...

Lietuviška armija Rokiškio krašte

Bet lietuviškos armijos atėjimas į Rokiškį buvo priešingas nei laukta, net tragiškas ne vienam social-

demokratui. Jurgio likimą nulėmė besikuriančios Lietuvos kariuomenės Antrojo pėstininkų pulko, kuris vijo bolševikinę Raudonąją armiją iš šiaurės rytų, vadas, buvęs carinės armijos karininkas, grubus saldfonas Vincas Grigaliūnas–Glovackis. Jis blogai kalbėjo lietuviškai, patologiškai neapkętė politinių kairiųjų nuostatų žmonių, visus juos laikė bolševikais ir reikalavo šaudyti. Taip jo pulko karininkai be jokio teismo iš traukinio prie Panemunėlio išvedė ir sušaudė socialdemokratą Panevėžio advokatą Feliksą Valiuką su žmona Ona. Liko našlaitė – dukrelė Danutė. Jurgis, sužinojęs apie savo idėjinių draugų tragišką likimą, suprato – gero nelauk, pasislėpk, kad bent pradžioje nerastų. Bet išdavystė jo jau laukė. Besislapstant tarp Panemunėlio ir Kamajų, netoli Nevierų kaimo jo jau laukė ginkluoti patruliai.

Pradžioje buvo atvežtas į Rokiškio areštinę. Greit sužinojo Panevėžio, Šiaulių, Kauno draugai teisininkai – pradėjo rūpintis jo išlaisvinimu. Bet pulkininkas buvo greitesnis – tuojau pat davė įsakymą atvart „bolševiką“ Smolskį į štabą. Kuo skubiau ne kariškiui, o civiliui J. Smolskiui buvo organizuotas karo lauko teismas. Kaip pasakojo kitas teisiamašis mokytojas A. Busilas, ant teismo sekretoriato ►

► stalo prie Jurgio pavardės matęs iš anksto parašyta „Sušaudyti“.

Laukinis komendantas V. Grigaliūnas-Glovackis ir Smolskiai

Vos tik pro Rokiškį, vydamas bolševikus, pražygiavo lietuviškas Antrasis pulkas, visur ant stulpų ir sienų atsirado skelbimai: „Visiems gyventojams. Visa valdžia, tiek karinė, tiek civilinė, priklauso man. Griežtai reikalauju skubiai vykdyti visus mano įsakymus ir patvarkymus....Nevykdantieji bus atiduoti karo lauko teismui ir nubausti sušaudant. Pasirašo – Panevėžio ir Rytinės Lietuvos Srities Karo Viršininkas.“

Tai buvo pulkininko V. Grigaliūno-Glovackio nurodymas, kurį su kaupu, bent šaudydami civilius, uoliai vykdė. Buvęs jo pulko karininkas Juozas Balčiūnas (Švaistas) savo prisiminimų knygoje „Dangus debesyse“ rašo, kad „pulkininkas priminė rusų kazokų atamaną. Priplota užmaukšlinta kepurė, pusiau pridengtos akys, apšepęs, ožplaukiais apžėlęs veidas, rūstus, despotiškas. Pilvukas atsikišęs, nesuveržtas, diržas papildvėje, kelnės nusmukusios. Rankoje visada stirnakojis su šikšnų pyne, lyg pasirenkęs ką nors plakti.“

Grigaliūnų-Glovackių supo buvę abejotinos doros carinės Rusijos karininkai, kuriems jis gan įtiko. Todėl ne atsitiktinai, jam būnant Zarasų komendantu, ant jo kabineto durų puikavosi užrašas – LAUKINIS KOMENDANTAS.

Į tokio Lietuvos armijos pulkininko rankas pakliuvo išsilavinęs, karštas socialdemokratas. Rokiškėnai draugai ir Žermena, vos tik sužinoję apie Jurgio areštą ir pulkininko įsakymą jį teisti karo lauko teisme, aiškiai suprasdami galimas tragiškas pasekmes, jo gelbėjimui pradėjo rinkti parašus, kad jis joks bolševikas.

Pavyko pasiekti tik tiek, kad Karo lauko teismas pradėjo šiek

tiek laikytis formalumų. Tardymo metu buvo kviečiami liudininkai – iš dvidešimties pateiktų, kurie liudytų Jurgio nekaltumą, buvo apklaustas tik vienas. Pradžioje pirmasis teismo posėdis J. Smolskio kaltės nerado ir ruošėsi jį paleisti. Bet Grigaliūnas-Glovackis pareikalavo teisti pakartotinai, jam pirmininkaujant, esant kitai teismo trijų teisėjų sudėčiai. Liepos 4 dieną 6 val. ryte prasidėjęs teismas užtruko šešias valandas. Prie Pakriauinės dvaro, kur buvo pulko štabas, spietėsi būrys žmonių ir laukianti kūdikio Žermena. Jie teismui buvo pateikę visą sąrašą žmonių su parašais apie Jurgio nekaltumą.

Kaltinamasis, kaip teisininkas, gynėsi pats. Jis nesislėpdamas aiškino, kad yra socialdemokratas, dėl kokios Lietuvos kovojo ir kovoja socialdemokratai. Net ir teisėjai pripažino, kad teisiama yra aukšto politinio išsilavinimo asmenybė ir besiteisindamas sako politines kalbas. Visa tai ypač erzino teismo pirmininką. Pasibaigus apklausoms, teismas išėjo pasitarti. Po valandos kitos teismo sekretorius Bronius Vasiliauskas perskaitė sprendimą: „...nuteisiamas šešeriems metams sunkių darbų kalėjimo. Šiandien arba rytoj jis turi būti nugabentas į Rokiškio arešto namus, o iš ten – į Kauno sunkių darbų kalėjimą, kur ir atliks paskirtąją bausmę...“. Toks sprendimas Jurgiui buvo nelauktas. Jis tikėjosi mirties, Žermenai ir draugams buvo perdavęs raštelį, kuriame nurodė: „Palaidokite mane ten, kur būsiu sušaudytas.“ Gavęs trumpam pasisveikinti su žmona, Jurgis buvo vėl uždarytas dvaro sverne-kalėjime. Jurgis, sušvitus gyvybės švyturėliui, skaičiavo, kad iš kalėjimo išeis 1925 m. vasarą, o jo būsimoji vaikūtis jau galės eiti į darželį. Bet pulkininkas sprendimą įvykdė savaip.

Grigaliūnas-Glovackis, atrodo, žinojo, kad liepos 4 d. Panevėžio komendantūroje buvo įregistruota liepos 2 d. data pažymėta telefo-

nograma iš generalinio štabo, kuria įsakoma pilietį Smolskį palikti kalėjime, o jo bylą persiųsti krašto apsaugos ministerijai. Keistoka, kad toks kariškas įsakymas iš Kauno iki Panevėžio keliavo dvi paras. Keistoka, kad apie tokį aukščiausios valdžios įsakymą būtų nežinijos pulkininkas. Ir tik liepos 5 dieną, kitą dieną po teismo, Panevėžio komendantūra kreipėsi į Rokiškio komendantūrą, kad pilietį Smolskį atsiųstų jų žinion, o bylą nukreiptų į ministeriją. Žinoma, kad liepos 5 d. vakare liepta vienam karininkui pasirūpinti, kad Smolskis atskirai būtų perkeltas į Obelius.

Jurgio perkėlimui į Obelius Grigaliūnas-Glovackis parinko puskarininkį Petrą Valasinavičių, kuris akivaizdžiai demonstravo neapykantą Smolskiui. Liepos 6 d. ankstyvą rytą P.Valasinavičius ir eilinis Juozas Pėža išvedė Smolskį į Obelius. Nuėjus kelis šimtus metrų už dvaro, priėjus Pakriauinės mišką, puskarininkis kaliniui liepė eiti priekyje. Paėjus keletą žingsnių, puskarininkis nusiėmė šautuvą, kuris, atrodo, buvo jau užtaisytas, nutaikė į galvą ir šovė į pakaušį. Po to liepė kareiviui lavoną nutempti po krūmais, ir grįžę nudžiugino pulkininką – kalinys bandė bėgti į mišką, teko nušauti.

Žermena ir draugai, išgirdę apie nelauktą Jurgio žūtį, įvykdė jo paskutinį prašymą palaidoti ten, „kur mane sušaudys.“ Pakriauinės miško pakraštyje atsirado kapas, o vėliau su tvorele. Jurgio Smolskio-Smalščio palaikai ten išbuvo iki 1947 m., kai buvo perkelti į Obelių kapines.

Taip „laukinis komendantas“ nulėmė ne vieno kairiųjų pažiūrų lietuvių, kovojusio už Nepriklausomą Demokratinę Lietuvos Respubliką, likimą.

Žermena ir Jurgita

Aplankiusi Jurgio žūtį ir palaidojimo vietą Pakriauinių miško pakraštyje, pasodinusį po ažuoliuką kiekviename kapo kampe,

Žermena grįžo į Belgiją. 1920 m. vasario 8 d. Vervje mieste, pas savo tėvus, pagimdė mergaitę, kurios vardas, motinai reikalaujant, buvo parinktas pagal mergaitės tėvo vardą – Jurgita, prancūziškai – Georgette (Žoržeta). Taip pasaulį išvydo nauja asmenybė – būsimoji Lietuvos patriotė Jurgita Smalskytė-Smolksi.

Atsigavusi po gimdymo Mena bando Belgijoje atkreipti pasaulio dėmesį į tai, kas dedasi Lietuvoje: rašo apie terorą joje 1919 m. Bet tuo metu Vakarų pasauliui ne tai buvo svarbu. 1920 m. vasarą Mena su mažąja Jurgita per Kelną, Berlyną, Lenkijos koridorių, Karaliaučių ir Eitkūnus vėl atsiranda jau nepriklausomoje Lietuvos valstybėje – Marijampolės geležinkelio stotyje. Ją sutinka idėjiniai Jurgio draugai socialdemokratai. Ji atsiveža visą krūvą prancūziškų vadovėlių – pasiryžusi Marijampolės realinėje gimnazijoje mokyti lietuviukus prancūzų kalbos, kartu siekti teisingumo dėl Jurgio žūties. Be to, jos manymu, Jurgio dukra turi augti tėvo aplinkoje, Lietuvoje kalbėti ne tik prancūziškai, bet ir lietuviškai.

1922 m. Lietuvos laikinojoje sostinėje Kaune, padedant bičiuliams, Menai pavyksta išreikalauti teismo Jurgio žudikams. Teisiami du kareiviai. Ji, gležnutė moteris, Belgijos pilietė, teismo salėje atsigrežia į publiką, į ten, kur sėdi buvęs pulkininkas, dabar jau generolas Grigaliūnas-Glovackis su būriu Generalinio štabo karininkų, rodydama jį teisėjams drąsiai ir tvirtai pareiškia: „Visa atsakomybė už mano vyro nužudymą tenka jam.“ Bet teismas nekreipia į tai dėmesio. Kareiviams skiriamos nedidelės bausmės. O vienam iš jų, kuris teikė aiškinimą kaip tai įvyko, buvo skirta tam tikra pinigų suma emigruoti į JAV, kad nebūtų liudininko. Lygiai taip pat buvo užgniauzta teisininko P. Bugailiško tyrimų komisijos veikla, tirianti J. Smolskio ir sutuoktinių Valiukų nužudymo bylą. Bugailiškiui buvo pagrasinta

Žermena ir Jurgita pas Kairius Fredoje 1937 m. Priekyje – garsios Lietuvos moterys Felicija Bortkevičienė, Onutė Leonaitė-Kairienė.

net mirtimi, komisija buvo priversta darbą nutraukti.

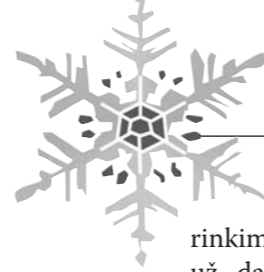
Žermena kuriam laikui lieka Lietuvoje, Marijampolės Jono Rygiškio realinėje gimnazijoje moko lietuviukus prancūzų kalbos. 1923–1924 m. Mena su Jurgita, pabuvusios Belgijoje, vėl atvyksta į Lietuvą. Kaune, Lietuvos universiteto bibliotekoje, tvarko prancūzų literatūros skyrių. Bet po 1926 m. perversmo ji grįžta į Belgiją, dirba mokytoja, augina Jurgitą socialiste ir Lietuvos patriote. 1937 m. jos abi, Stepono ir Onutės Kairių kvietimu, dar kartą trumpam aplanko Lietuvą. Prasidėjus Antrajam pasauliniam karui Žermena – aktyvi antifasistinio Belgijos pogrindžio dalyvė, trumpiems nerizikingiems žygiams į šį darbą įtraukė ir Jurgitą. Žermena Gelen-Smolksi mirė 1960 m. kūčių dieną.

Jurgita tęsia tėvų pradėtą veiklą

Pokaryje, tik 1962 m. vasarą, Jurgita su sūneliu Mišeliu, tėvo sesers Marytės Bagdonienės kvietimu vėl Lietuvoje. Suradusi senus tėvų draugus, ji bando vėl pakelti tėvų istorinius dokumentus ir, kaip istorikė, apie tai parašyti knygą. Padrąsinta Michalinos Meškauskienės ir Justo Paleckio, imasi šio

darbo ir 1967 m. „Vagos“ leidykloje pasirodo knyga „Mano tėvas“. Atkūrus Lietuvos valstybingumą, 1994 m. kovo mėn. Jurgita Laisvajame Briuselio universitete įkuria „Smolski-Geelen Fondą“, finansuojamą jos lėšomis, Lietuvos-Belgijos kultūriniais moksliniais ryšiams stiprinti. Be to, įsteigė Smolski-Geelen premiją Kamajų mokyklos abiturientams už geriausią lietuvių kalbos rašinį. O 1998 m. atvykusi į Lietuvą išleido dar vieną knygą „Vieno gyvenimo šviesa“, kurioje ištaisė kai kuriuos netikslumus, ko anksčiau nebuvo galima skelbti ir buvo nutylėta 1967 m. Antrojoje knygoje pateikta Jurgitos tėvų gyvenimo istorija žiūrint iš motinos pusės. Juk ji savo tėvo Jurgio Smolskio visai nematė ir negirdėjo, o apie jį žinojo tik iš motinos pasakojimų.

Jurgitos įkurtas ir finansuojamas Smolski-Geelen fondas prie Briuselio Laisvojo universiteto padėjo ne vienam Vilniaus universiteto magistrantui Briuselyje kelti savo kvalifikaciją, o šių eilučių autoriui nuo 1998 m. padėjo išeiti į Vakarų mokslinius vandenius – dalyvauti Tarptautinėse CASYS (Computing Anticipatory Systems) mokslinėse konferencijose. ■

Koordinatorių klasė, arba Ką šiandien veiktų mūsų elitas, jei nebūtų subyrėjusi TSRS

Žemiau spausdinamas mintis (beje, skelbiamas viešojoje erdvėje) galite priimti rimtai, galite šypstelti kaip iš naujometinio pasvajojimo. Bet vienaip ar kitaip, kad ir kiek ironiškas tekstas, lieka aktualus čia keliamas klausimas – ar tai, kai žmonės negali nuspręsti savo ateities, galime vadinti demokratijos vardu?

Eugenijus MISIŪNAS

Įsivaizduokime (o įsivaizduoti visai nesunku) – jei būtų pavykusi Gorbačiovo *perestroika* ir imperija nebūtų subyrėjusi, kaip šiandien atrodytų TSRS, o kartu ir jos dalis – Lietuva? Galima spėti, kad sistema būtų panaši į Kinijos, kurioje, toliau vadovaujant komunistų partijai ir derinant valstybinio bei rinkos kapitalizmo modelį, ekonomika bent kurį laiką sparčiai augtų. Kaip matome iš pačios Kinijos pavyzdžio, tam, kad ekonomika augtų, nereikalinga jokia demokratija.

Tuo visiškai nenoriu pasakyti, kad žaviuosi kinišku modeliu (ne paslaptis, kad toks spartus ekonomikos augimas yra įmanomas tik išnaudojant milijonus dirbančiųjų) ar pasiilgstu sovietinių laikų ir todėl apgailėstauju, jog *perestroika* nepavyko. Tikrai ne. Dėl to, kad subyrėjo „brolišku tautų sąjunga“, labiausiai turėtų gailėtis ir pergyventi tie, kurie dejuoja dėl milžiniškos emigracijos – šiuo metu Lietuvoje gyventų ne du su puse, o mažiausiai keturi milijonai piliečių.

Panašu, jog šiandieniniai eilinių

skurstančių žmonių (nors nekenčiu tokių terminų kaip „eiliniai“, „paprasti“ žmonės) gyvenimas labai daug nesiskirtų nuo gyvenimo įsivaizduojamoje *poperestroikinėje* TSRS, o gal netgi būtų lengvesnis. Kalbant apie Lietuvą – nebūtų tiek savižudybių, nebūtų tokio skurdo, tokios bedarbystės, o ir socialinės nelygybės žirkklės gal nebūtų tokios aštrios ir taip plačiai „nekirptų“. Tačiau išnaudojimas ir klasinis pasiskirstymas vis tiek išliktų – „paprasti“ žmonės būtų išnaudojami, o nedidelė privilegijuota galingųjų grupė naudotųsi jų darbo vaisiais.

Nereikia didelės vaizduotės norint nuspėti, kaip, Lietuvai išlikus anos sąjungos sudėtyje, gyventų ir tie, kurie vadinami dabartiniu Lietuvos elitu. Jų kasdienis gyvenimas taip pat labai nesiskirtų nuo to, kokį jie yra sau „susikūrę“ šiandien. Visi jie užimtų vienas ar kitas vadovaujančias pozicijas. Dauguma būtų lojalūs komunistų partijos nariai – kas dėstytų marksizmą–leninizmą, kas direktoriautų gamyklose ar taptų jų savininkais, kas, kaip ir dabar, naudotųsi valdžios teikiama privilegijomis.

Ką veiktų Landsbergis, Degutienė, Kubilius, Adomėnas, Uspaskichas?.. Kokias pareigas užimtų D. Grybauskaitė? Galima spėti, kad dauguma darytų tą patį ar kažką panašaus, ką daro ir dabar. Gal ir tupėtų ant žemesnių laktų, bet dauguma jų vis tiek liktų „koordinatorių klasės“ atstovai (pasinaudojau JAV aktyvisto, „dalyvavimo ekonomikos“ šalininko, knygos

„Parecon – Life after Capitalism“ autoriaus M. Alberto terminu).

Aišku, kvaila spekuliuoti, kaip būtų, jei būtų. Lietuviai (nepamirškim paminėti – padedami išėivijos) sugriovė Tarybų Sąjungą, todėl turime tą, ką turime. Jau daugiau nei du dešimtmečius turime Lietuvą – nepriklausomą valstybę ir esame jau kitos sąjungos – ES – nariai. Esame laisvi, turime galimybę be suvaržymų rinktis šalį, kurioje norime gyventi, galime kalbėti ir rašyti ką norime, galime išsirinkti mums atstovaujančius Seimo narius, patys spręsti ir tvarkyti savo gyvenimą. Taip skelbiama. O iš tikrųjų? Juk TSRS Konstitucija taip pat garantavo žmogui visas teises...

Tie, kurie turėjo „laimės“ gyventi „brandaus socializmo“ sąlygomis, gerai prisimena, kaip buvo iš tiesų. Netgi „pamiršę“ tuščias lentynas ir nuolatinį spaudos bei susirinkimų laisvės trūkumą, galime be abejonės pasakyti, kad svarbiausias tikslas, dėl kurio ir vyko revoliucija, – sukurti visuomenę be klasių ir išnaudojimo, – nebuvo pasiektas. Beklasė visuomenė nebuvo sukurta netgi panaikinus privačią nuosavybę. Taip atsitiko todėl, kad centralizuoto planavimo socializme, kaip ir kapitalizme, išlieka parazituojanči privilegijuotą „koordinatorių“ klasę, kurios atstovai naudojami visų sukurto gėrybėmis.

Tikėjimas, kad įmanoma „pataisyti“ kapitalizmą pasitelkus atstovaujamosios demokratijos instrumentą – kas keletą metų per

rinkimus atiduodant savo balsą už daugiausiai žadančius politikus – yra nieko vertas. Vieni „koordinatoriai“ pasikeičia vietomis su kitais „koordinatoriais“. Tokiu būdu jiems suteikiamas legitimumas mus valdyti, ir tai vadinama demokratija. Tokia „demokratija“ visiškai tenkina tuos, kurie valdo kapitalą, tačiau jiems kelią šurpą net mintis, kad žmonės iš tiesų patys galėtų nuspręsti savo ateitį.

Geriausias to pavyzdys – įniršis, koku buvo užsipultas Graikijos ministras pirmininkas (jau buvęs) Georgas Papandreu, nusprendęs šalyje surengti referendumą ir pasitarti su žmonėmis dėl taupymo priemonių, kurias mainais už suteikiamas paskolas graikus verčia įgyvendinti *troika* – TVE, ECB ir ES. Ironiška, kad šalies, kuri pasauliui padovanojo demokratiją, ketinimas surengti referendumą sukėlė tokį pasibaisėjimą tiems, kurie nuolat vadina save demokratijos gynėjais.

Dauguma žmonių ir Lietuvoje, ir visame pasaulyje supranta, kad kapitalistinė rinkos sistema neveikia, tačiau ir septynis dešimtmečius vykęs „komunizmo“ statybos eksperimentas, kuris iš tiesų buvo tik modifikuota valstybinio kapitalizmo atmaina, žadėto išsilaisvinimo neatnešė, todėl pastaruosius dešimtmečius darbuotojų pasipriešinimas ir kova buvo daugiausia nukreipta į geresnes savo darbo ir socialinės apsaugos sąlygas, o ne į pačią sistemą, turint tikslą ją pakeisti.

Lietuvoje žmonių pasimetimas ypač akivaizdus – visi nusivylę ir praradę tikėjimą, kad ką nors gali pakeisti. Jie lieka pasyvūs net tada, kai visame pasaulyje žmonės kyla į kovą už savo teises. Nematydami alternatyvos, jie save vėl ir vėl apgaudinėja tikėjimu, kad išrinkus „gerą“ Seimą gyvenimas stebuklingai susitvarkys, arba tiesiog renkasi šimtų tūkstančių bendrapiliečių išbandytą būdą – emigraciją.

Vis dėlto niekada nesiliovė bandymai ieškoti būdų ir kelių,

suteikiančių galimybę kurti teisingesnį, geresnį gyvenimą. Jie tęsis tol, kol egzistuos žmonija. Atstovaujamoji parlamentinė demokratija tapo įrankiu, padedančiu išrinktųjų klasei išlaikyti savo valdžią. Bankininkams, spekuliantams ir kitiems, turintiems galios ir pinigų, sukurtas socializmas, o karčius laukinio kapitalizmo vaisius palikta ragauti ir virškinti visiems kitiems. Aiškinimai, kad kapitalizmas – tai vienintelė amžina sistema, žmonių jau nebeįtikina, štai todėl visame pasaulyje ir plečiasi „Occupy X“ judėjimas. Netgi ir neturėdami aiškios vizijos, žmonės buriasi, tariasi, kuria tiesioginės demokratijos židinius ir ieško išeities, nes supranta, kad sistema supuvusi. Liūdina tik, kad lietuvių įnašas į teisingesnę visuomenę kol kas daugiau nei kuklus.

Bet juk lietuviai gali būti ryžtingi. Juk ne veltui savo šalį vadina „Drąsi Lietuva“. Sugriovę Tarybų Sąjungą, galėtume nesustoti – keisti visą sistemą ir parodyti pavyzdį kitiems. Juk ne visi žmonės, užimantys galios pozicijas, yra blogi savanaudžiai. Jie tik naudojami savo padėtimi, kadangi sistema tai leidžia. Kalta pati sistema. O kaip ją keisti, kad būtų patenkinta visa visuomenė, o ne vienas procentas (tegu dvidešimt procentų) koordinatorių? Ką daryti, ko reikalauti jau dabar?

Pagrindinė priežastis, skatinanti socialinę nelygybę, yra dabartinis korporacinis darbo pasiskirstymas – vieni visą gyvenimą dirba monotonišką darbą, atlikdami kitų užduotis, o kiti užsiima reikalais, kurie suteikia jiems galią ir valdžią. Būtų teisinga, jeigu „Vilniaus prekybos“ vadovai pusę savo darbo laiko dirbtų krovikais ir kasininkais; chirurgai pusę savo darbo laiko praustų lignonius, keistų lovų užvalkalus ir atliktų kitus „paprastus“ darbus; inžinieriai ne tik skirstytų darbus, bet ir klotų plyteles ar dažytų sienas... Atlyginimas visiems be išimties būtų

mokamas ne pagal užimamas pareigas, o tik pagal sugaištą darbo laiką, darbo sunkumą ir reikalingumą bendruomenei. Kokia būtų didžiulė nauda, kiekvienas puikiai gali įsivaizduoti.

O ką gi visų lygių valdžios biurokratai turėtų veikti pereinamuoju laikotarpiu, kol dar egzistuoja atstovaujamoji demokratija? Kiekviename mieste yra „paprastų“, bet būtinų darbų – tai ir šiukšlių išvežimas, ir kelių tvarkymas, ir neįgaliųjų priežiūra. Seimo ir vyriausybės nariai pusę darbo laiko galėtų praleisti tvarkydami aplinką arba pusdieniui pakeisti pardavėjus Gariūnuose. Koks nors socialinės apsaugos ministras su savo svita galėtų dirbti (puse etato) senelių namuose, A. Kubilius remontuotų dviračius, D. Grybauskaitė pusę laiko skirtų prezidentūroje įsteigtame vaikų darželyje (juk jų taip trūksta), o vakare, po darbo, jei užtektų energijos, galėtų dar surengti vaikams dziudo treniruotes. Labai naudinga būtų, jei jie pakaitomis išvalytų savo ir kolegų kabinetus, koridorius, posėdžių sales ir tualetus.

Tikriausiai kils klausimas – ką tuomet darys valytojai ir kiti paprastus darbus dirbantys žmonės, jei pusę jų darbo atliks valdininkai ir kiti, šiuo metu dirbantys tik galios suteikiančius darbus? Juk bedarbystė ir taip rekordiška... Ogi mokysis, kels kvalifikaciją, išmoks naujų profesijų. Iš jų rasis daugiau chirurgų, kompiuterininkų, teisininkų, inžinierių ir kitų profesijų specialistų.

Tai tik keletas pasiūlymų, kaip bus galima tvarkytis ateityje, tiesioginės demokratijos sąlygomis. Bet pradėti galima jau dabar. Tokį valdžios atstovų „pasiaukojimą“ visi įvertintų kaip tikrą, o ne apsimestinį solidarumą, ir suprastų, kad viename laive plaukiame mes visi, todėl ir iš šalies niekas nebėgtų, ir Lietuvos vienybė žydėtų. ■

Nebijokime norėti to, ko iš tikrųjų norime

Taip sakė savo kalboje „Okupuok Volstrytą“ judėjimo dalyviams Niujorke Slavojus Žižekas, garsus slovėnų intelektualas, kelių dešimčių knygų (išverstų į pagrindines kalbas, jo knygų išleista ir Lietuvoje) autorius, vienas žymiausių šiandienos kairiųjų mąstytojų. Kai kas jį laiko žaviu provokatoriumi, kontroversiška figūra, kuris vieną dieną gali smerkti kapitalistus, kitą dieną sakyti, kad nėra jokių šansų nugalėti kapitalizmą. Kalbama, kad jis gali palaikyti Leniną kaip žmogų, kurio tikslas buvo visiems laikams sunaikinti valstybę, bet gali teigti, kad valstybė turi būti išlaikyta kaip vienintelė likusi atrama prieš kapitalizmą.

Mus vadina *lūzeriais*, tačiau tikrieji *lūzeriai* štai ten – Volstryte. Juos išgelbėjo milijardais mūsų pinigų. Mus vadina socialistais, tačiau čia visada buvo socializmas, bet tik turtingiesiems. Jie sako, kad mes negerbiame privačios nuosavybės, tačiau 2008 metais prasidėjusi finansinė krizė sunaikino kur kas daugiau privačios nuosavybės, beje, sukurtos sunkiu darbu, negu mes galėtume sunaikinti darbuodamiesi dieną ir naktį ištisomis savaitėmis. Jie sako, kad mes esame svajotojai, tačiau tikrieji svajotojai yra tie, kurie mano, kad dabartinė padėtis gali tęstis amžinai. Mes nemiegame – mes bundame iš sapno, virtusio nakties košmaru.

Mes nieko nenaikiname. Mes tik stebime, kaip sistema pati save griauna. Mes žinome klasikinę animacinio filmo sceną: katinas skuočia skardžio link, perkerta jo kraštą ir toliau sau skuočia nežinodamas, kad po jo kojomis nebėra žemės. Jis tą supranta tik pažvelgęs žemyn ir tada ima kristi. Kaip tik tai čia ir vyksta, todėl Volstryto vaikinams mes sakome: „Ei, pažvelkite žemyn!“

Nuo 2011 m. balandžio vidurio Kinijos vyriausybė uždraudė vaizduoti alternatyvią realybę ar

laiko keliones televizijoje, filmuose ir romanuose. Tai geras požymis, parodantis, kad kinai vis dėlto svajoja apie alternatyvią realybę, todėl šias svajones reikia uždrausti. O čia netgi nereikia jokių draudimų – dominuojanti sistema sugniuždė mums patį gebėjimą svajoti. Kokius filmus mes nuolat žiūrime? Mums lengviau įsivaizduoti pasaulio pabaigą – tarkime, nukritusį meteoritą, kuris sunaikina viską, kas gyva, – o ne kapitalizmo krachą.

Tad ką mes čia veikiamo? Leiskite papasakoti seną ir puikų komunistinių laikų anekdotą. Vaikiną iš Rytų Vokietijos pasiunčia dirbti į Sibirą. Jis žino, kad laiškus tikrins cenzoriai, todėl sako savo bičiuliams: „Susitarkime dėl slapto kodo. Jei mano laiška bus parašyti mėlynu rašalu, vadinasi, aš rašau tiesą, o jeigu raudonu – meluoju“. Po mėnesio jo bičiuliai gauna laiška: „Čia viskas nuostabu. Parduotuvėse pilna kokybiškų produktų. Kino teatruose rodo vakarietiškus filmus. Butai erdvūs ir prabangūs. Vienintelis dalykas, kurio neįmanoma gauti, yra raudonas rašalas.“

Šis anekdotas – apie mus, apie mūsų gyvenimą. Mes galime naudotis visomis laisvėmis, kokių tik pano-

rėsime, tačiau neturime raudono rašalo – kalbos, gebančios papasakoti apie mūsų nelaisvę. Apie laisvę mus moko kalbėti karo prieš terorizmą kalba, kuri pati falsifikuoja laisvę. Todėl mes ir susirinkome čia – kad visi gautume raudono rašalo.

Tačiau mums gresia ir tam tikras pavojus. Neįsimylėkime savęs. Mes nuostabiai leidžiame laiką, tačiau atminkime, kad karnavalai greitai baigiasi. O kas bus rytoj, kada grįšime prie įprasto gyvenimo ritmo? Ar įvyks kokie nors pokyčiai? Aš nenoriu, kad čia praleistas dienas paskui prisimintume „Ak, buvome jauni ir mums buvo gera!“.

Atminkime pagrindinę savo žinią: „Mums leidžiama mąstyti apie alternatyvą“. Gyvename ne pačiame geriausiame pasaulyje, ir mūsų laukia ilgas kelias. Mums iškils iš tikro sunkūs uždaviniai. Mes žinome, ko nenorime, bet ar žinome, ko mes norime? Kokia visuomenės santvarka galės pakeisti kapitalizmą? Problema slypi ne korupcijoje ir ne godume. Problema yra pati sistema. Ji pati gimdo korupciją.

Saugokitės ne tik priešų, bet ir netikrų draugų, kurie siekia nukenksminti mūsų protestą. Jūs geriate kavą be kofeino, alų be al-

koholio ir ledus be riebalų – lygiai taip pat jie pasistengs, kad jūsų protestas taptų nepavojingas lyg kava be kofeino.

Susirinkome čia dėl to, kad mums įgriso pasaulis, kuriame vidinis komfortas pajaučiamas atidavus perdirbti „Coca-Cola“ skardinę, išleidus keletą dolerių labdarai arba nusipirkus „Starbucks“ kavos žinant, kad 1 proc. kainos nukeliaus badaujantiems Trečiojo pasaulio vaikams. Samdome subrangovus darbe, patikime dalį meilės reikalų vedybų agentūroms ir leidžiame kitiems pasisavinti savo politinę veiklą. Na jau ne – grąžinkite viską atgal!

Nesame komunistai, jei komunizmą suprasime kaip 1990 metais žlugusią sistemą. Atminkime, kad tie komunistai tapo gana vykusiais ir negailestingais kapitalistais. Šiuolaikinis Kinijos kapitalizmas netgi dinamiškesnis nei Amerikos – ir jam nereikalinga jokia demokratija. Tad jei kritikuojate kapitalizmą, neleiskite niekam savęs šantažuoti, neva tada pasisakote prieš demokratiją. Kapitalizmo ir demokratijos santuoka jau nutraukta.

Pagrindinė problema šiandien ta, kad tradicinė demokratija negali įveikti ekonominių katastrofų. Demokratijos negali sukontroliuoti globalaus kapitalo – ir tai tikriausiai pats rimčiausias iššūkis demokratijai per visą jos istoriją. Utopistai mums sako, kad problemas galima išspręsti tik kosmetinėmis reformomis. Bet prisiminkite, kaip jaunystėje jūs kovojote už socializmą žmogišku veidu – ir nesėkmingai. O šiandien neįmanomas kapitalizmas su žmogišku veidu.

Argi ne keistame pasaulyje mes gyvename? Jame lengviau įsivaizduoti pasaulio pabaigą, nei kapitalizmo galą. Be to, manoma, kad

S. Žižekas kalba „Okupuok Volstrytą“ judėjimo dalyviams Niujorke.

kapitalizmas negali būti nė kiek pagerintas.

Pokyčiai galimi, tačiau kas šiandien įmanoma? Apie ką kalba žiniasklaida? Atrodo, kad technologijų ir sekso srityse įmanoma viskas. Galite nusukti į Mėnulį, biogenetikos dėka tapti nemirtingi, galite mylėtis su gyvūnais ir su kuo tik norite. Tačiau pažvelkite į mūsų visuomenę, į mūsų ekonomiką – čia praktiškai negalima nieko.

Norite truputį padidinti mokesčius turtingiesiems, tačiau jums sako, kad tai neįmanoma. Norite, kad būtų geriau finansuojama sveikatos apsauga, tačiau jums sako „Negalima, nes tai bus totalitarinė valstybė“. Kažkas ne taip pasaulyje, kuriame jums žada nemirtingumą ir tuo pat metu negali skirti truputį daugiau pinigų sveikatos apsaugai.

Galbūt mums reiktų tuojau pat apsispręsti dėl prioritetų. Mes nenorime aukštesnių gyvenimo standartų. Mes norime geresnio gyvenimo. Vienintelis dalykas, dėl ko mus

galima vadinti komunistais, – mes rūpinamės tuo, kas bendra. Tuo, kas bendra gamtoje, privatizuotoje intelektualinėje nuosavybėje, biogenetikoje. Turime kovoti dėl to ir tik dėl to. Ankstesnis komunizmas patyrė krachą, tačiau bendro gyvenimo problemos išliko.

Mes visi puikiai suvokiame, kad artėja socialinė ir ekonominė katastrofa. Nežiūrint to, niekas jos rimtai nevertina – ir todėl šiandien mes čia. Mes negyvename iliuzijose. Tikrieji utopistai tie, kurie mano, kad dabartinė padėtis gali tęstis amžinai.

Viskas, ko mums reikia, yra kantrybė. Bijau vienintelio dalyko – kad mes tiesiog išsiskirstysime po namus, o vėliau susitikime tik kartą metuose norėdami išgerti alaus ir nostalgikškai prisiminti „kaip tada buvo šaunu!“ Pažadėkime sau, kad to nebus. Žinome, kad žmonės dažnai nori to, ko iš tikrųjų nenori. Nebijokime norėti to, ko iš tikrųjų norime. ■

Parangta pagal www.anarchija.lt

Filologų berželio sakmės

Julius NORKEVIČIUS

Vilnius

Ant darbo stalo – trys žurnalisto Jono Laurinavičiaus knygelės. Visų vienodas pavadinimas – „Kaip gyvi, mano kurso draugai?“ Į jas sugulę prisiminimai, pasakojimai apie vienos laidos studentus lituanistus – 1959 m. įstojusius ir 1964 m. baigusius Vilniaus universitetą. Jie kasmet renkasį prie garsiojo filologų berželio. Kviečiami visi, kurie tais metais įstojo į pirmą kursą, nepaisant ar visi drauge studijavo iki diplomo gavimo. Atgaivinti prisiminimai, išsakytos mintys ir sugula į susitikimui skirtą knygą. Jos viršelį papuošia atėjusiųjų grupinė nuotrauka. Taigi, trys paeiliui susitikimai – trys knygelės. Mažytis kurso epas.

Ne kartą spaudoje teko skaityti apie klasės, kurso susitikimus. Bet kad tokį renginį palydėtų specialus leidinys, – man neteko girdėti. Tai tikrai sektinas tradicinių susitikimų akcentas. Tiesa, prieš kurį laiką apie Plungės 3-osios vidurinės mokyklos savąją laidą knygą buvo parengęs šviesaus atminimo B. Luby su klasės draugais. Skirtumas tas, kad J.Laurinavičiaus susitikimų knygutės – tęstinės.

Kodėl J. Laurinavičius ėmėsi šio darbo? Tai paskatino įsitikinimas, kad visiems bus įdomu sužinoti, kokią gyvenimo kelią per penkis dešimtmečius nuėjo tie, su kuriais sėdėta tose pačiose auditorijose. Sumanymas gražus, bet ne toks jau paprastas. Jis pareikalavo iš autoriaus susikaupimo, atkaklumo, nepaprasto darbštumo. Ir laikas griežtai spaudė: knygutę parengti per metus nuo vieno susitikimo iki kito. Knygose surašyta ne tik

tai, kas išgirsta prie linksmai šnarancio berželio. Medžiaga rinkta iš spaudos, knygų, interneto, iš kurso draugų laiškų. Per metus autoriui tekdavo visa tai sukaupti, apibendrinti, parengti knygos maketą ir išspausdinti. J. Laurinavičius su šia užduotimi puikiai susidorėjo. Kiekvieną knygą sudaro nuoširdūs, turiningi reportažai, pasakojimai, iš kurių ne vienas pajavairintas laiškų ištraukomis, esė, dienoraščių ištraukos, pasikalbėjimas SMS žinutėmis, mini apybraižos. Prisiminimai daugiausia atgamina studentiškas dienas, atkuria pragyvento laiko dviasitą, įvykius, jų sąsajas su universiteto kasdienybe, jos įtaką studijoms.

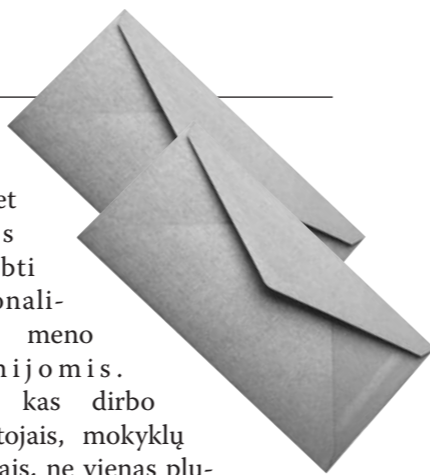
Viena lituanistų laida, kurios biografijai, nesibaigiančiai seniausio šalies universiteto auditorijomis, jau skirtos trys knygos, turi ką prisiminti iš studentišku dienų, pasidžiaugti šiandiena. Iš J. Laurinavičiaus sulasiotų prisipažinimų, pastabų, susitikimuose išsakytų minčių aiškėja, kad kursas buvo kūrybiškas. Ne vienas po paskaitų eiliavo, kūrė humoreskas, reportažus, o Marcelijus Martinaitis, pasirodo, tai darė ir per marksizmo paskaitas. Bendramoksliai siūlė laikraščiams, žurnalams savo kūrybą, pasakojo apie studentišką gyvenimą. Tai patvirtina autoriaus išsaugotos ir į knygą perkeltos „Tarybinio studento“, „Vakarinių naujienų“, „Komjaunimo tiesos“, rajonų laikraščių iškarpių, rankraščių faksimilės.

Ir baigę universitetą kursioškai išliko aktyvūs, visuomeniški ir daug pasiekė. Ne vienas išleido eilėraščių, apsakymų knygų, tautotyros darbų rinkinių. Kai kas surengė ne vieną personalinę fotografijų parodą. Kursas turi ir savo akademišką, universiteto rektorių (Algirdas Gaižutis), žinomų poetų, rašytojų (M. Martinaitis, Alfonsas Bukontas, Algimantas Zurba), fotografą (Romualdas Rakauskas), filosofų (Antanas Rybelis, Česlovas Kalenda) ir

kt. Net trys pagerbti Nacionalinėmis meno premijomis. Daug kas dirbo mokytojais, mokyklų vadovais, ne vienas plūšėjo įvairiose redakcijose. J. Laurinavičiaus knygutėse išsamiau pristatyti trisdešimt septyni bendramoksliai. Skaitytojas susidaro išsamų vaizdą, kokias skirtingas asmenybes studijų metai suliejo į draugišką, linkusį bendrauti kursą. Todėl ne vienas jų susitikus prie filologijos berželio bei rimtam pokalbiui susibūrus kavinėje, sakė, kad perskaitęs knyguotes apie bendramokslis sužinojo daugiau nei žinojo kartu studijuodamas.

Leidinius labai pagyvina bendramokslų pašmaikštavimai, atkurti linksmai, net kurioziški nutikimai. Tokiais prisiminimais knygas papildė net dvylika šios laidos absolventų. Daugiausia tokių nuotrupų autoriui papasakojo Alfonsas Čekauskas, Povilas Masielis, Algimantas Zurba, Eugenijus Valotka.

Manau, leidinio „Kaip gyvi, mano kurso draugai?“ visuomeninė vertė gerokai padidėtų, jei J. Laurinavičius būtų pateikęs labai glaustai kiekvieno laidos absolvento biografinius duomenis. O šiaip gražaus, reikalingo projekto sumanytojas atliko didelį ir gana reikšmingą darbą švietimo, pedagogikos istorijai darbą. Būtų gaila, kad kurso draugai, šio leidinio skaitytojai nesulauktų tęsinio – baigdamas trečiąjį tomą, autorius tvirtino, kad ketvirtosios knygos jau neberašys. Bet išsako įsitikinimą, kad trečiąja knyga „kurso draugų bendravimas nesibaigia. Mūsų ryšiai pastaraisiais metais tiek sutvirtėjo, kad mes nebeįsivaizduojame savo būties be susitikimų, pokalbių telefonais, SMS žinučių“.

Kaip gintis nuo panikos bankų sektoriuje?

Petras EIDUKEVIČIUS

Kaunas

Visame pasaulyje plinta bankams priešiškos nuotaikos, akcijos. Spauda mirga bankus kaltinančiais straipsniais.

Amerikoje ir kitose šalyse prieš bankus nukreiptos riaušės kiek primena pora šimtmečių senumo darbininkų protestus, lydimus mašinų, kurios „atima“ iš jų darbą, daužymu.

Bankai naudingi, reikalingi, protestais, riaušėmis prieš juos situacijos nepakeisi. Kaip nepakeitė situacijos „mašinų daužymas“ ar padidinta valstybinė bankų priežiūra, jų veiklos reguliavimas. Antrosios finansinės sumaišties bangos grėsmė išlieka ir stiprėja.

Dažniausiai teisūs bankų kritikai. Privatūs bankai, be kitų bėdų, svarbiausia, nesusidoroja su pagrindine savo, kaip piniginių srautų patikimo variklio, funkcija, kartu užtikrinant sudėtingos finansinių santykių sistemos stabilumą. O tai jau valstybinė, bendrų reikalų funkcija.

Tik privačių bankų nacionalizacija dabar esančiomis sąlygomis nebūtina spręstų problemą. Tiesiogiai oligarchinės ar interesų grupės tarnaujančios, korumpuotos valdžios kontrolėje esančios valstybinės įmonės bendruosius atsiskaitymų reikalus, stabilumo užtikrinimą spręstų geriau nei privačios.

Todėl bankinė problema atsiemia ne tiek į nuosavybės formą, kiek į valdžios kompetenciją, valstybinės politikos efektyvumą, tikrosios demokratijos – stabilumo užtikrinimo laipsnį.

Visa tai atsispindi JAV finansi-

nėse problemose. O tai – turtingiausia valstybė pasaulyje, toliausiai pažengusių technologijų ir laisvosios rinkos santykių raidoje šalis. JAV problemos akivaizdžiai į šipulius sumala amerikietišką M Friedmano mokyklos ekonomikos valdymo modelį, pagrįstą *laissez faire* – kuo mažiau valstybinio reguliavimo principu. Nusiritome į tokią finansinio nestabilumo duobę, kai ir padidintas valstybinis reguliavimas jau negelbsti.

Jau reikia ir kai ko daugiau, nei reguliavimo. Reikia naujo supratimo apie tai, kas mus sauja.

Kas pakeis taip neblogai iki šiol dirbusį, svarbiausią laisvojoje rinkoje veiklos variklį – laisvąją privačią iniciatyvą? Jos reikšmė tikėtina niekada nesunyks. Turi pasikeisti tos privačios iniciatyvos prioritetai. Globalizuotame pasaulyje esame taip susieti vieni su kitais, kad jau negalime spręsti savo problemų neatsižvelgdami į kitų interesus. Graikijos problemos yra visos ES galvos skausmas, kaip ir viso pasaulio. Todėl privačios iniciatyvos svarbiausiu prioritetu – vardikliu turėtų būti bendrieji reikalai, užtikrinantys visuotiną stabilumą.

Toks visuotinio susietumo supratimas ir pripažinimas, problemų kompleksinis sprendimas, yra vadinamasis holistinis (pagal Povelą Gylį – ekonomikoje) principas. Holizmas, ar kitaip pavadintas susietumo įvertinimas, pakeis kadaise pažangų, dar pasaulyje tebekaraliaujančią, bet jau su globalizacijos – visuotinio susietumo iššūkiais nesusidorojančią, liberalizmą.

Tiktai lygiavinė sraigtelių visuomenė mums jau negresia. Net priešingai, išsivadavus iš individualistinio, akiratį ribojančio, kiaučio, atsiveria žmogaus veiklai – tai pačiai privačiai iniciatyvai – naujos galimybių erdvės. Individualistų keis individualybės. Individuali – privati nauda išliks. Tik individualios naudos prioritetą keis visuotinės gerovės prioritetas. Apie

kokią individualią naudą gali būti kalba stabilumą neužtikrinančioje „laisvosios rinkos“ visuomenėje?

Kiek nedaug mus reikia keistis ir keisti. Tik prioritetus? Gali būti, toks „prioritetų“ supratimas ir keitimas yra dar tik akademinio sluoksniu klausimas. Tiktai, be jokių abejonių, tai labai svarbus ir visos visuomenės raidai klausimas. Tai klausimas, kuo pakeisti besiplečiantį „bankų daužymą“ ir bankinės panikos grėsmes?

Būtina įvertinti, dirbo gerai ar blogai

Petras MARCINKEVIČIUS

Kupiškio raj.

Kitamet rinksime Seimą. Žmonėms, kurie turi rinkimų teisę, teks ne tik įvertinti dabar esančių Seimo narių darbą, bet ir išrinkti naujus narius taip, kad netektų labai greitai nusivilti jais. Pabandykime išsiaiškinti, kodėl daugiau kaip per 20 metų, taip ir nepavyko išrinkti Seimo, kuris tarnautų Lietuvai, o ne įvairiems egoistiniams interesams.

Pradėkime viską nagrinėti nuosekliai nuo vaikystės. Mažamečiui sūnų ar dukrą, jeigu jie pradeda girtis ir meluoti, daugumas motinų ir tėvų, turėdami didesnę gyvenimo patirtį, nesunkiai įvertina ir sudraudžia. Tai padaryti nėra sudėtinga, nes mažamečiui vaikui užtenka pasakyti, kad melagių diena metuose yra tik viena, o visomis kitomis dienomis reikia būti sąžiningiems. Vaikas supratęs, kad motinos ar tėvo nepavyks apgauti, daugeliu atveju stengiasi nebesigirti ir nebemeluoti. Jei blogas įprotis kartojasi, tėvai, kad apsaugotų vaiką ir visą šeimą nuo didesnės ne-

► laimės ir gėdos, yra priversti imtis griežtesnių priemonių neklauzadai sudrausminti. Svarbu, kad motina ir tėvas nepraleistų be deramo įvertinimo nė vieno sūnaus ar dukros paklydimo, tada visiems kartu lengviau rasti kelią į tikrą gėrį, nes bet koks blogis prasideda nuo paties nekalčiausio melo.

Tėvų ir mokytojų pareiga nuosirdžiai išaiškinti vaikui, kas yra gerai, o kas blogai, ir kodėl blogai negalima elgtis, nes anksčiau ar vėliau teks atlyginti kitiems padarytą žalą ir atsiprašyti nuskriausto.

Kai jaunas žmogus pradeda dirbti, pagrindiniu jo elgesio vertintoju tampa darbdavys, kuris naujam darbuotojui suteikia tam tikras pareigas ir teises. Už blogą darbą niekas pinigų nemoka.

Seimo narius išrenka ir suteikia jiems labai dideles teises rinkėjai, tačiau jie turi labai ribotas galimybes vertinti, kaip Seimo nariai vykdo savo pareigas.. Ne rinkėjai nustato Seimo narių darbo sąlygas ir užmokestį už darbą, bet tie patys Seimo nariai ar jų paskirti Vyriausybės veikėjai, todėl jie gauna didelį užmokestį, nepaisant to, gerai ar labai blogą dirbo ir padarė didžiulę moralinę ir ekonominę žalą valstybei. Praktikuojami įvairių priedų mokėjimai už labai gerą darbą, o vertina jau ne rinkėjai, bet tie patys, kurie tokias privilegijas dėl savęs ir savo aplinkos veikėjų kuria. Seimo nariai, ministrai, įvairaus rango valdininkai, net jei ir blogai dirbo, remdamiesi savo pačių priimtais teisės aktais, gauna dideles išeitines išmokas. Gyvenime už blogą darbą niekas niekam neturi mokėti ir sudilusio cento. Visi turi dirbti taip kaip sugeba, jeigu tas darbas dėl ko nors per sunkus, būtina žmogų pakeisti arba jis pats turi atsakyti to darbo, kurio nesugeba dirbti.

Konstitucijos 29 straipsnyje yra nuostata, kad žmogaus teisių negalima varžyti ir teikti jam privilegijų dėl jo lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties,

tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų pagrindu, tačiau be referendumo ir Konstitucijos pakeitimo valdininkams, šalies vadovams ir kitiems veikėjams yra suteiktos įvairiausios privilegijos socialinės padėties pagrindu. Panašių pavyzdžių galima pateikti labai daug, nes yra sukurta niekuo neribojama valdžios savi-valės sistema, kuri veda prie visos valstybės, ypač valstybės valdymo institucijose dirbančių žmonių, moralės degradacijos, todėl įvairios krizės valstybėje niekada nesibaigs.

Politikas, kurį daugumas rinkėjų pripažino, kad dirbo blogai, turėtų prarasti teisę ateityje būti išrinktas į vadovaujantį darbą, kokio nesugeba dirbti, be to, bet kuris politikas už blogą darbą negali gauti daugiau kaip minimalų užmokestį, kurį gauna paprasti valstybės piliečiai. Politikas, kuris gerai dirba, gali gauti ir didelį užmokestį už darbą, tačiau jis jau svajodamas tapti politiku turi suprasti ir viešai kalbėti, kad svarbiausi jo gero darbo požymiai bus šie:

- teigiamas nuolat gyvenančių Lietuvoje gyventojų (gali būti ir nedidelis) natūralus prieaugis;
- mažės žmonių, ypač jaunų, sergamumas ir mirštamumas;
- mažės savizudybių ir nelaimingų atsitikimų;
- mažės socialinis neteislingumas, skurdas ir narkomanija, alkoholis;
- nebus priverstinės emigracijos, prekybos žmonėmis, prostitucijos ir vergovinio darbo;
- valstybė neturės jokių skolų;
- neturi mažėti valstybės turtais, jį išparduodant kitų valstybių gyventojams, ypač žemės, svarbiausio vietos gyventojų ateinančių kartų turto;
- visi politikai ir masinės informacijos priemonės turėtų viešai nagrinėti, ką jie padarė, kad valstybėje mažėtų egoizmo ir daugėtų visų jos gyventojų gero darbo.

Paminėjau svarbiausius gerai

gyvenančios valstybės požymius, iš kurių aišku, už kokį kandidatą į Seimo narius galima balsuoti. Visų pirma už tuos, kurie jau turi sukūrę teisės aktų projektus ir yra aiškiai ir nedviprasmiškai pasirengę suteikti rinkėjams teisę vertinti jų darbą, o esant būtinumui ir bausti. Geras žmogus nebijo atsakomybės, o blogas bijo, nes žino, kad jo melas ir veidmainystė gali būti atskleisti.

Kam geriau, kai valstybei blogiau?

Vytenis PAULASKAS

Kaišiadorių raj., Žasliai

Premjeras pranešė tautai, kad artėja antroji krizės banga, todėl Vyriausybė artimiausiu metu minimalios algos nekels. Simboliškai, iki 850 litų, ji bus padidinta tik kitais metais, aišku, prieš artėjančius Seimo rinkimus.

Premjeras, matyt, pasikliauna komercinio banko eksperto Gitano Nausėdos patarimu, kad minimalią algą galima kelti tik tiek, kiek didėja vidutinis atlyginimas. Kadangi kitais metais planuojamas vidutinio atlyginimo augimas apie 5 proc., tai ir prie minimalios algos norima pridėti 50 litų.

Tokią sprendimą ekonominės logikos požiūriu sunku paaiškinti. Juk minimalios algos didinimas visų pirma reiškia didesnes valstybės biudžeto pajamas. O juk būtent A. Kubilius nuolat kalba apie būtinumą mažinti valstybės biudžeto deficitą. Bankų ekspertai taip pat didžiausia Lietuvos problema laiko didžiulį valstybės biudžeto deficitą ir atitinkamai kasmet didėjančią valstybės skolą. Dar keistesnis yra siūlymas didinti darbuotojų pajamas ne didinant minimalų atly-

ginimą, bet keliant neapmokestinamąjį minimumą. Banko eksperto G.

Nausėdos logika tokia: jeigu pakėlus neapmokestinamąjį minimumą bus gerai ir darbdaviui, ir darbuotojui, tai kodėl turėtų būti blogai valstybei? Tačiau, manau, kad ne tik banko ekspertui, bet ir kiekvienam kvailiui turėtų būti aišku, kad minimalaus atlyginimo didinimas didina valstybės pajamas, o neapmokestinamojo minimumo didinimas valstybės pajamas mažina ir didina valstybės biudžeto deficitą, valstybės skolą ir valstybę stumia tiesiai į bankrotą.

Tačiau, matyt, tokia yra bankininkų logika – kuo blogiau valstybei, tuo geriau bankams. Šią bankininkų logiką galima suprasti (bet ne pateisinti) – juk jeigu sumažės valstybės galios, tai atitinkamai daugiau galių valstybės valdyme

per finansų sistemą igis bankai. Vis dėlto bankai prieš bandydami užgrobti svetimą teritoriją, pirma turėtų išsiviešinti savo daržą.

Brėstant krizei visi ekspertai akcentuoja tik valstybės skolas, bet juk įmonių ir privačių asmenų skolos yra dar didesnės negu valstybės sektoriaus skolos. Privatinių skolų bankams Lietuvoje siekia apie 60 mlrd. litų. Galbūt absoliuti dauguma tų privatinių vykdo savo įsipareigojimus, laiku sumoka bankams palūkanas ir grąžina pasiskolintą lėšas? Bet juk ir valstybė iki šiol su bankais atsiskaitydavo laiku. Tad kodėl analizuojamos tik valstybės problemos? Kodėl bankų ekspertai savo siūlymais stengiasi valstybę pastatyti į dar blogesnę padėtį ne nurodydami būdus kaip didinti valstybės pajamas, bet siūlydami mažinti valstybės išlaidas viešajam sektoriui, socialinei visuomenės gerovei?

SKAITYTOJŲ ANKETA

Mieli mūsų bičiuliai,

kaip kasmet tapo įprasta, skelbiame skaitytojų anketą ir kviečiame Jus atsakyti į jos klausimus. Pasidalinkime mintimis apie žurnalą ir Lietuvos aktualijas. Dėkojame visiems, kurie atsiunčia išsamius atsakymus. Įdomiausius, vertus dėmesio, skelbiame žurnale.

1. Ar žurnalas „Gairės“ pakankamai atspindi kairiosios pasaulėžiūros poziciją? Kuo, Jūsų manymu, Lietuvoje kairieji skiriasi, turėtų skirtis nuo dešiniųjų?
2. Kurios žurnalo temos Jus labiausiai domina? Kokių pasigendate?
3. Kokius šių metų įvykius įsiminėte, laikytumėte reikšmingais Lietuvai? Kokią idėją, strategiją siūlytumėte, kad Lietuva sparčiau žengtų pažangos keliu?
4. Kam suteiktumėte 2011 m. patikimiausio politikos titulą? Ką laikytumėte didžiausiu metų melagiu?
5. Žmonės siekia skirtingų tikslų, bet vienas yra bendras - laimė. Kas jums yra laimė?

Būsime dėkingi už Jūsų atsakymus. Siųskite paprastu paštu: Laisvės pr. 60, Vilnius arba elektroniniu paštu: musugaires@gmail.com

Sveikatos kalendorius

Tadas BUTRIMONIS

Vilnius

Pernai iš socialdemokratų buvau gavęs dovanų sieninį kalendorių „Sveikatos skrynia“. Jis ne tik gražiai išleistas buvo, bet ir labai naudingas savo sveikatos patarimais – kur kokia Lietuvos laukų žolelė, jos atpilas tinka sunegalavus.

Šiomet vėl pamačiau tokį pat kalendorių 2012 metams. Ir vėl jį sudarė Jūratė Kulberkienė. Ji sako sveikos gyvensenos neįsivaizduojanti be pozityvios energijos, o pozityvumo užtaisą pasirenka kiekvienas pats – kam dilgėlių sulčių kokteilis, kam kadagių vantos, kam žolelių arbata. Kaip kalendoriaus įžangoje rašo Jūratė, mūsų tauta į sveikatos paveldo skrynią sudėjo daug žolelių, receptų ir patarimų nuo įvairių ligų. Dalį tų receptų randame „LT sveikatos skrynia 2012“ kalendoriuje.

Sveikos gyvensenos propaguotojos Jūratės Kulberkienės iniciatyvą leisti „Sveikatos skrynios“ kalendorių remia Lietuvos socialdemokratų partija. Jos pirmininko Algirdo Butkevičiaus palydimasis žodis spausdinamas kalendoriuje, jo skaitytojams linkima pasinaudoti tais receptais, kurie padėtų gyventi ilgai ir sveikai. „O tai, rašo A. Butkevičius, didele dalimi priklauso nuo kiekvieno iš mūsų: nuo vidinės nuostatos mylėti gyvenimą, sugebėjimo derinti darbą ir poilsį, kiek įmanoma daugiau judėti“.

„Sveikatos skrynios“ kalendoriumi siekiama kuo daugiau paveldo ir protėvių išminties grąžinti į mūsų gana neramų dabartinį gyvenimą ir kartu su šiuolaikine medicinos pažanga padėti kiekvienam surasti savo laimės vaistą.

Toks kalendorius – labai puiki kalėdinė dovana socialdemokratų bičiuliams.

Epigramos – be programos

Albertas SKYRELIS

GAUSA

Kaskart turtėdami gyvenam.
Jau net ciklopui tai žymu:
Priviso sukčių, šarlatanų
Ir visokiausių mažumų.

REKVIEM

Nusprogo Blakė. –
Juk šitiek lakė!

REALYBĖ

Kam mums trankytis po Rusiją.
Karškime savąją vilną.
Kas, kad kipšelis vis kusija. –
Savų sobakevičių pilna.

KLAUSIMAS

Ko prie ėdalo skubi, –
Juk ir taip gana riebi?

VADUI

Kai šalį šitaipos
Valdai,
Gal alkoholis –
Papildai?

MATAS

Pirmyn šuoliuoja mūsų ponis
Jau lig padangių žingsnis ves.
Praskydo netgi Berluskonis
Prieš grožį mūsų Lietuvos.

IŠMINTIS

Matau, brolau, aukojies,
Nors kenčia rankos, akys:

Verčiau jau klumpakojis,
Nei graikiškas sirtakis.

AKSIOMA

Jei užsitupėjai
Ant vienos kėdės,
Joks dezodorantas
Jau nebeпадės.

NERIMAS

Septintą turim milijardą,
Žmonelių gyvų tuntą.
O tarantasas priekin darda:
Kur dėšime aštuntą?

BEDUINAI

Kairėn ropojam, dešinėn,
Negeras jausmas tvinkčioja.
Pauostom orą šen bei ten,
Kol tapome provincija.

Kompromituojanti medžiaga

Vytautas GASPARAVIČIUS

Kai partijos tarpusavyje galan-
da šakes, Pamušis neliko abejingas
– šmukštėlėjo į miesto laikraščio
redakciją.

Pasilabinęs prasmuko pro se-
kretorę ir ištare vyriausiajam:

– Aš dėl Sučkaus...

– Pačiu laiku! – šefas už stalo
vos neapsilaižė. – Kad nekarksėtų
su savo mėlynaisiais ant kiekvieno
kampo. Gal atnešėt karštą naujie-
ną?

– Redaktoriau, – svečias neti-
kėtai nukreipė kalbą, – palikim ra-
mybėje tą Sučkų. Nors savaitę... Aš
prašau jūsų!

– Nesupratau, – išsižiojo re-
daktorius.

– Nors dvi dienas... Aš labai
jūsų prašau!

– Klausykite! – šefas atsistojo
visu ūgiu. – Kas jūs per vienas ir
kam atstovaujate?

– Zigmą Pamušis. Iš „Gailės-
tingumo draugijos“.

– Jokio pasigailėjimo! Ar jūs
nesuprantate, kad mes turime žūt
būt nusodinti mėlynuosius!

– Tai gal rašykite apie... apie...
– svečias sekundę paniuro.

– Apie ką daugiau rašyti? – iš-
košė redaktorius.

– Kad ir apie Liesių – augina
šimtą kalakutų. Arba... nekuklu
girtis... apie mūsų šė Gerulienę
– pensininkams šildo kojas veltui.

– Tai ir šildykite! Leiskit mums
normaliai dirbti! – šefas atsiskuko į

sekretorę. – Zyle, palydėk svečią...

– Na, Sučkau, laikykis! – re-
daktorius tuoj pat ėmė spaudyti
kompiuterio klavišus bei raustis po
stalo stalčius. – Po velnių! Kaip iš-
šluota... Ką rašyti?

– Zyle, – metė sugrįžusiai se-
kretorei, – apieškok savo stalą: ką
turime prieš Sučkų?

– Šefe, stalčiuje tuščia... Tik
kažkokia medžiagos skiautė, rasta
mėlynųjų būstinėje...

– Duokš... – vyriausias priki-
šo nosį prie medžiagos. – Kirpta,
plėšta ar iškasta... Šuns, o gal žiur-
kės... Tik! Kone visas kriminalas!
Pažiūrėsim, Sučkau, kaip tu laimė-
si rinkimus?

Ir pamiklinęs pirštus užgulė
kompiuterį.